ISSN 2308-6106

AUDITIMI PUBLIK

KLSH

KËRKIMORE

SHKENCORE

INFORMATIVE

REVISTË 4-MUJORE Nr. 22

2019

ALSAI

EUROSAI

INTOSAI

Seria : botime KLSH - 07/2019/109

Tiranë, 2019

KONTROLLI I LARTË I SHTETIT

Experentia mutua omnibus prodest

AUDITIMI PUBLIK

REVISTË KATËRMUJORE

kërkimore-shkencore-informative

shqip-anglisht

Nr. 22/2019, Tiranë

ISSN 2308-6106

Viti i VIII-të i botimit 2019

Janar - Prill 2019

Seria: botime KLSH – 07/2019/109

Titulli:

AUDITIMI PUBLIK NR. 22

Redaktore: Irena Islami

Amantja Patozi

Art Design: Elisa Metaj

Seria: botime KLSH - 07/2019/109

Shtypur në Shtypshkronjën ”JUPITER Group”

Tiranë 2019

ALBANIAN SUPREME AUDIT INSTITUTION

Experentia mutua omnibus prodest

PUBLIC AUDIT

of research, science and information
in Albanian and in English

No. 22/2019, Tirana
ISSN 2308-6106
January - April 2019
Series:Publications ALSAI -07/2019/109

BORDI SHKENCOR

Dr. Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH	Kryetar
Prof. Dr. Omer Stringa Profesor, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Dhori Kule, Dekan, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Jorgji Bollano, Kryetar i Këshillit Kombëtar të Kontabilistëve	Anëtar
Prof. Dr. Skënder Osmani, Fakulteti i Gjeologjisë dhe Minierave	Anëtar
Prof. Dr. Ardian Nuni, Fakulteti i Drejtësisë	Anëtar
Prof. Dr. Sotiraq Dhamo, Përgjegjës i Departamentit të Kontabilitetit FE (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Aurela Anastasi, Akademik, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Argita Berisha, Profesor, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Lindita Lati, Drejtore e Përgjithshme, KLSH	Anëtar
Prof. Dr. Heinz-Dieter Wenzel, Profesor, Universiteti i Bambergut, Gjermani	Anëtar
Dr. Igor Soltes, ish-President i Gjykatës së Auditimit të Sllovenisë	Anëtar
Dr. Sang M. Lee, Universiteti i Nebraskës, SHBA	Anëtar
Prof. Dr. Tonin Kola, Profesor, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. As. Dr. Sazan Guri, Instituti " G& G Group"	Anëtar
Prof.As. Dr. Manjola Naço, Drejtore e Përgjithshme, KLSH	Anëtar
Prof.As.Dr. CPA Hysen Çela, Kryetar i IEKA**,** Managing Partner,nH EuroConsult	Anëtar
Prof. As.Dr. Flutura Kola, Profesor, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar

SEKRETARIATI

Irena Islami	Sekretare Kolegjiumi

I NDERUAR LEXUES !

Numri i 22-të i Revistës Kërkimore shkencore të KLSH-së është botimi i 109-të i kolanës së botimeve të KLSH-së.

Në këtë numër të Revistës kanë kontribuar me shkrimet e tyre personalitete të njohura të auditimit të jashtëm publik, auditues dhe drejtues të Zyrës së Auditimit të Qeverisë së SHBA dhe të Gjykatës Evropiane të Audituesve, pedagogë, profesorë, Presidenti i Institutit të Ekspertëve Kontabël të Autorizuar të Shqipërisë, etj.

Janë të ftuar të publikojnë punimet dhe opinionet e tyre kontabilistë, financierë, ekonomistë të përgjithshëm, specialistë të enteve publike dhe private, akademikë, ekspertë të shoqërisë civile, profesionistë të pavarur si dhe çdo i interesuar që gjen me vend trajtimin e një çështjeje të caktuar me interes në auditimin dhe vlerësimin e administrimit publik të vendit, bazuar në moton e INTOSAI *"Experentia mutua omnibus prodest (Eksperienca e Përbashkët ju shërben të gjithëve)".*

Bordi Shkencor i Revistës ju fton të shprehni vërejtjet dhe sugjerimet tuaja në funksion të përmirësimit, të rritjes së cilësisë dhe efikasitetit të saj me qëllim që kjo Revistë Shkencore, të jetë një mundësi më shumë për zhvillimin e debatit në fushën e auditimit dhe më gjerë.

Adresa e redaksisë

Kontrolli i Lartë i Shtetit
Rruga "Abdi Toptani"nr. 1,
Tiranë Tel./ Fax. 04/ 228485, Tel. 04/ 251267
Web-site: www.klsh.org.al, E-mail: revista@klsh.org.al, klsh@klsh.org.al

PËRMBAJTJA

TITULLI	AUTORI	FAQE
Ta trajtojmë "kancerin e korrupsionit" përmes komunikimit, bashkëpunimit dhe zhvillimit të kapaciteteve	James-Christian Blockwood, Drejtor i Zyrës së Planifikimit Strategjik dhe Drejtor i Revistës Zyrtare të GAO-s. *Publikuar në INTOSAI Journal, Pranverë 2019*	**11**
Kuadri ndërkombëtar i angazhimeve të sigurisë, një garanci më shumë për shërbime profesionale cilësore	Prof.Dr.Hysen Çela President, IEKA	**15**
Ujërat e brendshme detare - koha për auditim	Prof.Dr.Sazan Guri "G&G" Group Ing.Alush Zaçe, KLSH	**23**
Ndikimi i faktorëve Makroekonomikë në numrin e njësive ekonomike të falimentuara	Brunilda Neli, Dr. Eni Numani Pedagoge, Universiteti i Tiranës Fakulteti i Ekonomisë	**31**
Opinionet e ECA-s mbi propozimet ligjore të Komisionit për luftën kundër mashtrimit	Eva Lindstrom, Anëtare e ECA-s; *Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019.*	**41**
Lidershipi i ndershëm si një përgjigje ndaj korrupsionit dhe mashtrimit	Alex Brenninkmeijer, Anëtar i ECA-s; *Marrë nga revista ECA Nr.2, 2019*	**47**
Ndryshimi i këndvështrimit: Nga lufta kundër korrupsionit tek ndërtimi i integritetit	Ina de Haan, Gjykata Hollandeze e Auditimit; *Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019.*	**53**

Mashtrimi dhe korrupsioni në BE: studimi i katër rasteve të fundit	Camilla Barlyng, Drejtoria e Presidencës, ECA *Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019.*	**59**
Info nga vendi	Aktivitete të KLSH – së (janar - prill 2019)	**63**
Kontrolli Financiar i Lihtenshtejnit	Profil	**95**
Komisioni Suprem i Llogarive i Principatës së Monakos	Profil	**97**

Content

Title	AUTHOR	PAGE
Addressing the "Cancer of Corruption" with communication, collaboration and capacity development	James-Christian Blockwood, Managing Director, GAO *INTOSAI Journal, Spring 2019*	**103**
The international framework of assurance engagements, one more guarantee for qualitative professional services	Prof.Dr.Hysen Çela President, IEKA	**107**
Marine waters – time to audit	Prof.Dr.Sazan Guri "G&G"Group Ing.Alush Zaçe, AL-SAI	**115**
The impact of macroeconomic factors in the number of bankrupt entities	PhD Cand.Brunilda Neli PhD. Eni Numani Faculty of Economy University of Tirana	**123**
ECA Opinions on the Commission's legislative proposals for fighting fraud	Eva Lindstrom ECA Member *ECA Journal No.2/2019*	**133**
Moral leadership as an answer to corruption and fraud	Alex Brenninkmeijer ECA Member *ECA Journal No.2/2019*	**139**
Flipping the narrative : from fighting corruption to building integrity	Ina de Haan Netherlands Court of Audit *ECA Journal No.2/2019*	**145**

Fraud and corruption in the EU :top four cases in recent times	Camilla Barlyng Directorate of the Presidency, ECA *ECA Journal No.2/2019*	**151**
Events and activities of ALSAI during January – April 2019	INFO	**157**
Financial Control of the Principality of Liechtenstein	Profile	**187**
Supreme Accounts Commission of the Principality Of Monaco	Profile	**189**

TA TRAJTOJMË “KANCERIN E KORRUPSIONIT” PËRMES KOMUNIKIMIT, BASHKËPUNIMIT DHE ZHVILLIMIT TË KAPACITETEVE

Jam me fat dhe krenar që jam pjesë e një organizate dhe e një komuniteti global që rrit vizibilitetin, partneritetet dhe aftësinë për të trajtuar këto tema - tema që kanë një rëndësi të konsiderueshme për ne si individë, organizata, kombe dhe botën.

Nga: James-Christian Blockwood, Drejtor i Zyrës së Planifikimit Strategjik dhe Drejtor i Revistës INTOSAI Journal

Publikuar në INTOSAI Journal, Pranverë 2019

Në fjalimin e tij si President i Bankës Botërore në vitin 1996, James David Wolfensohn theksoi nevojën për t’u fokusuar tek përgjegjshmëria, kapaciteti dhe transparenca për sigurimin e përdorimit të mjaftueshëm dhe efikas të burimeve, veçanërisht për grupet më në nevojë.

Në të njëjtën fjalim, ai nënvizoi besimin se ne gjithashtu duhet të merremi me "kancerin e korrupsionit". Ky është një mesazh bindës që përshkruan veprimet që dëmtojnë (vjedhjet, abuzimet) një komb dhe qytetarët e tij, minojnë besimin dhe dobësojnë besueshmërinë tek qeveria. Të vëzhguarit e korrupsionit përmes kësaj lente gjithashtu qartëson se - bota duhet të bëjë më shumë, sesa thjesht të trajtojë këtë "sëmundje". Ne duhet të punojmë për të kuruar problemin dhe të marrim masa për të parandaluar rikthimin e tij.

Megjithëse kemi bërë përparime në qasjen ndaj korrupsionit, duke pasur parasysh klimën globale ku pasiguritë janë të natyrshme në sisteme komplekse të qeverisjes - zhvendosjen demografike, ndryshimet ekonomike, risqet e reja e në zhvillim dhe inovacionin teknologjik - ende kemi punë për të bërë.

Ne duhet të udhëheqim përmes shembullit. Duhet të komunikojmë. Gjithashtu duhet të kthejmë fjalët tona në veprime dhe të krijojmë partneritete të qëndrueshme në një frymë të vërtetë bashkëpunimi dhe integriteti. Jam me fat dhe krenar që jam pjesë e një organizate dhe e një komuniteti global që rrit vizibilitetin, partneritetet dhe aftësinë për të trajtuar këto tema - tema që kanë një rëndësi të konsiderueshme për ne si individë, organizata, kombe dhe botën.

Vitet e fundit, teknologjia dhe të dhënat kanë ndikuar shumë në iniciativat anti-korrupsion dhe transparencën, kështu që nuk është për t'u habitur që këto tendenca janë në rritje në përputhje me komunikimet tona. Në të njëjtën kohë, të theksuarit e përpjekjeve për komunikim, bashkëpunim dhe për zhvillimin e kapaciteteve janë thelbësore, pasi këto elementë do të mbeten përherë në thelb të luftës kundër korrupsionit.

Zyra e Auditimit të Qeverisë së SHBA-së (GAO) ka bërë përparime të mëdha në krijimin e një klime të pasur me përbërësit thelbësorë të nevojshëm për të ndihmuar në luftën ndaj mashtrimit, shpërdorimeve, abuzimeve, keq-menaxhimit dhe në promovimin e mirëqeverisjes. Kritike për suksesin në këtë luftë janë zhvillimi dhe përdorimi nga GAO i mjeteve të tilla si Standardet e Auditimit të Përgjithshëm të Pranuara nga Qeveria, Standardet për Kontrollin e Brendshëm në Qeverinë Federale, dhe Kuadri për Menaxhimin e Rreziqeve të Mashtrimit në Programet Federale. Nën udhëheqjen e Kontrollorit të Përgjithshëm të SHBA, Gene L. Dodaro, GAO është munduar për shpërndarjen e njohurive gjerësisht dhe në të qenit një partner i gatshëm për të ndihmuar kudo dhe kurdo të jetë e nevojshme.

Unë dëshiroj të përdor të njëjtën qasje me funksionet si Drejtor i Planifikimin Strategjik dhe Përfaqësues i Marrëdhënieve me Jashtë i GAO-s (SPEL), që në përmbushje të këtyre detyrave të mbikëqyr disa programe me shtrirje globale - Revista Ndërkombëtare e Auditimit të Qeverisë (INTOSAI Journal), Programi Ndërkombëtar i Bursave për Audituesit (IAFP) dhe Qendra e Ekselencës në Auditim (CAE), të cilat i janë dedikuar aftësive për të komunikuar, lidhur dhe kultivuar me qëllim nxitjen e ndryshime pozitive në komunitetin global të llogaridhënies.

Revista është organi zyrtar i komunikimit i Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI), një organizatë ombrellë që siguron një kornizë të institucionalizuar për 194 Institucione Supreme të Auditimit (SAI) anëtare. Një burim thelbësor për informim dhe edukim, kjo gazetë ka qenë e dobishme në rritjen e aftësisë tonë për të ndarë këndvështrimet dhe praktikat më të mira mes anëtarëve të INTOSAI-t, gjë kjo që në mënyrë më gjithëpërfshirëse dhe të shpejtë është bërë përmes mediave sociale (audienca jonë në Twitter është më tepër se dyfishuar gjatë dy viteve të fundit) dhe gjithashtu nëpërmjet prezantimit të botimeve, të cilat meritojnë vëmendje dhe mes zhvillimit të qasjeve tematike, siç është edhe ky botim mbi anti-korrupsionin dhe mirëqeverisjen.

Aftësia e Revistës për të përfshirë dhe përçuar këndvështrime dhe përvoja të ndryshme në hapësira globale krijon një shumëzues forcash në përpjekjet tona për të lidhur më gjerësisht dhe ekspozuar qasje që mund të ndihmojnë në formimin e bashkësisë së llogaridhënies në të ardhmen.

Ndërkohë që komuniteti ynë vazhdon të përshtatet dhe përmirësohet, komunikimi do të bëhet një aftësi gjithnjë e më e

rëndësishme që, kur kombinohet me bashkëpunim dhe udhëheqje, transformon mënyrën se si ne luftojmë korrupsionin dhe avancojmë drejtë mirëqeverisjes.

IAFP-ja i gërsheton të gjitha këto koncepte së bashku duke vënë theksin tek komunikimi dhe bashkëpunimi mes rajoneve dhe kulturave të ndryshme dhe duke i dhënë rëndësi gjithashtu edhe udhëheqjes. Programi, i krijuar për të fuqizuar gjeneratat e ardhshme, ka certifikuar më shumë se 600 profesionistë të auditimit në historinë e tij 40-vjeçare dhe ka krijuar një rrjet kolegësh me një mirëkuptim kolektiv në lidhje me fuqinë e komunikimit, bashkëpunimit dhe udhëheqjes. Por më kryesorja, ka krijuar një rrjet njerëzish që janë të ndërgjegjshëm për fuqinë që mbart shfrytëzimi i këtyre aftësive drejt qëllimit për të realizuar ndryshimin.

Ndryshimi nuk është i lehtë, veçanërisht në përballje me e korrupsionin dhe përgjegjshmërinë e kufizuar. Përmes CAE, ne përdorim njohuritë dhe përvojën e ish-profesionistëve të nivelit të lartë të GAOs dhe partneritetin me organizata të njohura botërore për të siguruar trajnim dhe mbështetje teknike me qëllim përmirësimin e performancës dhe transparencës dhe për të siguruar përdorimin e shëndoshë të fondeve publike. Kohët e fundit kemi nënshkruar një marrëveshje me Bankën Botërore që forcon partneritetin tonë ekzistues dhe zgjeron mbështetjen e zhvillimit të kapaciteteve.

Përpjekjet bashkëpunuese të SPEL përfshijnë menaxhimin e pjesëmarrjes së GAO-s në INTOSAI, e cila ka disa grupe pune, (Lufta kundër korrupsionit dhe pastrimit të parave, Vlera dhe Përfitimet e SAI-ve dhe Big Data) që promovojnë integritet, të dhëna të hapura dhe nisma transparence. GAO gjithashtu ka realizuar në Bashkëpunimin INTOSAI-Donator (IDC), një partneritet global strategjik midis INTOSAI-t dhe 23 partnerëve të zhvillimit. IDC ka mbështetur shtimin e kapaciteteve të SAI-ve, që ka rezultuar në suksese që kanë prekur rajone mjaft të largëta, të cilat kanë ndikuar pozitivisht tek SAI-t në të gjithë globin, veçanërisht në rajonet e Afrikës dhe Paqësorit.

Përveç partneriteteve ekzistuese, krijimi i partneriteve të reja është gjithashtu pjesë e axhendës. Grupe si Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (OECD) dhe Aleanca e Audituesve sigurojnë forume unike globale që inkurajojnë bashkëpunimin dhe lehtësojnë shkëmb-imin e informacionit për tema me interes botëror. Në mars, unë ndoqa takimin e Aleancës së Audituesve, takim i cili këtë herë iu dedikua temës "Audituesit dhe Teknologjia" dhe u karakterizua nga diskutime të pasura lidhur me tendencat dixhitale që ndikojnë në punën e auditimit, duke i vënë theks të veçantë mënyrës se si institucionet e auditimit ndërmarrin hapa për të parandaluar korrupsionin dhe shpërdorimin e burimeve.

Përparimet teknologjike në inteligjencën artificiale, automatizimi dhe analizimi i të dhënave provokuan shkëmbime stimuluese në mënyrën e përdorimit të këtyre mjeteve, me qëllim rritjen e efikasitetit dhe forcimin e auditimeve;

megjithatë, modernizimi nuk eliminon nevojën e audituesve. Në disa raste, modernizimi do të përfshijë më shumë bashkëpunim dhe ndërveprime njerëzore. Përdorimi i platformave të komunikimit është i rëndësishëm për të shpërndarë më gjerësisht gjetjet e auditimit me qëllim rritjen e transparencës dhe interpretimin njerëzor për rezultatet e të dhënave për të ndihmuar në zbulimin e shkaqeve thelbësore që çojnë në korrupsion. Qëllimi është integrimi, jo zëvendësimi. Përfshirja e teknologjive dhe qasjeve të reja do të na detyrojnë të rishikojmë strategjitë tona, të ndërtojmë sisteme të të dhënave dhe të gjejmë mënyra për një punë më bashkëpunuese.

Evolucioni dixhital sjell mundësi të bollshme, si dhe sfida të konsiderueshme. Ky evolucion, së bashku me klimën globale, do të kërkojë përshtatje të konsiderueshme-individuale, organizative, kombëtare dhe globale - e cila, nga ana tjetër, do të kërkojë forca të konsiderueshme në komunikim, bashkëpunim dhe zhvillimin e kapaciteteve, me dëshirën për të bërë më tepër përparim drejt mirëqeverisjes dhe trajtimit me sukses të "kancerit të korrupsionit".

Përktheu: Reinis Xhelili

Specialist, Drejtoria e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Nga: James-Christian Blockwood, Drejtor i Zyrës së Planifikimit Strategjik dhe Drejtor i Revistës INTOSAI Journal

KUADRI NDËRKOMBËTAR I ANGAZHIMEVE TË SIGURISË, NJË GARANCI MË SHUMË PËR SHËRBIME PROFESIONALE CILËSORE

Një angazhim i sigurisë përfshin pesë elementë: një marrëdhënie tre palëshe; një çështje në fjalë (çështje që i nënshtrohet verifikimit apo shqyrtimit); kriterin apo kriteret ku do të bazohet matja apo vlerësimi i një çështje në fjalë; evidencën ku bazohet konkluzioni i profesionistit; dhe raportin e sigurisë.

Nga: Prof.Dr. Hysen Çela |CA,CPA
President, IEKA
Partner Crowe AL shpk
Anëtar i Crowe Global
Tirana, Albania
Anëtar i IESBA and IASB CAG,
IFAC, NYC.

Hyrje

Federata Ndërkombëtare e Kontabilisteve (IFAC) përfaqëson sot organizmin global më të madh profesional në fushën kontabël. Roli i saj ka pësuar evoluim të vazhdueshëm veçanërisht në dekadën e katërt dhe të peste të ekzistencës.

Padyshim, njeri nga rolet e këtij organizmi, përveç rregullimit të profesionit kontabël në mbare botën, është edhe trajtimi i aspekteve teknike të standardeve profesionale, duke i parë ato si një shtyllë e pazëvendësueshme në garantimin e cilësisë së shërbimeve profesionale. Për ketë qëllim, pranë IFAC-ut janë ngritur dhe funksionojnë disa Borde të pavarura, të cilat kanë si objekt të punës së tyre hartimin dhe përditësimin për një gamë të gjerë të standardeve profesionale, teknike dhe të edukimit, ku mund të përmendim: Standardet Ndërkombëtare të Menaxhimit të Cilësisë (SNM); Standardet Ndërkombëtare të Auditimit (SNA), Standardet Ndërkombëtare të Angazhimeve për të Rishikuar (SNAR); Standardet Ndërkombëtare të Angazhimeve të Sigurisë (SNAS), Standardet Ndërkombëtare të Edukimit (SNE); Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit për Sektorin Publik; Standardet Ndërkombëtare të Etikes (kodin IESBA), etj. Shumëllojshmëria e standardeve dhe sidomos, një proces i duhur e transparent i hartimit të tyre, kanë bërë që standardet e IFAC-ut të përdoren gjerësisht edhe nga shumë organizma ndërkombëtare, përfshirë këtu qeveritë dhe organet supreme të auditimit, Bursat, etj, pra nga shumë juridiksione.

Në këtë shkrim do të përpiqemi të trajtojmë rolin që luan dhe rëndësinë qe ka një kuadër bazë për profesionistët

(kontabilistë, auditues të sektorit privat publik dhe të tjerë) për kryerjen e shërbimeve cilësore të dhënies se sigurisë.

1. Kuadri i angazhimeve të sigurisë - objekti

Kuadri i angazhimeve të sigurisë i hartuar nga IAASB[1] nuk është një Standard specifik, dhe për rrjedhojë, nuk përcakton ndonjë kërkesë (ose parime bazë apo procedura) lidhur me kryerjen e auditimeve, rishikimeve, apo angazhimeve të tjera të sigurisë[2]. Kjo është arsyeja pse një raport i sigurisë, nuk mund te pretendojë se një angazhim ka qenë kryer në pajtim me këtë kuadër, por duhet t`ju referohet standardeve përkatëse të sigurisë, të cilat zbatohen në auditimet, rishikimet dhe angazhimet e tjera të sigurisë. Këto të fundit, janë hartuar bazuar në kuadrin e angazhimeve të sigurisë dhe përmbajnë objektivat, kërkesat, materialin zbatues dhe shpjegimet përkatëse.

Por, edhe pse nuk është një standard i veçantë, kuadri i angazhimeve të sigurisë shërben si referencë bazë: për *profesionistet e fushës kontabël* kur ata kryejnë shërbime profesionale të dhënies së sigurisë; përdoret nga *individët e tjerë që marrin pjesë në kryerjen e angazhimeve të sigurisë*, përfshirë përdoruesit e synuar të një raporti sigurie dhe palët qe angazhojnë një profesionist kontabël; dhe padyshim, përdoret nga *Bordi i Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit dhe të Dhënies së Sigurisë* (IAASB) për zhvillimin e Standardeve të Sigurisë, dhe dokumenteve praktike dhe dokumenteve të tjera.

Objekti i kuadrit janë angazhimet e dhënies së sigurisë dhe roli i profesionistit kontabël në kryerjen e këtyre angazhimeve. Një angazhim i sigurisë përfshin pesë elementë: një *marrëdhënie tre palëshe; një çështje në fjalë (çështje që i nënshtrohet verifikimit apo shqyrtimit); kriterin apo kriteret ku do të bazohet matja apo vlerësimi i një çështje në fjalë; evidencën ku bazohet konkluzioni i profesionistit; dhe raportin e sigurisë*. Të pesë këto elementë në kuadër janë trajtuar të lidhur ngushtë me dy llojet kryesore të angazhimeve për dhënien e sigurisë, të cilat janë respektivisht: angazhimet e sigurisë së arsyeshme dhe angazhimet e sigurisë së kufizuar.

2. Parimet Etike dhe standardet e menaxhimit te cilësisë

Kryerja e shërbimeve cilësore të sigurisë, dhe për rrjedhojë, të vepruarit me interes publik, e bën të domosdoshme që profesionistët kontabël, anëtarë ose të angazhuar nga firmat profesionale që kryejnë angazhime të sigurisë (përfshirë auditimet), të jenë në pajtim të plotë me kërkesat e standardeve të menaxhimit të cilësisë dhe të respektojnë parimet etike, përfshirë kërkesat për pavarësinë. Profesionistët kontabël që angazhohen në

[1] *IAASB – International Auditing and Assurance Standard Board*

[2] *Sikurse përcaktohet në Manualin e Deklaratave Ndërkombëtare të Kontrollit të Cilësisë, Auditimit, Rishikimit, Sigurive të Tjera dhe Shërbimeve të Lidhura, në këto shërbime përfshihen angazhimet e sigurisë së kufizuar dhe ato të sigurisë së arsyeshme.*

kryerjen e shërbimeve të dhënies së sigurisë, kanë detyrimin të jenë në pajtueshmëri të plotë me parimet etike të Kodit IESBA të IFAC-ut, të cilat janë:

- Integriteti;
- Objektiviteti;
- Kompetenca profesionale dhe kujdesi i duhur;
- Konfidencialiteti; dhe
- Sjellja profesionale

Respektimi i këtyre parimeve themelore etike bëhet i mundur përmes zbatimit të një kuadri konceptual etik bazë, i cili ndihmon që profesionistët kontabël të identifikojnë kërcënimet që ju bëhen parimeve themelore etike, të vlerësojnë nivelin e kërcënimeve dhe, kur është nevoja, të zbatojnë masat mbrojtëse, për të eliminuar kërcënimet ose zvogëluar ato deri në një nivel të ulët të pranueshëm.

Një indikator i rëndësishëm i të vepruarit në mënyrë etike është pavarësia, e cila shihet në të dy aspektet e saj: *pavarësia në të menduar* dhe *pavarësia ne dukje*. Pavarësia garanton aftësinë për të formuar një konkluzion të sigurisë, duke mos qenë i ndikuar nga influencat që mund të kompromotojnë konkluzionin. Pavarësia përmirëson aftësinë për të vepruar me integritet, për të qenë objektiv dhe për të mbajtur një qëndrim profesional skeptik.

Vendosja e theksit tek zbatimi i standardeve të menaxhimit të cilësisë nënkupton që një firmë profesionale, vendos në zbatim një sistem të përshtatshëm të kontrollit të brendshëm të cilësisë për angazhimet e sigurisë. Pajtueshmëria me standardet ndërkombëtare të menaxhimit të cilësisë kërkon, midis të tjerash, që firma të vendosë dhe të mbajë një sistem të kontrollit të cilësisë që përfshin politikat dhe procedurat, të cilat adresojnë çdonjërën nga çështjet e mëposhtme:

- Përgjegjësitë e lidershipit për cilësinë e punës brenda firmës;
- Kërkesat përkatëse etike;
- Pranimin dhe vazhdimin e marrëdhënieve me klientin dhe të angazhimeve specifike;
- Burimet njerëzore;
- Performancën e angazhimit; dhe
- Monitorimin.

Të gjitha këto aspekte duhet të komunikohen për të gjithë anëtarët e grupit, që marrin pjesë në angazhim dhe gjithashtu duhet të dokumentohen si pjesë e procedurave të dokumentimit të shërbimeve të sigurisë.

3. Angazhimet e sigurisë – një përshkrim i shkurtër

Një angazhim i sigurisë është një angazhim, në të cilin një profesionist kontabël (në praktikën publike) kryen një seri procedurash për të grumbulluar evidencën e nevojshme me qëllim që të shprehë një konkluzion, i cili synon të përmirësojë shkallën e besimit të përdoruesve të synuar, për rezultatin e vlerësimit ose të matjes së një çështje në fjalë përkundrejt një ose disa kritereve të caktuara.

Sipas kuadrit të angazhimeve të sigurisë, rezultati i matjes ose i vlerësimit të një çështje në fjalë është informacioni që rezulton nga zbatimi i kriterit/kritereve

kundrejt kësaj çështje (në shqyrtim). Për shembull:

- Pasqyrat financiare (rezultati) janë rrjedhoje e matjes së pozicionit financiar, performancës financiare dhe flukseve të parasë (çështja në fjale në shqyrtim) duke u bazuar në kuadrin e zbatueshëm të raportimit financiar, siç mund të jenë SKK ose SNRF-të. (kriteret)
- Një pohim për efektivitetin e kontrollit të brendshëm (rezultati) rrjedh nga vlerësimi i efektivitetit të procesit të kontrollit të brendshëm të entitetit (çështja në fjalë) duke zbatuar kriteret përkatëse. (kriteret)
- Një deklaratë në lidhje me pajtueshmërinë me ligjet dhe rregullat (rezultati), rrjedh nga vlerësimi i pajtueshmërisë së një entiteti (çështja në fjalë) me, për shembull ligjin dhe rregullin (kriteri).

Rezultati i matjes ose vlerësimit të një çështje kundrejt kriterit në këtë kuadër është shprehur me formulimin *informacioni për çështjen në fjalë*. Pikërisht për këtë informacion ose këto informacione profesionisti grumbullon evidencën e nevojshme, e cila shërben si bazë për të formuluar dhe raportuar konkluzionin e tij.

Angazhimet për dhënien e sigurisë kategorizohen në: (a) angazhimet për të provuar informacionet dhe (b) angazhimet direkte, në të cilat profesionisti mat ose vlerëson çështjen në fjalë kundrejt kritereve.

Në rastin e një angazhimi për të provuar, nuk është profesionisti, por një palë e ndryshme, e cila mat ose vlerëson çështjen në fjalë kundrejt kriterit. Kjo palë e tretë shpesh herë paraqet edhe informacionet që lidhen me çështjen në fjalë në formën e një raporti ose deklarate. Konkluzioni i profesionistit të praktikës, adreson faktin nëse informacioni për çështjen në fjalë përmban ose jo anomali materiale.

Në rastin e një angazhimi direkt ose të drejtpërdrejtë është profesionisti i praktikës ai që mat ose vlerëson çështjen në fjalë kundrejt kriterit. Ky i fundit përdor zotësitë dhe teknikat për sigurinë për të grumbulluar evidencën e nevojshme rreth rezultatit të matjes ose vlerësimit të çështjes në fjalë kundrejt kriterit/kritereve. Në një angazhim direkt, konkluzionet e profesionistit të praktikës, adresojnë rezultatin e raportuar të matjes ose të vlerësimit të çështjes në fjalë kundrejt kriterit.

Angazhimet e Sigurisë, siç e përmendëm edhe më sipër, kategorizohen në angazhime të sigurisë se arsyeshme dhe angazhimet e sigurisë së kufizuar.

Në një angazhim të sigurisë së arsyeshme, profesionisti i praktikës zvogëlon rrezikun e kryerjes së angazhimit në një nivel të pranueshëm të ulët për rrethanat e angazhimit, si bazë për konkluzionin e tij. Konkluzioni i profesionistit të praktikës në një angazhim të tille shprehet në një formë që tregon opinionin e tij mbi rezultatin e matjes ose vlerësimit të çështjes në fjalë kundrejt kriterit.

Ndërsa në një angazhim të sigurisë së kufizuar profesionisti i praktikës zvogëlon rrezikun e angazhimit në një nivel të pranueshëm për rrethanat e angazhimit, por ky rrezik është më i lartë se ne rastin e një angazhimi të sigurisë së arsyeshme, si bazë për shprehjen e konkluzionit në një forme që tregon nëse, bazuar në procedurat e kryera dhe evidencën e siguruar, vëmendjen e profesionistit e ka tërhequr ndonjë çështje, e cila e bën atë të besojë se informacioni mbi çështjen në fjalë ka anomali materiale.

Natyra, afatet dhe shtrirja e procedurave që duhen kryer, ndryshojnë sipas të dy llojeve të angazhimeve. Ato janë më të kufizuara në një angazhim të sigurisë së kufizuar dhe janë më shumë të zgjeruara në rastin e një angazhimi të sigurisë së arsyeshme.

Megjithatë, në të dyja këto raste, profesionisti i praktikës duhet të hartojë planin për të marrë nivelet e kërkuara të sigurisë, të cilat sipas gjykimit të tij janë të pranueshme dhe ka të ngjarë të përmirësojnë besimin e përdoruesve të synuar rreth informacioneve për çështjen në fjalë.

4. Raportimi për angazhimet e sigurisë

Pas përfundimit të procedurave të angazhimit, dhe pas vlerësimit që një profesionist bën në lidhje me faktin nëse është siguruar evidenca e nevojshme, hapi i fundit është formimi i konkluzionit, i cili përfshihet në raportin e sigurisë dhe shpreh qëndrimin e profesionistit në lidhje me informacionin për çështjen në fjalë.

Në një angazhim të sigurisë së arsyeshme, konkluzioni i profesionistit shprehet në *forme pozitive*. Këtu profesionisti jep opinion mbi rezultatin e matjes ose të vlerësimit të çështjes në fjalë. Shembull i një konkluzioni për një angazhim të sigurisë së arsyeshme do të ishte rasti kur një profesionist shprehet në termat e çështjes në fjalë dhe kritereve të zbatueshme me formulimin *"Sipas opinionit tonë, entiteti ka qenë në pajtim në të gjitha aspektet materiale, me ligjin XYZ".*

Po kështu, edhe në një auditim, si një angazhim i sigurisë së arsyeshme, konkluzioni do të shprehej në termat e informacioneve të çështjes në fjalë dhe kritereve te zbatueshme me formulimin *"Sipas opinionit tonë, pasqyrat financiare paraqesin drejt, në të gjitha aspektet materiale, pozicionin financiar të entitetit me datën dhe performancën financiare e flukset e parëse për vitin që mbyllet në pajtim me Kuadrin XYZ*".

Një formulim i ngjashëm përdoret edhe në rastet kur profesionisti shprehet lidhur me informacionet e tjera që një palë e tretë mund t'i përfshijë në një deklaratë me shkrim.

Në një angazhim të sigurisë së kufizuar, konkluzioni i profesionistit të praktikës jepet në një formë kryesisht *negative*, e cila tregon nëse, bazuar në angazhimin e kryer vëmendjen e profesionistit e ka tërhequr ose jo ndonjë çështje që e bën atë të besojë se informacioni për çështjes në fjalë ka anomali materiale. Një konkluzion në këtë formë paraqitet me formulimin: *"Bazuar në procedurat e kryera dhe*

evidencën e siguruar, asgjë nuk na ka tërhequr vëmendjen që ne të besojmë se entiteti nuk ka qenë në pajtim, në të gjitha aspektet materiale, me ligjin XYZ".

Për të pasur një komunikim sa më efektiv me përdoruesit e synuar, profesionisti mund të zgjedhë të shprehë konkluzionet e tij në *forme të shkurtër* ose në *formë të gjatë*.

Raportet në formën e shkurtër, zakonisht përfshijnë vetëm elementët bazë, ndërsa raportet në formën e gjatë, përfshijnë edhe informacione të tjera dhe shpjegime që nuk synojnë të ndikojnë konkluzionin e profesionistit. Raportet në formën e gjatë, mund të përshkruajnë me detaje kushtet e angazhimit, kriteret e përdorura, gjetjet në lidhje me aspektet e veçanta të angazhimit, detajet e kualifikimeve dhe eksperiencat e profesionistit dhe të tjerëve të përfshirë në angazhim, shpjegimin e niveleve të materialitetit, dhe në disa raste edhe rekomandimet.

Konkluzionet në një raport të sigurisë mund të jenë *pa modifikuara* (pa rezervë), ose *të modifikuara* (me rezervë, kundër, apo refuzim).

Një konkluzion i modifikuar do të jepet në çdo rast kur, sipas gjykimit të profesionistit, ka një kufizim në objekt dhe efekti i kufizimit mund të jetë material. Në varësi të materialitetit dhe shkallës së përhapjes së kufizimit të objektit, profesionisti i praktikës shpreh një konkluzion me rezervë ose një mosdhënie konkluzioni. Nuk përjashtohet as mundësia e dorëheqjes (tërheqjes nga angazhimi).

Gjithashtu, kur, sipas gjykimit të profesionistit, informacioni për çështjen në fjalë ka anomali materiale, në raportin e sigurisë do të përfshihet një konkluzion me rezervë ose një konkluzion kundër. Në ato angazhime direkte, ku informacioni për çështjen në fjalë, është konkluzioni i profesionistit dhe ky i fundit arrin në përfundimin se disa ose të gjitha çështjet në fjalë, në të gjitha aspektet materiale, nuk janë në pajtim me kriteret, një konkluzion i tillë do të konsiderohej me rezervë (ose sipas rastit, kundër).

Një konkluzion me rezervë shprehet kur efektet, ose efektet e mundshme nuk janë kaq materiale dhe të përhapura, sa të kërkojnë një konkluzion kundër ose një mosdhënie të konkluzionit.

Kuadri i angazhimeve të sigurisë analizon një mori rrethanash, që lidhen si me kushtet e angazhimit, me ndryshimin e tyre, përshtatshmërinë e çështjeve në shqyrtim (në fjalë), informacionet për çështjen dhe kriteret, duke orientuar për rrugë-zgjidhjet përkatëse dhe duke treguar formën e përshtatshme të konkluzionit.

Konkluzion

Kuadri i angazhimeve të sigurisë, përfaqëson një dokument bazë për kryerjen e një shumëllojshmërie të shërbimeve të sigurisë në kohën e duhur për qëllimin e duhur dhe me cilësinë e kërkuar. Ai behet mjaft i dobishëm, sot kur kompleksiteti i biznesit po rritet, kur vlerësimit i performancës së entiteteve po varet veç të tjerash jo thjesht nga cilësia e inputeve të prodhimit e teknologjia, por edhe nga ndërveprimet efektive midis faktorëve ekonomikë, mjedisorë e socialë. Kështu që i ndërtuar në këtë mënyrë, ky kuadër paraqet një bazë të pazëvendësueshme për të gjithë profesionistët për të orientuar punën e tyre, respektuar standardet etike, teknike e profesionale dhe kontribuar në shtimin e besimit dhe të vlerës për palët e ndryshme të interesuara. Një shërbim profesional cilësor është themeli i reputacionit, personal, profesional e institucional.

Literatura

https://www.icaew.com/technical/audit-and-assurance

https:// IAASB handbook-volume-1.pdf

IAASB Handbook volume 3, 2018

IESBA Code of ethics, 2018

Kodi i Etikës i IEKAs

Framework for audit quality, IAASB

Nga: Prof.Dr. Hysen Çela |CA,CPA
President, IEKA

UJËRAT E BRENDSHME DETARE – KOHA PËR AUDITIM

(Zonat e mbrojtura detare në fokusin e auditimit)

Natyra për të kompensuar ndotjen shqiptare bën që të zhvillohen edhe më shumë livadhet me posedonia (posedonia oceanica), që ndryshe quhen pyje të detit. Natyra i zhvillon ato, në mënyrë që të arrij të pastroj ndotjen njerëzore në det.

Nga: Prof. Ing. Av. Sazan Guri,

"G&G"Group

Ing. Alush Zaçe, KLSH

Përmbledhje

Në pjesën më të madhe të sistemeve ujore (lumenj e laguna) pranë bregdetit, zhvillohen algat jeshile, në mënyrë që të bëjnë "ngrënien" e lëndës organike (nitritet, fosfatet, nitratet) të hedhura nga njeriu. Por, jo vetëm kaq, kjo ndotje ka arritur të pushtojë prej vitesh edhe bregdetin shqiptar, ku në çdo ditë flaken 300 mijë tonë (ose m^3) ujëra të përdorura (waste water) dhe po në harkun kohor të 25 vjetëve, janë flakur rreth 3000 tonë mbetje bashkiake në ditë. Ndaj, po të vihet re, 30% e bregdetit shqiptar, e përbërë nga pyjet livadhorë me posedonia oceanica (që ndryshe në shqip i thonë leshterikët e detit), vdesin dhe dalin në bregdet, duke u kthyer edhe këto në mbetje dhe në një problem edhe më të madh për vetë shqiptarët, turistët, politikanët e këdo.

Fjalë Kyçe - *lëndë organike, nitritet, fosfatet, nitratet, pyjet livadhorë, posedonia oceanica, leshterikët e detit, auditim*

Hyrje

Natyra për të kompensuar ndotjen shqiptare bën që të zhvillohen edhe më shumë livadhet me posedonia (posedonia oceanica), që ndryshe quhen pyje të detit. Natyra i zhvillon ato, në mënyrë që të arrij të pastroj ndotjen njerëzore në det. Por, njerëzia dhe politika shqiptare, me ndjesitë jo dashamirëse me mjedisin, e sulmojnë për të disatën herë bregdetin shqiptar, duke hedhur në të veç ujrave të zeza, edhe mbetje inerte si asfalte, hekura, betone, bitume, pesticide, etj. Dhe ç'ndodh? Natyra, bazuar në ligjet e brendshme të saj, arrin ta përballojë dhe mund ta mundë një shkaktar, por kur ata (shkaktarët), bëhen më shumë se një, si edhe ujëra të zeza, edhe ujëra urbane, edhe mbetje industriale, edhe mbetje të rrezikshme, edhe mbetje spitalore, edhe mbetje shkëmbore apo dhèra, sedimente, etj., ajo veçse dorëzohet. Ndaj, pyjet livadhorë

vdesin dhe dalin në bregdet, duke u kthyer edhe këto në mbetje dhe në një problem edhe më të madh.

Fig.–1 *Pamje e tufës së peshqve në kërkim të gjetjes së ujit të pastër.*

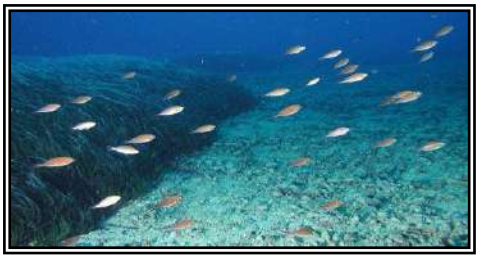

I. Marrëdhëniet historike të shqiptarëve me detin

1.1 Marrëdhënia e shqiptarëve me detin

Marrëdhënia e shqiptarëve me detin ka qenë e kufizuar, sepse historikisht prej detit, atij i kanë ardhur pushtimet, që kur ishte Pellazgji, 8400 vjet para Krishtit, kur afrikano-veriorët, gjatë çshkretëtirëzimit të Saharasë, kërkonin të dyndeshin në veri të tyre përmes Mesdheut. Por, edhe kur ishte Iliri, ku si për grekët që formuan koloni, edhe për romakët që vinin me ushtri, ishte deti ai që i sillte ata si kolonizatorë dhe pushtues. Po ky det në shekujt pas Krishtit solli Hunët, Visigotët, që shkretuan përfundimisht Ilirinë dhe më vonë (në fillim të mijëvjeçarit te kaluar) kryqëzatat dhe vikingët, që e kthyen Arbërinë në shesh betejash. Mjaftuan këto reprezalje që për popullin shqiptar të humbte lidhja me detin, aq sa kur hanin peshk thoshin se u detyruan ta bënin se nuk kishin mishin pranë.

Fig.– 2 Pamje e leshterikëve të detit ose livadheve me posedonia apo leshterikë, pa të cilën nuk ka kuptim jeta detare.

Ndaj edhe një pjesë e popullit, megjithëse afër bregdetit, ushqeheshin me trupa mishtorë të gjësë së gjallë të tokës dhe jo të detit. Më pas Shqipërisë i erdhi e keqja nga malet dhe grykat e lumenjve (pushtimet serbe dhe osmane).

Ndërsa sot, e keqja i vjen nga grykësia e shqiptarëve në përgjithësi, e veçanërisht e politikë-bërësve. Këta të fundit, në hakmarrje të asaj çfarë iu bënë malet dhe grykat e lumenjve, fillimisht i zaptuan, keq-shfrytëzuan, i goditën deri sa në fund i nënshtruan, duke i ngopur me plehra, mbetje industriale, ujëra të zeza, mbetje spitalore, ujëra urbane etj.

Historikisht, shqiptarët kanë derdhur ujëra të zeza e të përdorura në lumenjtë e pastaj në det, por asnjëherë në përmasat dhe shkallën e ndikimeve të sotme, për shkak se dikur ka qenë numër i kufizuar i popullsisë dhe i industrisë. Ndërsa sot janë tre milion banorë, tre milion turistë dhe 110 mijë biznese që pasi e përdorin ujin, e flakin të papërpunuar në rrëketë përkatëse për të shkuar më tej drejt lumenjve dhe për të përfunduar në det. Madje në sasi 200 fish më shumë se ajo historike.

Fig.– 3 *Harta e Shqipërisë me zonat përkatëse me posedonia oqeanika ose pyjet e detit aq të domosdoshme për jetën detare.*

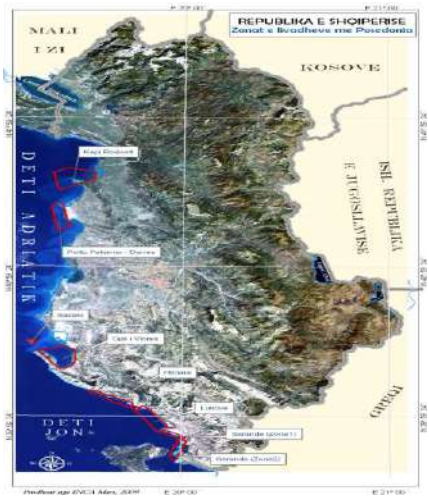

Kjo pavetëdije njerëzore e 25 viteve të fundit, ka bërë që ujërat tanë të kthehen nga ujëra të pastër dhe të pasur me shumëllojshmëri gjallesash, me ujëra mezotrofik dhe eutrofik që ndryshe do të thotë, nga ujëra ku jetonin peshqit, në ujëra ku natyra zhvillon gjallesa si bretkosa, gaforre etj., për të pastruar ndotjet njerëzore.

1.2 Algat jeshile

Ndaj në pjesën më të madhe të sistemeve ujore (lumenj e laguna) pranë bregdetit, zhvillohen algat jeshile, në mënyrë që të bëjnë “ngrënien” e lëndës organike (nitritet, fosfatet, nitratet) të hedhura nga njeriu. Por, jo vetëm kaq. Kjo ndotje ka arritur të pushtojë prej vitesh edhe bregdetin shqiptar, ku në çdo ditë flaken 300 mijë tonë (ose m3) ujëra të përdorura (waste water) dhe po në harkun kohor të 25 vjetëve, janë flakur 3000 tonë mbetje bashkiake në ditë.[1]

Nëna natyrë, për të kompensuar ndotjen shqiptare, apo hakmarrjen e shqiptarëve ndaj maleve, grykave të lumenjve dhe deteve, bëri që të zhvilloheshin edhe më shumë livadhet me posedonia (posedonia oceanica), që ndryshe quhen pyje të detit. Natyra i zhvilloi ato, në mënyrë që të arrinte të pastronte ndotjen njerëzore në det. Por, shqiptarët e pavetëdijshëm, por

[1] ***Roli ekologjik i livadheve -*** *Në mënyrë të përmbledhur roli ekologjik i livadheve lidhet me sa më poshtë:*

1. ***Kanë prodhimtari mjaft të lartë****: 500-1300 gr/m2/vit në thellësi 1m, 150-300 gr/m2/vit në thellësi 20m. Kjo prodhimtari është e krahasueshme me atë të një pylli dushku. Rreth 30% e prodhimtarisë primare të livadheve mbetet në trajtën e gjetheve të vdekura në zonat më të thella.*

2. ***Grumbullojnë vlera të biodiversitetit detar****: livadhet e posidonias janë rezervuar i biodiversitetit; ato strehojnë rreth 20-25% të llojeve të Mesdheut (400-500 lloje algash dhe mbi 1.000 lloje kafshësh); shumë nga këto jetojnë ekskluzivisht në livadhe.*

3. ***Janë prodhuese të oksigjenit****: në 1 m2 livadh, si rezultat i procesit të fotosintezës, prodhohen në vartësi të dendësisë, nga 4-20 litra oksigjen në ditë ose mesatarisht rreth 14 litra. Për këtë arsye ato janë quajtur dhe “mushkëritë e gjelbra” të Mesdheut.*

4. ***Janë vend strehimi dhe ushqimi****: livadhet krijojnë mikro-habitate që shërbejnë për strehim e mbrojtje, për ushqim dhe për riprodhim për një numër të madh organizmash detare. Ndër to ka grupe organizmash me rëndësi të madhe ekonomike si peshq, cefalopodë dhe krustace.*

5. ***Luajnë rol të rëndësishëm në ekuilibrin e sedimenteve****: zhvillimi i një sistemi rrënjor dhe kërcellor të fuqishëm ndikon në stabilitetin e tabanit të detit. Masa gjethore e livadheve me Posidonia zvogëlon intensitetin e dallgëve dhe ndikon në rritjen e sedimenteve. Në këtë aspekt livadhet me Posidonia përbëjnë një brez mbrojtës për ruajtjen e brigjeve nga veprimi eroziv i dallgëve. Ato e ulin forcën e valëve detare deri në 30%. Njohuritë e deritanishme për llojin Posidonia oceanica në Shqipëri kanë qenë mjaft të pakta, duke theksuar se mungonte informacioni mbi shpërndarjen e llojit përgjatë bregut.*

sidomos pushtetarët dhe politikanët e babëzitur, e sulmuan për të dytën herë bregdetin shqiptar, duke hedhur në të mbetje inerte si asfalte, hekura, betone, bitume, pesticide, etj.

Fig. – 4 Pamje e barit në det

Dhe ç'ndodh? Natyra, bazuar në ligjet e brendshme të saj, arrin ta përballojë dhe mund ta mundë një shkaktar, por kur ata (shkaktarët), bëhen më shumë se një si edhe ujëra të zeza, edhe ujëra urbane, edhe mbetje industriale, edhe mbetje të rrezikshme, edhe mbetje spitalore, edhe mbetje shkëmbore apo dhëra, sedimente etj., ajo veçse dorëzohet. Ndaj, po të vihet re, 30% e bregdetit shqiptar (Fig. - 1), e përbërë nga pyjet livadhorë me posedonia oceanica (që ndryshe në shqip i thonë leshterikët e detit) vdesin dhe dalin në bregdet, duke u kthyer edhe këto në mbetje dhe në një problem edhe më të madh për vetë shqiptarët, turistët, politikanët.

Fig. – 5 Vlerësimi i aspekteve mjedisorë

2. Ç'janë dhe ç'bëjnë leshterikët e detit?

2.1 Zonat e mbrojtura me leshterikët e detit

Në zonën bregdetare shqiptare, në shelfin e brendshëm 0-30 m thellësi me distancë 0-5 km nga bregdeti, zënë vend 5-6 zona të mëdha, të mbrojtura, me pyje detare dhe kombinimi i natyrës është perfekt dhe për këtë shqiptarët janë me shumë fat.[2] Dhe

[2] **Njesia 1 (gjiri i Vlorës përfshire lagunën e Orikumit)**: Gjiri i Vlorës shtrihet nga qyteti i Vlorës (lindje) deri në kepin e Gallovecit (perëndim). Bregdeti është kryesisht shkëmbor, me plazhe të vogla me gurë, përveç zonës lindore që është ranor, dhe zonës qendrore te gjirit qe është e mbushur me rërë dhe baltë. Zonat me ujë të ceket janë të mbushura me livadhe të posidonias, të cilat janë shumë të rëndësishme ekologjikisht. BSAP propozon që laguna e Orikumit të shpallet zonë e mbrojtur. Peshkimi është një aktivitet i rëndësishëm në gji.
Njesia 2 (Ishulli i Sazanit): Kjo njësi është studiuar më pak, sepse shpesh për qëllime strategjike përjashtohet nga shkallët studimore.

Njesia 3 (gadishulli i Karaburunit): Zona shtrihet nga Kepi i Gallovecit deri tek Kepi i Gjuhëzës në brigjet veriore dhe perëndimore, dhe në gjirin e Bristanit në drejtimin veri-veriperëndim dhe jug-juglindje. Shpatet janë shumë të pjerrëta, karakterizohen nga shkëmbinj të lartë *vertikalë që zhyten në det në thellësi te mëdha. Mjedisi bregdetar nënujor është i shumëllojshëm. Zona është shumë e rëndësishme ekologjikisht me parkun Kombëtar të Llogorasë dhe Rezervën e Menaxhuar Natyrore Karaburun – Rrëza e Kanalit (shih Fig. -1). Peshkimi është një aktivitet i rëndësishëm ekonomik.*
***Njësia 4 (zona e Rrëzes se Kanalit)**: Njësia shtrihet nga gjiri i Bristanit deri në Dhërmi. Ajo ka peizazhe mbresëlënëse, me kanione që bien në det. Tabani i*

shiko se sa e mëncur është mëma natyrë. Atje, ku ka laguna pranë bregdetit, nuk ka posedonia dhe atje ku mungon laguna, zhvillohen pyjet me posedonia, si në rastet e Kepit të Rodonit, Gjirit të Lalëzit, Karpen – Currilave, ishullit të Sazanit, Gjirit të Vlorës, Gadishullit të Karaburunit, Dhërmi – Porto Palermos, Qeparo – Kepit të Qefalit deri në Kepi i Qefalit – Kepi i Stillos. Këta leshterikë prodhojnë një biomasë, apo një rritje të vetvetes, në 1 m thellësi 500-1300 m^2/vit, aq sa rritet lënda drusore në një pyll me lisa.

Ato strehojnë 20-25% të specieve detare (400 – 500 lloje algash dhe mbi 1000 lloje kafshësh). Ato prodhojnë 4 – 20 litra oksigjen në ditë, për 1m^2 livadh, si rezultat i procesit të fotosintezës, duke thithur dyoksidin e karbonit të çliruar nga mbetjet. Për këtë arsye quhen edhe mushkëritë e gjelbra të detit. Ato krijojnë ushqim dhe strehë, duke mbrojtur dhe zhvilluar mikro-habitatet, duke bërë të mundur riprodhimin dhe rritjen e peshqve, cefalopodëve, etj. Mbi të gjitha luajnë një rol perfekt në balancën e sedimentit, duke thithur lëndët, grimcat në suspencë të ujit, pra saktësisht bëjnë atë që bëjnë pemët në tokë.[3]

Pikërisht nisur nga dobitë e mësipërme, quhet paudhësi e pushtetarëve lokalë dhe aktivitetit të bizneseve, ku përpos të tjerave i mbysin këto qenie jetësore me sedimente të hedhura si në Vlorë, Sarandë,

detit tregon aktivitet aroziv përgjatë vijës bregdetare. Flora dhe fauna detare janë të ngjashme me ato të gjetura në gadishullin e Karaburunit. Në BSAP propozohet që kanioni i Gjipesë të behet zonë e mbrojtur (shih Hartën 4).

***Njesia 5 (Dhërmiu deri në Porto Palermo)**: Relievi bregdetar është me i butë. Livadhet me barishte deti dominojnë zonat me ujë të cekët. Mjedisi bregdetar është mjaft i shumëllojshëm Njësia është zona më prodhuese me peshk e gjithë bregdetit shqiptar. BSAP propozon Porto Palermon si zonë të mbrojtur.*

***Njësia 6 (Qeparoi deri tek kepi i Qefalit)**: Vija bregdetar karakterizohet nga suksesione të peizazheve të ndryshme. Në këtë njësi mbizotërojnë plazhet me rërë të bardhe, që shtrihen deri në 20 m thellësi dhe ku janë të zakonshme popullatat e Posidonia oceanica dhe Cymodocea spp. BSAP propozon dy zona që duhen mbrojtur: Përroi i Borshit dhe gjiri i Kakomesë (shih Fig-1.*

***Njësia 7 (Kepi i Qefalit deri tek kepi i Stillos)**: Profili bregdetar nuk është kaq spektakolar sa në njësitë e tjera, megjithëse ndahet në një sërë sektorësh specifikë. Parku Kombëtar i Butrintit është një zonë Ramsar. BSAP propozon zgjerimin e sipërfaqes së parkut që duhet mbrojtur, përfshirë dhe kepin e Stillos (shih Fig. – 1).*

*[3] Të gjitha këto specie bimore përbejnë një aset të madh kombëtar, me vlera ekonomike dhe shkencore. Disa prej tyre janë mjaft të rralla, disa kanë vlera shkencore, dhe shumica kane përdorime ekonomike si: mjekësore, aromatike, ushqimore dhe dekorative. Për shkak të karakteristikave gjeografike dhe të florës, bregdeti jugor përfaqëson habitate interesante për entomofaunen. Diversiteti i këtij grupi është shumë i madh krahasuar me madhësinë e zonës së studimit. Referuar fluturave të rendit Rhopalocera**,** në zonë janë vërejtur 93 specie, nga të cilat disa kanë rëndësi ndërkombëtare. Është vërejtur një numër i madh speciesh të rendit Coleoptera: 152 specie qe i përkasin 21 familjeve. Bregdeti jugor është i pasur në grupe verteratesh. Ne zonën e studimit ka rreth 252 specie peshqish, 11 specie amfibësh (nga 15 qe njihen në Shqipëri), 30 specie reptilësh (nga 37 specie), 250 specie zogjsh (nga 330 specie) dhe 55 specie gjitarësh (nga 71 specie). Plani i Menaxhimit të Integruar të Zonës Bregdetare (ICZMP) i 1995 ishte shumë i orientuar nga mbrojtja e biodiversitetit. Ai identifikoi 5 Zona të Ndjeshme Mjedisore (ESA): Gadishulli i Karaburunit; Kanioni i Vunoit; Porto Palermo; Plazh i Kakomesë; Butrinti.*

ESA-te u identifikuan sipas kritereve të mëposhtme: cilësia apo "natyraliteti" i mjediseve bregdetare detare e tokësore; bukuria natyrore; ekzistenca e rrënojave kulturore dhe arkeologjike; potenciali për qëllime argëtuese dhe edukative; ekzistenca e përdorimeve tradicionale; kompleksiteti i lartë i ekosistemeve; biodiversiteti i pasur; burime të rëndësishme natyrore për përdorim human; nevoja për një zhvillim të integruar dhe të saktë mjedisor.

Shëngjin, etj. Por më tipike është rasti i qytetit të Durrësit dhe më skandal është hedhja vetëtimthi nga punimet bashkiake e dhèrave, tubave të ujërave të zeza, inerteve, asfalteve pranë portit të qytetit të Durrësit.

Fig. – 6 Pamje e kultivimit të midhjeve në lagunën e Butrintit

2.2 Pse asfiksohet jeta e livadheve pyjorë në det?

Veç ujërave të zeza të 200,000 banorëve dhe 300,000 të tjerëve në kohë piku turistik, flaken edhe këto sedimente që bëjnë të asfiksohet jeta e livadheve pyjorë në det. Ndaj, nga Karpeni deri në Currila, apo edhe në Gjirin e Lalëzit, etj., turizmi shqiptar përballet vitet e fundit me një mbetje shtesë që kërkon investime marramendëse financiare për t'u zhvendosur, përpunuar dhe asgjësuar. Pra jemi në kohën, ku natyra po hakmerret, jo ndaj pakujdesive njerëzore, por ndaj paudhësive, ndaj shpërdorimeve të detyrës. Pra, po gjen vend proverbi popullor "Atë që hedh në det, e gjen në kripë".

Fig. – 7 Pamje e biodiversitetit detar në zonën jonike

3. Koha për auditime në zonat e brendshme detare

3.1 Auditimet e kryera për Detin Mesdhe

Ballafaquar me auditimet e kryera për Detin Mesdhe, kuptuam që ata kishin problem mungesën e zonave të mbrojtura detare dhe mundoheshin ti krijonin ato artificialisht (psh reef-et artificiale), pra ata në shumicën e rasteve nuk e kanë dhe e krijojnë, ndërsa ne e kemi dhe e shkatërrojmë. Tek ne nuk mjaftoi shkatërrimi i posedonias që mban 25% të jetës së gjallë në det dhe mban me oksigjen ujin e detit, por tek ne kërkohet që të ngrihen mbi 60 kompani në Gjirin e Vlorës për zhvillimin e Acquakulturës. Mbi 70 kompani veprojnë për rritjen e midhjeve në lagunën e Butrintit dhe kompani të tjera të mëdha për rritjen e peshkut, kërkojnë të zënë vend në Sarandë.[4] Në një kohë që ky

[4] ***Zonat e ndjeshme mjedisore*** *- Zona e bregdetit dallohet për diversitetin e habitateve të saj dhe pasurinë më specie të florës dhe faunës. Shumë prej tyre janë në mbrojtje në nivele ndërkombëtare, kombëtare dhe rajonale. Në të gjendet një gamë e gjerë habitatesh, siç janë: ekosistemet e maleve të larta (deri në 2,000m); kullotat alpine dhe sub-alpine; tipe të ndryshme pyjesh (përzierje e koniferëve me gjethegjerët, përzierje e gjethegjerëve ku dominojnë pemë që i rrezojnë gjethet, përzierje e gjethegjerëve ku dominojnë pemë gjithmonë të gjelbra, shkurre dhe makje, pyje aluviale); kullota të ulëta, habitate*

vend nuk ka kryer rifreskimin e matjeve, rrymave dhe sidomos të gjireve detare shqiptare, zhvillimi i këtyre aktiviteteve, e pastudiuar nga ana e institucioneve kompetente, do të sjellë një ndotje të akumuluar super gjigande për ujërat detare.

Fig. – 8 Si të auditojmë aspektet mjedisore

3.2 Koha për auditim

Ndaj si ekspertë audit të një institucioni ku 'shteti vjen era shtet', nisur edhe nga eksperienca e vendeve fqinjë në marrëdhënien me detin, kemi guximin të bëjmë thirrje, së pari vetvetes, së dyti qeverisë, së treti organeve të pushteteve lokale, së katërti kompanive të biznesit, të bashkëpunojnë me institucionin e auditimit shqiptar që nesër edhe vendi ynë të radhitet për marrëdhënie me detin, në nivelin e vendeve të tjera të Mesdheut.

Fig. – 9 Vlerat e auditimit mjedisor të orientuar

Ndotja aktuale detare nuk pret më, ajo thërret për auditim, sa bashkëpunues, po aq edhe të ashpër. Auditimi mjedisor është mjet menaxhimi për të përcaktuar përputhjen e aktiviteteve private me ligjet komplekse, me rregulloret mjedisore, si edhe me politikat, proçedurat apo udhëzimet në fuqi.

4. Përfundime dhe mendime për tu marrë parasysh

Auditimi mjedisor na bën të mundur të kemi:

- instrumentin për mbrojtjen e mjedisit;
- fuqizimin e komunitetit për veprime në mbrojtje të mjedisit;

bregdetare ranore e shkëmbore, ligatina bregdetare si liqeni i Butrintit, liqeni i Bufit (Rrëza) dhe laguna e Orikumit, përrenj, rrjedha, burime karstike, shpella etj. nga pikëpamja ekologjike, prania e një shumëllojshmërie të madhe habitatesh, krijon një numër të madh njësish ekologjike dhe për pasoje një nivel të lartë të biodiversitetit në zonë, e cila vështirë se gjendet në zonat e tjera të Shqipërisë apo në vendet fqinje. Flora dhe fauna e bregdetit jugor janë shumë të pasura dhe interesante. Siç u përmend më sipër, ne zonën e studimit ka rreth 1,400 bimë enësore (baraz me 42.4% të florës se Shqipërisë). Kjo shpjegohet: nga historia e vjetër e florës në këtë rajon (siç është prania e specieve apo relikeve të Terciarit), nga influenca e florave te tjera siç është ajo e Egjeut, (iii) nga izolimi gjeografik i rajonit (male te larta dhe barriera detare), dhe (iv) nga marrëdhëniet natyrë-njeri që janë vendosur këtu nëpër shekuj, duke krijuar habitate komplekse (natyrore, semi-natyrore, të modifikuar, artificialë) dhe peizazhe.

- kontrollin në përdorimet e burimeve natyrore;
- rritjen e mirëqenies nga manaxhimi afatgjatë i resurseve;
- mbrojtjen e pasojave financiare dhe socio-psikologjike;
- Bashkëpunimin komunitet-qeverisje lokal në gjetjen e zgjidhjeve të reja.

Auditimi Mjedisor detar është sot kërkesë e kohës. Pse …? Sepse vendos lidhjet midis njerëzve e mjedisit duke na sjell përfitime si:

- Mbrojtjen e pasurive natyrore;
- Minimizimin e goditjes ndaj mjedisit;
- Shfrytëzimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore;
- Minimizimin e mbetjeve;
- Përzgjedhjen e teknologjisë "green" në përgjigje të sfidave mjedisore;
- Zvogëlimin e humbjeve dhe rritjen e përfitimeve.
- Mbi të gjitha mbrojtjen e shëndetit njerëzor.

Mekanizmat e auditimit mjedisor

Mekanizmat e auditimit mjedisor janë përdorimi i mjeteve të thjeshta ose të sofistikuara si:

- Sistemi i menaxhimit mjedisor;
- ISO 14001 ose EMAS;
- Vlerësimi i përmirësimit ambiental;
- Respektimi i standardeve;
- Produkte të pastra;
- Mbetjet, shkarkimet, rritja e eficensës, përcaktimi i mundësive të kursimit;
- Produktet ambientale;
- Zhvillimi i produkteve mjedisore, eko-etiketim.

Nga: Ing. Av. Sazan Guri, "G&G"Group
Ing. Alush Zaçe, Kryeauditues, KLSH

NDIKIMI I FAKTORËVE MAKROEKONOMIKË NË NUMRIN E NJËSIVE EKONOMIKE TË FALIMENTUARA

Dështimi mund të vijë për shkaqe të brendshme të njësisë ekonomike (keqmenaxhimi, shpenzime të larta, mosrealizim i të ardhurave, etj), por edhe për shkaqe të jashtme që nuk varen nga ajo (faktorët makroekonomikë dhe të tregut).

Nga: Doktorant Brunilda Neli,
Dr. Eni Numani, Pedagoge
Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Ekonomisë, Departamenti i Financës

Abstrakt

Sektori privat luan një rol shumë të rëndësishëm në ekonominë e vendit tonë, qëndrueshmëria dhe rritja e të cilit është vendimtare për ekonominë në përgjithësi. Krahas analizës së përfitueshmërisë dhe suksesit të njësive ekonomike, një rëndësi të veçantë në fushën e financave të ndërmarrjeve merr edhe falimentimi i njësive ekonomike. Njohja e faktorëve që ndikojnë në dështimin e njësive ekonomike është thelbësore jo vetëm për pronarët dhe drejtuesit e njësisë ekonomike, por edhe për punonjësit, furnitorët, qeverinë, huadhënësit dhe grupet e tjera të interesuara. Dështimi mund të vijë për shkaqe të brendshme të njësisë ekonomike (keqmenaxhimi, shpenzime të larta, mosrealizim i të ardhurave, etj), por edhe për shkaqe të jashtme që nuk varen nga ajo (faktorët makroekonomikë dhe të tregut). Ky punim ekzaminon faktorët makroekonomikë që ndikojnë në numrin e njësive ekonomike të falimentuara në Shqipëri nëpërmjet regresionit të shumëfishtë linear. Për të shprehur numrin e njësive ekonomike të falimentuara është përdorur numri i njësive ekonomike të mbyllura, ndërsa faktorët e përfshirë në analizë janë: GDP (rritja reale e prodhimit të brendshëm bruto), POP (përqindja e popullsisë në qytetin e Tiranës), GS (përqindja e kursimeve bruto në raport me prodhimin e brendshëm bruto), CI (norma e interesit për huadhënie), INFL (norma e inlacionit), REM (dërgesat e emigrantëve në raport me prodhimin e brendshëm bruto) dhe W (paga mesatare mujore). Nga analiza e kryer rezulton që vetëm norma e rritjes së GDP, norma e interesit të huadhënies dhe norma e inflacionit janë të rëndësishme statistikisht për të shprehur numrin e njësive të mbyllura në vendin tonë.

JEL classification: G32, G33

Fjalët kyçe: falimentimi; të ardhurat; përfitueshmëria; faktorë makroekonomikë.

1. Hyrje

Tregu në Shqipëri karakterizohet nga roli dominues i sektorit privat, si rrjedhim i decentralizimit ekonomik në vitet '90. Roli i sektorit privat në zhvillimin ekonomik dhe urban të një vendi është shumë i rëndësishëm. Zhvillimi ekonomik do të ishte më i kufizuar, nëse njësitë ekonomike private dhe tregtia e lirë nuk do të ekzistonin. Rëndësia dhe roli i sektorit privat në ekonominë e një vendi ndryshon në varësi të karakteristikave strukturore të tij. Njësitë ekonomike të suksesshme ndikojnë në rritjen e punësimit dhe në rritjen e të ardhurave tatimore në buxhetin e shtetit, të cilat sjellin rritjen e investimeve private dhe publike dhe rrjedhimisht, edhe të nivelit ekonomik të një vendi dhe të mirëqënies së popullsisë.

Meqë sektori privat luan një rol shumë të rëndësishëm në ekonominë e vendit tonë, qëndrueshmëria dhe rritja e tij është vendimtare për ekonominë në përgjithësi. Njohja e faktorëve që ndikojnë në dështimin e këtyre njësive është thelbësore jo vetëm për drejtuesit e njësisë ekonomike, por edhe për punonjësit, furnitorët, qeverinë, huadhënësit dhe grupet e tjera të interesuara. Dështimi mund të vijë për shkaqe të brendshme të njësisë ekonomike (keqmenaxhimi, shpenzime të larta, mosrealizim i të ardhurave, etj), por edhe për shkaqe të jashtme që nuk varen nga ajo (faktorët makroekonomikë dhe të tregut). Ky studim do të përqëndrohet në grupin e dytë të faktorëve.

Në seksionin e dytë të punimit jepet një vështrim i shkurtër rreth literaturës kyçe që ekziston rreth faktorëve që ndikojnë në numrin e njësive ekonomike të mbyllura. Në seksionin e tretë shpjegohen faktorët e përfshirë në studim, ndërsa seksioni i katërt përmban metodologjinë e përdorur, rezultatet e testimit dhe analizën e tyre. Së fundi, në seksionin e pestë, jepen konkluzionet e arritura nga studimi.

2. Objektivi dhe rishikimi i literaturës

Krahas analizës së përfitueshmërisë dhe suksesit të njësive ekonomike, një rëndësi të veçantë në fushën e financave të ndërmarrjeve merr edhe falimentimi i njësive ekonomike për vetë rëndësinë që kanë ato në zhvillimin ekonomik të çdo vendi dhe në mirëqënien e grupeve të shumta të interesit. Hapi i parë në këtë proces është identifikimi i faktorëve që çojnë në mbylljen e njësive ekonomike. Ekzistojnë shumë punime që studiojnë shkaqet që çojnë njësitë drejt falimentimit, duke u përqendruar kryesisht tek faktorët e brendshëm të njësisë. Më pak studime ka rreth faktorëve të jashtëm që ndikojnë në mbylljen e njësive ekonomike, duke krijuar kështu hapësirë për studime të reja. Në vijim janë përmendur studimet më të rëndësishme që kanë analizuar faktorët makroekonomikë që ndikojnë në mbylljen e njësive ekonomike.

Korol (2017) përdori të dhënat e 17 treguesve makroekonomikë për të

përcaktuar faktorët që ndikojnë në numrin e njësive ekonomike të falimentuara në Poloni. Nga modeli i ndërtuar rezultojnë vetëm tre variabla të rëndësishëm nga ana statistikore. Rezultatet e këtij punimi tregojnë që rritja e normës së papunësisë dhe rritja e GDP ndikojnë në rritjen e numrit të njësive ekonomike të falimentuara, ndërsa dobësimi i monedhës vendase ndikon në uljen e numrit të njësive ekonomike të falimentuara.

Një tjetër studim në lidhje me ndikimin e faktorëve makroekonomikë në numrin e njësive ekonomike të falimentuara është kryer nga Liu dhe Pang (2009). Në këtë punim u përdorën të dhënat për një periudhë 38 vjeçare të njësive ekonomike të falimentuara në Mbretërinë e Bashkuar. Rezultatet e Liu dhe Pang tregojnë që luhatjet e politikës monetare ndikojnë në rritjen e numrit të njësive ekonomike të falimentuara, e cila nga ana tjetër ka një ndikim të rëndësishëm në luhatjen e treguesve makroekonomikë.

Mačerinskienė dhe Mendelsonas (2013) studiuan faktorët makroekonomikë që ndikojnë në shkallën e falimentimit të njësive ekonomike që operojnë në Lituani. Për këtë qëllim ata përdorën analizën e regresionit dhe përdorën të dhënat tremujore nga viti 2002 deri në vitin 2011. Rezultatet e modelit përfundimtar tregojnë se vetëm tre variabla makroekonomikë ndikojnë në numrin e njësive ekonomike të falimentuara në Lituani: norma e rritjes së GDP, norma e inflacionit dhe norma bazë e interesit.

Një tjetër studim në këtë fushë është kryer për njësitë ekonomike që operojnë në Francë (Aleksanyan dhe Huiban, 2016). Objekti i këtij punimi janë njësitë ekonomike që i përkasin industrisë ushqimore. Rezultatet e studimit tregojnë se dy faktorët kryesorë që ndikojnë në falimentimin e njësive ekonomike janë rënia e produktivitetit dhe kosto e financimit.

Jacobsen dhe Kloster (2005) arritën në përfundimin se faktorët më të rëndësishëm në shpjegimin e numrit të njësive ekonomike të falimentuara janë ndryshimi i marzhit të fitimit, konkurueshmër, norma reale e interesit dhe luhatjet ciklike në ekonominë norvegjeze dhe atë ndërkombëtare. Ata përdorën të dhënat tremujore nga viti 1991 deri në vitin 2004.

Një studim tjetër i rëndësishëm është kryer në Suedi nga Salman, Friedrichs dhe Shukur (2011) me fokus sektorin e prodhimit. Për realizimin e qëllimit të punimit është përdorur metoda e katrorëve më të vegjël dhe të dhënat tremujore për periudhën 1986 – 2006. Rezultatet tregojnë se rritja e pagës reale ndikon në rritjen e numrit të njësive ekonomike të falimentuara. Gjithashtu, autorët arritën në përfundimin se rritja e aktivitetit industrial, ofertës monetare, produktit kombëtar bruto dhe hapjes ekonomike ndikojnë në reduktimin e numrit të njësive ekonomike të falimentuara.

3. Baza e të dhënave dhe variablat e përfshirë në studim

Ky punim ekzaminon faktorët makroekonomikë që ndikojnë në numrin e

njësive ekonomike të falimentuara në Shqipëri nëpërmjet regresionit linear të shumëfishtë, duke kontribuar në këtë mënyrë në shtimin e literaturës dhe rritjen e kërkimit shkencor vendas, meqë punimet shkencore në këtë fushë në Shqipëri nuk ekzistojnë.

Për ndërtimin e modelit janë përdorur të dhënat vjetore zyrtare të siguruara nga "Banka e Shqipërisë", "Instituti i Statistikave" dhe "Banka Botërore". Në këtë punim janë përfshirë në total 12 vrojtime.

3.1 Matja e numrit të njësive ekonomike të falimentuara

Procesi i falimentimit në vendin tonë rregullohet sipas Ligjit Nr. 110, datë 27.10.2016 "Për falimentimin". Sipas këtij ligji, shkaku i hapjes së procedurës së falimentimit mund të jetë gjendja e paaftësisë paguese e debitorit ose paaftësia paguese e debitorit në një të ardhme të afërt, nëse hapja e procedurës së falimentimit kërkohet nga vetë debitori. Debitori konsiderohet i paaftë për të paguar nëse nuk është në gjendje të shlyejë detyrimet e tij në datën e maturimit. Nga ana tjetër, debitori ndodhet në gjendjen e paaftësisë paguese në një të ardhme të afërt, kur debitori parashikon se nuk do të jetë në gjendje të shlyejë detyrimet e tij në datën e maturimit. Duke qenë se të dhënat në lidhje me numrin e njësive ekonomike të konsideruara të falimentuara sipas ligjit për falimentimin nuk mund të sigurohen, si variabël i varur në këtë studim është përdorur numri i njësive ekonomike të mbyllura, bazuar në të dhënat e INSTAT.

3.2 Faktorët e përfshirë në model

Faktorët makroekonomikë të përfshirë në këtë punim bazohen në studimet e ngjashme, duke shtuar disa faktorë që janë specifikë për vendin tonë. Ata janë: rritja reale e prodhimit të brendshëm bruto (GDP), përqindja e popullsisë në qytetin e Tiranës (POP), përqindja e kursimeve bruto në raport me PBB (GS), norma e interesit për huadhënie (CI), norma e inflacionit (INFL), dërgesat e emigrantëve në raport me PBB (REM) dhe paga mesatare mujore (W).

Në këtë punim përdoret rritja reale e prodhimit të brendshëm bruto në regresion për të treguar rritjen e mirëqënies ekonomike të banorëve të vendit. Rritja e mirëqënies ekonomike mund të ndikojë në rritjen e shpenzimeve të konsumatorëve dhe rrjedhimisht në rritjen e të ardhurave të njësive ekonomike, duke ndikuar në rënien e numrit të njësive ekonomike të falimentuara.

Përqindja e popullsisë në qytetin më të madh të vendit, Tiranë, do të përdoret për të treguar efektin e ndryshimeve demografike. Ky variabël pritet të ketë një ndikim në rritjen e numrit të njësive ekonomike të falimentuara, pasi lëvizja e popullsisë nga qytetet e tjera drejt Tiranës ndikon negativisht tek të ardhurat dhe përfitueshmëria e njësive ekonomike në ato qytete.

Raporti i kursimeve bruto ndaj prodhimit të brendshëm bruto i shprehur në përqindje përdoret për të parë se si ndikon ndryshimi i qëndrimit të popullsisë ndaj parasë. Ky tregues pritet të ketë efekt negativ tek ecuria e njësive ekonomike. Kjo, për shkak se rritja e kursimeve sjell ulje të konsumit dhe si rrjedhim ulje të të ardhurave dhe të përfitueshmërisë së njësive ekonomike.

Norma e interesit të huadhënies përdoret për të parë se si kosto e burimeve të huajtura ndikon në numrin e njësive ekonomike të falimentuara. Efekti i rrijes së këtij treguesi pritet të çojë në shtimin e njësive të falimentuara. Kjo do të thotë që, sa më e lartë të jetë norma e interesit të huasë, aq më të larta janë shpenzimet e interesit dhe risku financiar i njësisë ekonomike. Rrjedhimisht, në këtë mënyrë bëhet më e vështirë mbijetesa për njësitë ekonomike.

Norma e inflacionit përdoret si tregues i ndikimit të rritjes së vazhdueshme të nivelit të përgjithshëm të çmimeve në numrin e njësive ekonomike të falimentuara. Meqënëse inflacioni ndikon në reduktimin e konsumit, ai pritet të sjellë shtim të numrit të njësive të falimentuara. Në rast të kundërt, efekti pritet të jetë negativ.

Raporti i dërgesave të emigrantëve ndaj prodhimit të brendshëm bruto, i shprehur në përqindje, tregon ndikimin e të ardhurave dytësore të familjeve në numrin e njësive ekonomike të falimentuara. Ky raport pritet të ketë një ndikim negativ në falimentimin e njësive, pasi rritja e dërgesave të emigrantëve shoqërohet me rritjen e konsumit të banorëve, e cila çon në rritjen e të ardhurave dhe përfitueshmërisë së njësive ekonomike.

Paga mesatare mujore është treguesi i fundit i përfshirë në këtë studim, i cili pritet të ndikojë negativisht në falimetim, pasi rritja e pagës ndikon në rritjen e shpenzimeve të konsumit dhe rrjedhimisht në përmirësimin e performancës financiare të njësive ekonomike.

Në tabelën e mëposhtme (Tabela 1) jepet një listë e variablave që përdoren në studim për të shprehur numrin e njësive ekonomike të falimentuara dhe përcaktuesit e tij, si edhe efekti i pritshëm i këtyre variablave.

Tabela 1: Variablat e përfshirë në model

	Variabli	Përshkrimi	Efekti i pritshëm
Variabli i varur	**BANKR**	Numri i njësive ekonomike të mbyllura	
Variablat e pavarur	**GDP**	Rritja reale e prodhimit të brendshëm bruto	-
	POP	Përqindja e popullsisë në qytetin e Tiranës	+
	GS	Përqindja e kursimeve bruto në raport me PBB	+
	CI	Norma e interesit për huadhënie	+
	INFL	Norma e inflacionit	+/-
	REM	Dërgesat e emigrantëve në raport me PBB	-
	W	Paga mesatare mujore	-

Burimi: Punim i Autorëve

4. Metodologji

Për të testuar lidhjen ndërmjet numrit të njësive ekonomike të mbyllura dhe faktorëve makroekonomikë, ne bazohemi në modelin e mëposhtëm të regresionit linear:

$Yt = \delta t + \alpha jt * Xjt + \varepsilon jt$ (1)

Duke përfshirë në formulë variablat e studiuar në këtë punim, ekuacioni (1) merr formën e mëposhtme:

$BANKR = \delta o + \alpha_1 * GDP + \alpha_2 * POP + \alpha_3 * GS + \alpha_4 * CI + \alpha_5 * INFL + \alpha_6 * REM + \alpha_7 * W + \varepsilon$ (2)

4.1 Analiza e rezultateve

Në tabelën e mëposhtme (Tabela 2) jepen rezultatet e regresionit linear:

Tabela 2: Rezultatet e regresionit linear

Regression Statistics	
Multiple R	0.987099
R Square	0.974365
Adjusted R Square	0.929504
Standard Error	0.027825
Observations	12

Burimi: Punim i Autorëve

Duke u bazuar në rezultatet e regresionit, shikojmë që koefiçienti i korrelacionit është 0.987, gjë e cila tregon për një lidhje të fortë ndërmjet variablave të përshirë në model. Koefiçienti i përcaktueshmërisë në modelin tonë është 92.95%, që do të thotë se 92.95% e numrit të njësive ekonomike të mbyllura shpjegohet ose ndikohet nga 7 variablat e përfshirë në modelin tonë, ndërsa pjesa e mbetur e njësive ekonomike të mbyllura ndikohet nga faktorë të tjerë që nuk janë përfshirë në model ose nga faktorë që nuk mund të maten nga ana sasiore.

Ngrejmë hipotezat për të vlerësuar rëndësinë e modelit:

Ho: modeli është jo i rëndësishëm statistikisht

Ha: modeli është i rëndësishëm statistikisht.

Në tabelën 3 jepet në mënyrë të përmbledhur informacioni në lidhje me rëndësinë statistikore të modelit.

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*
Regression	7	0.11771	0.01682	21.71963	0.00496
Residual	4	0.00310	0.00077		
Total	11	0.12081			

Tabela 3: Tabela ANOVA

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*
Regression	7	0.11771	0.01682	21.71963	0.00496
Residual	4	0.00310	0.00077		
Total	11	0.12081			

Burimi: Punim i Autorwve

Në kolonën e fundit shikojmë se sa i rëndësishëm është nga ana statistikore modeli ynë. Vëmë re se P < 0.05, gjë e cila tregon se modeli i përdorur në studim është i rëndësishëm statistikisht në shpjegimin e numrit të njësive ekonomike të mbyllura. Pra, hipoteza 0 bie poshtë dhe pranohet hipoteza Ha.

Në tabelën e mëposhtme (Tabela 4) jepet në mënyrë të përmbledhur informacioni në lidhje me koefiçientët dhe rëndësinë e çdo variabli të përfshirë në modelin e regresionit.

Tabela 4: Koefiçientët dhe rëndësia e çdo variabli

	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95.0%*	*Upper 95.0%*
Intercept	- 14.012	6.445	- 2.174	0.095	- 31.906	3.883	- 31.906	3.883
GDP	**4.057**	1.406	2.886	**0.045**	0.155	7.960	0.155	7.960
POP	46.648	27.036	1.725	0.160	- 28.414	121.711	- 28.414	121.711
GS	1.057	0.416	2.537	0.064	- 0.100	2.213	- 0.100	2.213
CI	**7.186**	1.450	4.956	**0.008**	3.161	11.211	3.161	11.211
INFL	**- 16.780**	2.461	- 6.819	**0.002**	- 23.612	- 9.948	- 23.612	- 9.948
REM	1.927	2.256	0.854	0.441	- 4.336	8.191	- 4.336	8.191
W	0.000014	0.000	1.048	0.354	- 0.000	0.000	- 0.000	0.000

Burimi: Punim i Autorëve

Nga rezultatet e regresionit shikojmë që variablat që janë të rëndësishëm statistikisht në shpjegimin e modelit janë vetëm: GDP, CI dhe INFL.

Ndikimi i rritjes reale të prodhimit të brendshëm bruto, ndryshe nga ajo që parashikohej, është pozitiv. Rezultatet tregojnë se një rritje (ulje) e prodhimit të brendshëm bruto rrit (ul) numrin e njësive ekonomike të mbyllura që operojnë në Shqipëri. Ky rezultat mund të shpjegohet me arsyen se rritja e GDP fuqizon bizneset e mëdha, duke e bërë më të vështirë mbijetesën për bizneset e vogla dhe të mesme, të cilat përbëjnë pjesën më të madhe të bizneseve në vendin tonë.

Norma e interesit të kredisë, ashtu siç parashikohej, ka një ndikim pozitiv në numrin e falimetimeve të njësive, duke sugjeruar se sa më e lartë të jetë norma e interesit të kredisë aq më i lartë është numri i njësive ekonomike të mbyllura. Nga kjo kuptohet që normat e kredisë janë shumë të larta dhe njësitë nuk mund të përfitojnë nga efekti i levës financiare.

Koefiçienti i normës së inflacionit është negativ dhe ky rezultat sugjeron se rritja e normës së inflacionit nuk ndikon në uljen e kërkesës për produkte nga ana e

konsumatorëve. Si rrjedhim të ardhurat e realizuara nga njësitë ekonomike nuk pakësohen, duke ndikuar në uljen e njësive ekonomike të mbyllura. Ky rezultat, megjithëse në dukje paradoksal, është evidentuar edhe në studime të tjera empirike, ku është identifikuar që gjatë periudhave me normë të lartë inflacioni, norma e falimentimit ka qenë më e ulët.

Rezultatet e modelit të ndërtuar tregojnë se përqindja e popullsisë në qytetin e Tiranës, përqindja e kursimeve, paga mesatare mujore dhe dërgesat e emigrantëve nuk janë të rëndësishme nga ana statistikore në shpjegimin e numrit të njësive ekonomike të mbyllura.

Duke përjashtuar nga modeli variablat që rezultuan më sipër të parëndësishëm nga ana statistikore, marrim modelin përfundimtar, i cili ka formën e mëposhtme:

BANKR = - 14.012 + 4.057*GDP + 7.186*CI – 16.78*INFL (3)

5. Konkluzionet

Roli i sektorit privat në zhvillimin ekonomik dhe urban të një vendi është shumë i rëndësishëm. Mungesa e njësive ekonomike private dhe tregtisë së lirë do të kufizonin zhvillimin ekonomik, duke ndikuar negativisht në rritjen e punësimit dhe në rritjen e të ardhurave tatimore në buxhetin e shtetit, të cilat më pas do të shoqëroheshin me një rritje të kufizuar në investimet private dhe publike dhe rrjedhimisht, edhe të nivelit ekonomik të vendit dhe të mirëqënies së popullsisë. Për këtë arsye, studimi i faktorëve që ndikojnë në falimentimin e njësive ekonomike merr një rëndësi të veçantë.

Në këtë punim janë studiuar faktorët makroekonomikë që ndikojnë në numrin e njësive ekonomike të falimentuara në Shqipëri nëpërmjet regresionit të shumëfishtë linear. Për shkak të mungesës së databazës në vendin tonë në lidhje me bizneset e falimentuara në përputhje me ligjin e falimentimit, për të shprehur numrin e njësive ekonomike të falimentuara është përdorur numri i njësive ekonomike të mbyllura.

Faktorët e përfshirë në regresion në këtë punim janë GDP (rritja reale e prodhimit të brendshëm bruto), POP (përqindja e popullsisë në qytetin e Tiranës), GS (përqindja e kursimeve bruto në raport me prodhimin e brendshëm bruto), CI (norma e interesit për huadhënie), INFL (norma e inlacionit), REM (dërgesat e emigrantëve në raport me prodhimin e brendshëm bruto) dhe W (paga mesatare mujore).

Nga testimi i modelit të ndërtuar rezultatet tregojnë se modeli është i rëndësishëm statistikisht në nivelin 5% dhe se faktorët e përfshirë në studim shpjegojnë rreth 92.95% të numrit të njësive ekonomike të mbyllura. Faktorët që rezultojnë të rëndësishëm në aspektin statistikor në analizë janë vetëm rritja reale e prodhimit të brendshëm bruto, norma e interesit të huadhënies dhe norma e inflacionit. Ashtu siç mbështetet edhe në literaturë, norma e interesit të huadhënies ka efekt pozitiv në falimentim, pasi nëse arrin nivele të larta, njësitë nuk arrijnë të përfitojnë nga efekti i levës financiare, por shpenzimet e interesit

ndikojnë ndjeshëm në uljen e përfitueshmërisë, derisa njësitë dështojnë financiarisht.

Përfundime më kontradiktore vihen re edhe në literaturë lidhur me normën e rritjes së GDP-së dhe inflacionin. Studimi ynë tregon se rritja e normës së rritjes së GDP-së në fakt rrit numrin e njësive të mbyllura. Kjo mund të shpjegohet me arsyen se rritja e GDP fuqizon bizneset e mëdha, duke e bërë më të vështirë mbijetesën për bizneset e vogla dhe të mesme, të cilat përbëjnë pjesën më të madhe të bizneseve në vendin tonë. Nga ana tjetër, rritja e inflacionit çon në reduktimin e njësive të mbyllura. Të dyja fenomenet mund të rezultojnë gjithashtu edhe nga operimi i biznesit në kushtet e ekonomisë informale, qarkullimi i sasive të mëdha të parasë së padeklaruar, etj, që bëjnë të vështirë matjen e saktë të këtyre dy treguesve.

Ky studim përbën një bazë të rëndësishme analize për politikëbërësit dhe bizneset për të kuptuar faktorët makroekonomikë që çojnë njësitë ekonomike drejt falimentimit. Qeveria duhet të mbështesë më tepër bizneset e vogla dhe të mesme, që të sigurojnë qëndrueshmëri afatgjatë në treg dhe të krijojë stimuj ekonomikë që t'i mbijetojnë konkurencës me bizneset e mëdha. Gjithashtu, një vëmendje më e madhe duhet shtuar drejt mënyrave të financimit të këtyre bizneseve dhe rishikimit të normave të interesit, pasi huatë bankare rezultojnë shumë të shtrenjta. Nga ana tjetër, institucionet qeveritare duhet të jenë më transparente në drejtim të informacionit rreth njësive të falimentuara, duke krijuar një bazë të dhënash që mund të aksesohet nga të gjithë të interesuarit. Kjo krijon mundësinë e studimeve dhe analizave më të thelluara në këtë fushë, por gjithashtu shërben si një pasqyrë për bizneset e reja që do të krijohen për të identifikuar edhe sektorët më riskorë (në bazë të kompanive të falimentuara për çdo sektor).

Referencat

Aleksanyan, L., Huiban, J. P. (2016). "Economic and financial determinants of firm bankruptcy: evidence from the French food industry", *Review of Agricultural, food and environmental studies*.

Banka Botërore: https://www.worldbank.org/

Banka e Shqipërisë: Databaza statistikore. https://www.bankofalbania.org/

Instituti i Statistikave: Databaza statistikore. http://www.instat.gov.al/

Jacobsen, D. H., Kloster, T. B. (2005). "What influences the number of bankruptcies", *Norges Bank, Economic Bulletin,* Vol. 4/2005.

Korol, T. (2017). "Evaluation of the factors influencing business bankruptcy risk in Poland", *e-Finance*, Vol. 13, No. 2.

Ligji Nr. 110, datë 27.10.2016 "Për falimentimin".

Liu, J., Pang, D. (2009). "Business failures and macroeconomic factors in the UK", *Bulletin of Economic Research*, Vol. 61, Issue 1.

Macerinskiene, I., Mendelsonas, T. (2013). "Macroeconomic determinants of corporate insolvency", *KSI transactions on knowledge society*, Vol. 6, No. 3.

Salman, A. K., Von Friedrichs, Y., Shukur, G. (2011). "The determinants of failure of small manufacturing firms: Assessing the macroenonomic factors", *International Business Research* Vol. 4, No. 3.

Nga: Doktorant Brunilda Neli, Dr. Eni Numani, Pedagogë Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Ekonomisë, Departamenti i Financës

OPINIONET E GJYKATËS EVROPIANE TË AUDITUESVE PËR PROPOZIMET LIGJORE TË KOMISIONIT PËR LUFTËN KUNDËR MASHTRIMIT

Kontrolli i brendshëm i shpenzimeve të BE-së është forcuar ndjeshëm në dhjetë vitet e fundit. Efektiviteti në rritje i sistemeve të kontrollit të brendshëm të Komisionit Evropian dhe të shteteve anëtare ilustrohet gjithashtu me rënien nga viti në vit të nivelit të vlerësuar nga ECA të gabimeve në pagesa, i cili gjithashtu mund të shihet si vlerësim i shkallës në të cilën shpenzimet nuk respektojnë rregullat financiare të BE-së.

Nga: Eva Lindström, anëtare e ECA

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

Kontrollet të brendshme më të mira - më pak gabime

Kontrolli i brendshëm i shpenzimeve të BE-së është forcuar ndjeshëm në dhjetë vitet e fundit. Efektiviteti në rritje i sistemeve të kontrollit të brendshëm të Komisionit Evropian dhe të shteteve anëtare ilustrohet gjithashtu me rënien nga viti në vit të nivelit të vlerësuar nga ECA të gabimeve në pagesa, i cili gjithashtu mund të shihet si vlerësim i shkallës në të cilën shpenzimet nuk respektojnë rregullat financiare të BE-së. Për të tretin vit radhazi, puna jonë e auditimit në kontekstin e Deklaratës vjetore të Sigurisë (DVS) tregon një nivel në rënie të gabimeve në shpenzimet e BE-së. Për vitin financiar 2015, niveli i vlerësuar i gabimit në pagesa arriti në 3.8%, ndërkohë që në vitin 2016 ishte 3.1% dhe në 2017 ishte 2.4%. Për përgatitjen e Deklaratës vjetore të Sigurisë për vitin 2017, audituesit tanë shqyrtuan rreth 700 transaksione. Për shkak të dyshimit për mashtrim të mundshëm, 13 prej tyre iu përcollën Zyrës së Anti-Mashtrimit të BE-së (OLAF) për hetime të mëtejshme. Raportet tona speciale 1/2019 për luftën kundër mashtrimit në shpenzimet e BE-së dhe 6/2019 për trajtimin e mashtrimit në shpenzimet e kohezionit të BE-së bëjnë të qartë se: lufta kundër mashtrimit dhe korrupsionit duhet të forcohet, si në nivelin e BE-së ashtu edhe në atë të shteteve anëtare. Kjo është e rëndësishme për projektin evropian, jo vetëm në dritën e rritjes së skepticizmit të BE-së në një numër vendesh.

Opinioni i ECA mbi Programin e ardhshëm të BE-së kundër mashtrimit.

Në Opinionin tonë Nr 9/2018, të botuar në nëntor 2018, ne komentuam propozimin për krijimin e programit të ardhshëm të BE-së kundër mashtrimit, për të cilin buxheti i propozuar është 181 milion € për të gjithë periudhën 2021-2027. Ky program, i cili administrohet drejtpërdrejt nga Komisioni është i vetmi i këtij lloji i dedikuar për mbrojtjen e interesave financiare të Bashkimit Evropian. Objektivat specifike të programit janë:

- të parandalojë dhe të luftojë mashtrimin, korrupsionin dhe çdo veprimtari tjetër të paligjshme që prek interesat financiare të BE-së;
- të mbështesë raportimin për parregullsitë, përfshirë mashtrimet;
- të sigurojë mjete për shkëmbimin e informacionit dhe mbështetje për aktivitetet operacionale në fushën e ndihmës administrative të ndërsjellë në çështjet doganore dhe të agrikulturës.

Në veçanti, ai mbështet ndihmën e ndërsjellë midis autoriteteve administrative të shteteve anëtare, si dhe bashkëpunimin ndërmjet tyre dhe Komisionit për të siguruar zbatimin e saktë të ligjit për doganat dhe çështjet e agrikulturës. Programi në thelb do të jetë në vazhdim të programeve paraardhëse si programi Hercule III, ndërkohë që do të financojë gjithashtu Sistemin e Informacionit Anti-Mashtrim (AFIS) dhe Sistemin e Informacionit të Parregullsive (IMS). Në opinionin e dhënë, ne mirëpritëm iniciativën për të thjeshtuar menaxhimin e buxhetit në këtë mënyrë. Ne gjithashtu konsiderojmë se një qasje e tillë mund të kontribuojë në përdorimin efiçient dhe efektiv të burimeve në fusha të ngjashme. Sidoqoftë kritika jonë konsistonte në atë që propozimi nuk ishte bazuar në një vlerësim gjithëpërfshirës të ndikimit që do të kishte implementimi i këtij programi. Për më tepër, ne vumë në dyshim vlerën e shtuar të programit dhe theksuam riskun e mbivendosjeve dhe mungesës së sinergjive me veprimet e tjera të BE-së. Në përfundim ne vumë re se monitorimi i zbatimit, vlerësimi i rezultateve dhe targetimi efektiv i fondeve për veprimet që sigurojnë vlerën e shtuar do të ishte i vështirë, pasi objektivat e programit dhe treguesit e tij të performancës nuk ishin mjaftueshëm të qartë dhe specifikë. Duke marrë parasysh rëndësinë që i është dhënë luftës kundër mashtrimit të buxhetit të BE-së, Parlamenti Evropian rriti fondet e programit në 321 milion €.

Opinioni i ECAs për hetimet EPPO dhe OLAF

Opinioni ynë i fundit 8/2018 i publikuar në nëntor 2018, në lidhje me luftën kundër mashtrimit dhe korrupsionit lidhej me propozimin e Komisionit për të ndryshuar rregulloren e OLAF dhe përshtatjen e funksioneve të tij me krijimin e Zyrës së Prokurorit Publik Evropian (EPPO).

Që nga themelimi në vitin 1999 OLAF, (Zyra evropiane për luftën kundër mashtrimit e BE) ka qenë përgjegjëse për zhvillimin e politikave kundër mashtrimit dhe kryerjen

e hetimeve të pavarura administrative për rastet e dyshuara të mashtrimit, korrupsionit dhe aktiviteteve të paligjshme që prekin interesat financiare të BE. Qëllimi i këtyre hetimeve administrative është të rikuperojnë paratë e harxhuara në mënyrë të gabuar. OLAF nuk mund të kryejë ndjekje penale nën dyshimin e mashtrimit, por vetëm mund të bëjë rekomandime. Në vend të kësaj, autoritetet kombëtare duhet të veprojnë. Hetimet administrative të kryera nga OLAF dhe të nisura në bazë të dyshimeve për mashtrim janë shpesh komplekse dhe sensitive. Nëse ekzistojnë arsye të cilat ngrenë dyshime për mashtrim, është e rëndësishme të sigurohen prova, dhe nëse dyshimet rezultojnë të gabuara, procedura duhet të respektojë integritetin e individit ose organizatës së përfshirë. Aktualisht një hetim i OLAF zgjat mesatarisht midis 17 dhe 18 muaj. Kësaj i duhet shtuar edhe koha e nevojshme për procedurat gjyqësore në gjykatat kombëtare. Koha në vetvete është një faktor thelbësor për të shmangur mundësitë që mashtruesit të zhduken ose të mbulojnë gjurmët e tyre.

Është e vështirë të vlerësohet se sa shpenzime të BE-së mund të konsiderohen të humbura për shkak të mashtrimit. Në vitin 2017, OLAF hapi 215 hetime për raste të dyshuara mashtrimi dhe përfundoi 197 hetime. Si rezultat i këtyre hetimeve OLAF rekomandoi rikuperimin e 3 miliardë eurove.

Zyra e Prokurorit Publik Evropian - EPPO - do të fillojë të funksionojë në fund të vitit 2020 ose në fillim të vitit 2021 e më tej. Kjo zyrë do të jetë përgjegjëse për hetimin, ndjekjen penale dhe përcjelljen për gjykim të veprave penale që prekin interesat financiare të BE-së, në kuptimin e direktivës PIF (Mbrojtja e interesave financiare). EPPO po krijohet duke u bazuar në modelin e bashkëpunimit të zgjeruar të 22 shteteve anëtare aktualisht. Duke pasur parasysh që EPPO do të jetë e autorizuar të hetojë dhe ndjekë penalisht interesat financiare të BE-së në shtetet anëtare pjesëmarrëse, krijimi i saj ndryshon ndjeshëm mjedisin ligjor dhe institucional, i cili adreson luftën kundër mashtrimet të interesave financiare të BE-së.

Qëllimi i propozimit ishte të lehtësonte bashkëpunimin e ardhshëm midis dy organeve në luftën kundër mashtrimit dhe të forconte efektivitetin e funksionit hetimor të OLAF. Çështjet që lidhen me OLAF dhe punën e tij kanë qenë një temë me interes për shumë vite si për Parlamentin Evropian dhe për Komitetin e tij për Buxhetin dhe Kontrollin, ashtu edhe për Këshillin. Kjo është një çështje komplekse që përfshin jo vetëm sfida organizative, por gjithashtu adreson varësinë dhe proporcionalitetin nga këndvështrimi i shteteve anëtare. Ne konsideruam që propozimi pasqyron mirë parimet që duhet të qeverisin bashkëpunimin midis OLAF dhe EPPO, të tilla si bashkëpunimi i ngushtë, shkëmbimi i informacionit, plotësimi dhe mos-dublikimi i punës. Sidoqoftë, gjetëm edhe disa dobësi, siç është nevoja për të rritur efektivitetin e hetimeve të OLAF, afatet dhe rikuperimin e fondeve. Këto mbeten sfidat kryesore për t'u adresuar.

Propozimi përfshin një numër të kufizuar masash, të cilat ne i mirëpritëm sepse ato duhet të ndihmojnë në përmirësimin e efektivitetit. Ndër të tjera, këto masa kanë të bëjnë me: qartësimin se në cilat raste gjen zbatim ligji kombëtar ose evropian gjatë kontrolleve në objekt të OLAF; aksesin e OLAF në informacione mbi llogaritë bankare; ndërtimin e mekanizmave për të forcuar pranimin e provave të mbledhura nga OLAF; qartësimin në propozim të mandatit të OLAF për çështjet e Taksës së Vlerës së Shtuar (TVSH).

Në të njëjtën kohë, ne gjithashtu deklaruam se ndryshimet e propozuara nuk do të zgjidhnin çështjen e përgjithshme të efektivitetit të hetimeve administrative të OLAF. Kjo është vlerësuar edhe nga Komisioni, i cili planifikon të propozojë një modernizim më gjithëpërfshirës të kornizës rregullatore të OLAF në një fazë të mëvonshme. Aktualisht nuk ka një afat kohor për një reformë të mëtejshme të OLAF dhe nuk janë identifikuar qartë se cilat çështje do të adresohen.

Ne gjithashtu theksuam nevojën për veprime të mëtejshme. Ne propozuam fillimisht që Komisioni të adresojë çështjen e përgjithshme të efektivitetit të OLAF dhe të rishqyrtojë rolin dhe përgjegjësitë e OLAF në luftën kundër mashtrimit me shpenzimet e BE-së. Në këtë drejtim, OLAF mund t'i jepet një rol strategjik dhe mbikëqyrës në veprimet e BE kundër mashtrimit. Në planin afatmesëm, Komisioni duhet të vlerësojë bashkëpunimin midis OLAF dhe EPPO dhe, kur të jetë e përshtatshme, të propozojë veprime të mëtejshme legjislative. Aktualisht, propozimi është ende në negociata midis Këshillit dhe Parlamentit Evropian.

Bashkëpunimi i suksesshëm do të jetë thelbësor në luftën kundër mashtrimit

Autoritetit të shteteve anëtare dhe institucioneve të BE-së duhet t'u jepet prioritet në trajtimin e dyshimeve për mashtrim dhe korrupsion. Kjo është thelbësore për ruajtjen e besimit të qytetarëve tek BE. Në këtë drejtim, propozimi i Komisionit për EPPO mund të sjellë ndryshimin, nëse EPPO ngrihet siç duhet dhe me burime të përshtatshme. Megjithatë, deri më tani, jo të gjitha shtetet anëtare kanë zgjedhur të marrin pjesë në EPPO. Danimarka, Irlanda, Hungaria, Polonia dhe Mbretëria e Bashkuar nuk po marrin pjesë. Bazuar në fjalimin e Kryeministrit të Suedisë në Parlamentin Evropian më 4 Prill 2019 këtij propozimi pritet ti bashkohet edhe Suedia. Për të ardhmen është e rëndësishme që bashkëpunimi midis OLAF dhe EPPO të funksionojë mirë dhe të rrisë efektivitetin e hetimeve të OLAF. Kur krimi ndërkombëtar siç është mashtrimi nuk i njeh kufijtë e BE, ndërsa lufta kundër tij i njeh ato, atëherë ekziston qartë një situatë e pafavorshme. Mundësia për të ndjekur penalisht përtej kufijve rritet me krijimin e EPPO dhe kjo përbën një mundësi më të madhe për dekurajimin e mashtrimit dhe rritjen e sasisë së parave të kthyera mbrapsht.

Dyshimi i thjeshtë se shtetet anëtare, autoritetet kombëtare ose institucionet nuk po i trajtojnë interesat financiar të BE-së me shqetësimin e duhur tashmë ka dëmtuar besimin e qytetarëve në BE. Si auditues të jashtëm të BE-së, ne do të vazhdojmë të jemi vëzhgues të tyre dhe shqyrtojmë përdorimin me efektivitet, eficiencë dhe ekonomicitet të financave të BE-së, si dhe të sigurojmë një vlerësim të pavarur të politikave dhe programeve të BE-së. Në fund të fundit, bëhet fjalë për paratë e taksapaguesve.

Përktheu: Alma Shehu

Specialiste, Drejtoria e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Nga: Eva Lindström, anëtare e ECA
Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

LIDERSHIPI I NDERSHËM SI NJË PËRGJIGJE NDAJ KORRUPSIONIT DHE MASHTRIMIT

Mashtrimi dhe korrupsioni mund të dobësojnë themelet e këtij bashkëpunimi dhe mund të gërryejnë besimin e qytetarëve në shoqëritë tona. Për shembull, shumica e programeve të BE menaxhohen nga Komisioni Europian, së bashku me Shtetet Anëtare. Ky menaxhim i përbashkët kërkon besim dhe, mbi të gjitha, bashkëpunim reciprok.

Nga: Alex Brenninkmeijer, Anëtar i ECA

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

Si një ish gjykatës dhe Avokat i Popullit në Holandë, si një akademik dhe tashmë si një anëtar i ECA, Alex Brenninkmeijer ka punuar gjerësisht me procedurat dhe vendimmarrjen e institucioneve qeveritare. Në fillim të vitit 2019 ai botoi një libër mbi udhëheqjen e ndershme, të cilën ai e konsideron si një element kyç në përcaktimin se ç 'drejtim do të marrë një person, një biznes, një institucion apo edhe një shoqëri. Në këtë artikull, ai argumenton se udhëheqja (lidershipi) e ndershme mund të jetë një përgjigje ndaj korrupsionit dhe të parandalojë mashtrimin, duke vënë dukje disa hapa kyç që mund të na ndihmojnë për të qenë drejtues të ndershëm.

Reflektimi moral për të ndaluar mashtrimin dhe korrupsionin

Nuk është e nevojshme imagjinata për të lidhur mashtrimin dhe korrupsionin me mungesën e integritetit dhe udhëheqjen e ndershme. Eksperienca, gjithsesi, na tregon që në shumë vende mashtrimi dhe korrupsioni mund të lulëzojnë kur mungojnë kufizimet dhe reflektimi moral. Ish Presidenti i Shteteve të Bashkuara Barack Obama, në fjalimin e tij me rastin e 100 vjetorit të lindjes së Nelson Mandelës, argumentoi se të ashtuquajturit 'të fortë' kanë potencialin të kërcënojnë shtetet tona demokratike dhe sundimin e ligjit. Bota jonë e bazuar në rregulla, e mirë organizuar dhe liberale mund të kthehet në një mënyrë të të bërit biznes të vjetruar, më të rrezikshme dhe më brutale. Ekziston gjithashtu risku që këta 'të fortë' të minojnë institucione në të cilët demokracia është e rrënjosur.[1] Ndryshe nga kjo, bashkëpunimi Europian, në natyrën e tij është i bazuar mbi respektimin e rregullave të pranuara nga të gjitha palët, balancën e interesit brenda shoqërisë e midis shteteve, dhe bashkëpunimin besimplotë.

[1] The Guardian, 17 Korrik 2018.

Mashtrimi dhe korrupsioni mund të dobësojnë themelet e këtij bashkëpunimi dhe mund të gërryejnë besimin e qytetarëve në shoqëritë tona. Për shembull, shumica e programeve të BE menaxhohen nga Komisioni Europian, së bashku me Shtetet Anëtare. Ky menaxhim i përbashkët kërkon besim dhe, mbi të gjitha, bashkëpunim reciprok. Në këtë sistem, ne në Gjykatën Europiane të Audituesve ofrojmë sigurinë për qytetarët europianë që paraja e BE është shpenzuar në mënyrë të vlefshme dhe në përputhje me legjislacionin në fuqi. Sepse shpenzimi i parasë nga BE nuk nënkupton pasurimin e disa individëve që përpiqen të fshehin qëllimet e tyre për mashtrim.

Dinjiteti njerëzor përkundrejt autoritarizmit

Demokracia dhe rregulli i ligjit janë pjesë kyçe të udhëheqjes së ndershme. Historia na tregon se drejtues të ndershëm të rëndësishëm siç janë Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Vaclav Havel dhe Nelson Mandela luftuan të gjithë për dinjitetin njerëzor, si shprehje e të drejtave të njeriut, si pjesë e luftës kundër autoritarizmit dhe regjimeve koloniale. Thelbi i bindjes së tyre morale do të ishte njohja si të barabartë të çdo qenieje njerëzore. Njerëzit mund të jenë të ndryshëm, po janë të gjithë njerëz.

Demokracia – 'një njeri një votë' – dhe rregulli i ligjit, së bashku me barazinë përpara ligjit janë principet më themelorë në mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Të gjitha janë të riskuara drejtpërdrejt nëse udhëheqësit tanë, apo gjykatësit, ose audituesit dhe kushdo që shërben në administratën publike nuk kanë qasje drejt principeve të integritetit dhe ndershmërisë, por përkundrazi priren drejt mashtrimit dhe korrupsionit. Pra, pyetja kyçe është: si mundemi ne si individë të mbështesim integritetin dhe ndershmërinë? Si mundemi ne të identifikojmë dhe shfaqim udhëheqjen e ndershme?

Të menduarit, shpejt dhe ngadalë

Në analizat e mia mbi 'ndjekjen e udhëheqjes së ndershme', kam argumentuar se dy aspekte janë themelorë: të menduarit ngadalë, nëse është e nevojshme, dhe të gjeturit e një balance midis tre aspekteve fondamentalë të jetës sonë të përditshme: dija, pasioni dhe karakteri.

Dija, pasioni dhe karakteri

Në librin e tij *Retorika*, Aristoteli paraqet analizën e tij mbi mënyrat e bindjes. Elementët që ai paraqet për bindjen nga fjalët e folura janë dija, pasioni dhe karakteri. Dija lidhet me mendjen, të arsyetuarit, dhe zakonisht përdoret për të përshkruar faktet dhe figurat, duke prezantuar përbërjen faktike. Ajo e bën folësin të duket i ditur. Pasioni lidhet me ndjesinë që folësi mund të përcjellë tek publiku i tij dhe shfaqet tek emocionet e audiencës. Pra ai mund të cilësohet si ndjenjat e vetë folësit, ose ndjenjat e përcjella ndaj audiencës. Së fundmi, karakteri lidhet me aspektin moral, në formën e një gjykimi, dhe gjithashtu tregon diçka nga karakteri personal i folësit

Në jetën tonë të përditshme, ne jemi mësuar të aplikojmë shumë shkurtime në mendjen tonë dhe përdorimi i tyre shpesh herë është shumë i efektshëm, duke na dhënë mundësinë për të vepruar me shpejtësi duke u bazuar në njohuritë dhe eksperiencën e fituar gjatë kohës. Ato janë rezultat i procesit të të mësuarit tonë individualisht dhe të huazuarit prej të tjerëve. Të ndaluarit në një dritë të kuqe semafori është një automatizim i cili ndihmon sigurinë në rrugë. Shumë vendime në jetën tonë të përditshme bazohen në këto zgjedhje të shpejta. Gjithsesi, fituesi i çmimit Nobel, Daniel Kahneman prezantoi diferencën mes 'të menduarit shpejt dhe të menduarit ngadalë', duke treguar dy sisteme të ndryshme në të menduarit tonë[2]. Nëse futemi në një 'fushë të njohur, ne duhet së pari të identifikojmë riskun që lidhet me situatën specifike në jetën tonë shoqërore. Me fjalë të tjera, Kahneman thekson se jo çdo vendim, jo çdo situatë mund të zgjidhet me 'të menduarit shpejt'. Në disa situata ne duhet të bëjmë një hap mbrapa, të mbledhim sa më shumë informacion që të jetë e mundur, dhe duhet të kryejmë një reflektim tërësor.

Për më tepër, ne jemi qenie racionale, me ndjenja, por së pari dhe më së shumti, ne duhet të gjejmë orientimin tonë drejt vlerave. Duke lexuar 'Udhëtimi i gjatë i lirisë' të Nelson Mandelas, u impresionova nga mënyra me të cilën ai balanconte dijen, pasionin dhe karakterin përmes veprimeve të tij. Por dija, pasioni dhe karakteri nuk janë vetëm elemente kyçe në aspektin e një retorike, balancimi i këtyre tre aspekteve të jetës sonë, është kyçi për gjetjen e rrugës drejt udhëheqjes së ndershme.

Mund t'u shpjegoj të tjerëve se me çfarë merrem unë

Imagjinoni sikur ju filloni të punoni në një organizatë publike, e cila merret me certifikimin nëse kostot që do të financohen nga BE janë realizuar për një projekt të dakordësuar me Komisionin. Kjo organizatë sigurisht që do të ketë një rutinë në kryerjen e deklarimeve të kostos. Duke menduar shpejtë, ju thjesht ndiqni 'traditën' dhe mënyrën e të vepruarit të organizatës. Por papritur, ju mendoni që këto deklarime të kostos nuk janë kryer në mënyrën e duhur dhe rezultojnë në mbingarkim dhe përfitime të palës marrëse. Ju mendoni se kjo nuk është e thjeshtë, aq para sa janë marrë, dhe ngrihen pyetje siç janë: 'Xhepat e kujt po mbushen?' dhe 'A është e ligjshme kjo?'. Shembuj të ngjashëm mund të gjenden përsa i përket procedurave të prokurimit publik.

Në rastet e deklarimeve të kostos, të menduarit ngadalë mund të jetë i dobishmëm: Cilët janë ligjet? Cilat janë shpenzimet? Çfarë është e arsyeshme? Çfarë do të mendojnë njerëzit për këtë deklarim kostoje dhe pagesat pasuese? Nëse një kamera do të ndiqte këtë transaksion, a do të ishte e qetë me të bota e jashtme? Sigurisht, transparenca mund

[2] Daniel Kahneman, Thinking, Fast and Slow, Penguin Books Ltd, Janar 2012

të gjenerojë reagim të vlefshëm. Të ndiesh vetëbesim që 'Unë mund të shpjegoj veprimet e mia për të tjerët' është një fillim i mirë për të aplikuar metodën e të menduarit ngadalë.

Gjithsesi, Kahneman thekson se ne, si qenie njerëzore, kemi vetëm kapacitet të limituar të trurit dhe ne riskojmë të fusim shumë paragjykime kur procesojmë të dhënat përkatëse dhe pasojat e veprimeve tona. Ne gjithmonë përpiqemi të përshtatim pikëpamjen tonë mbi realitetin në formën e zonës sonë të qetësisë. Për më tepër, mund të ketë risk të diskutoni një praktikë të vendosur në organizatën tuaj, ose të diskutoni një rutinë të caktuar, e cila është e pëlqyeshme nga një apo disa persona të tjerë në të njëjtën organizatë. Grekët e lashtë i referoheshin kësaj situate si 'parrhesia', e cila mund të përkthehet të qenurit i sinqertë dhe i hapur, duke thënë të vërtetën për të mirën e përbashkët, për një botë të vetme, gjithashtu të quajtur 'të folurit me fuqinë e së vërtetës'.

Në pikëpamjen time, të folurit me fuqinë e së vërtetës mund të fillojë që herët në mëngjes kur shihem në pasqyrë, dhe i drejton vetes një pyetje të sinqertë: 'Pse po e bëj këtë?' – dhe 'A mundem unë ta shpjegoj përgjigjen e kësaj pyetjeje për njerëzit e mi më të afërt?' Nuk është e rëndësishme vetëm të dimë çfarë ne bëjmë dhe si e bëjmë atë. Pyetja më e rëndësishme është 'pse'-ja. Kjo pyetje 'pse' mund të na drejtojë jashtë fushës së njohur që Kahneman përmend në studimin e tij mbi 'Të menduarit, Shpejt dhe Ngadalë'.

Duke synuar arsyetimin e brendshëm

Bota jonë është komplekse dhe jeta jonë profesionale është pjesë e këtij kompleksiteti. Mendoj se kjo është arsyeja se pse kujdesja për kopshtin, ecja ose të ngarit e biçikletës kthehen në gjëra kaq tërheqëse: mund të jenë shumë më të thjeshta se të praktikojmë profesionin tonë. Por, kjo është ajo për të cilën paguhemi dhe zgjedhim të bëjmë. Në këtë botë komplekse, ne shpesh gjejmë një qetësi të sigurtë tek ligjet, procedurat, zakonet, protokollet dhe buxhetet. Gjithsesi, këto janë vetëm një pjesë e asaj ç'ka është e nevojshme në marrjen e vendimeve të duhura. Për të qenë bindës ne nuk mund t'i referohemi vetëm ligjeve dhe procedurave. Ka gjithmonë nevojë për drejtësi të brendshme ose arsyetim. Nëse unë i shpjegoj mbesës time 13-vjeçare se me çfarë merrem unë, ajo do të mendonte: 'Kjo është e drejtë!'. Dhe mbesat 13-vjeçare kanë gjithmonë një matës të mirë për drejtësinë.

Të gjeturit e kësaj drejtësie apo arsyetimi kërkojnë një reflektim në tre aspektet themelorë të ekzistencës sonë si qenie njerëzore: ne nuk jemi vetëm 'racional' por kemi gjithashtu ndjenjat dhe bindjet tona. Në një botë racionale, 'ndjenjat' përshkruhen shpesh si 'dobësi' ose 'brishtësi'. Kjo dikton që më së shumti në kulturën ka një hierarki, ku racionaliteti dhe dija qëndrojnë mbi pasionin. Gjithsesi, psikologjia na tregon se ne mendojmë se jemi vetëm racionalë, por veprimet tona diktohen nga emocionet. Duke ditur këtë, mund të jetë ndihmesë reflektimi mbi shqetësimet tona, frikën dhe krenarinë, dhe ato të personave të tjerë të përfshirë

në çështje. Nëse një vendim merret sipas ligjeve dhe procedurave por ndjesia për të nuk është e mirë, ndoshta ne jemi duke hyrë në atë fushën njohëse që Kahneman ka identifikuar. Nëse bëhet fjalë për bindjet tona-dhe ato të të tjerëve-një palë e tretë e ekzistencës tonë të njohur shfaqet: normat etike, të cilat ne dhe të tjerët synojmë.

Këto norma etike mund të përputhen me ligjet dhe rregulloret në fuqi, por janë shpesh herë më të gjera. Jo çdo gjë që është brenda kornizës ligjore është e arsyetuar nga ana etike. Normat etike mund të jenë themelore, siç janë të drejtat themelore të çdo njeriu siç mishërohen në traktatet ndërkombëtarë dhe në Kartën e të Drejtave Themelore të BE-së. Gjithsesi, shumë rregulla etike bazohen në bindjet e brendshme të gjithsecilit prej nesh. Të jesh një shembull i mirë dhe të inspirosh të tjerët për të vepruar në mënyrë të drejtë është thelbi i drejtimit të ndershëm.

Të menduarit ngadalë, drejtimi i ndeshëm dhe mashtrimi dhe korrupsioni.

Çfarë është një shembull i mirë? Çfarë është 'thjeshtë'? Këto janë pyetje themelore – do të thosha ekzistenciale – të jetës sonë të përditshme, profesionale dhe personale. Përgjigja e këtyre pyetjeve mund të gjendet në balancimin e dijes, pasionit dhe karakterit. Për shembull, nëse unë kam 'një ndjenjë të keqe' për disa deklarime kostosh të caktuara apo një qëndrim të caktuar për një praktikë të vendosur në organizatën time, unë do të kaloja në të menduarit ngadalë. Duke bërë kështu unë mund të reflektoj mbi të dhënat dhe rregullat, shqetësimet dhe ndjesitë lidhur me këtë çështje dhe principet etike, të cilat unë dhe pa dyshim të tjerët mbështesim. Ky ushtrim i njohur demonstron se si drejtimi i ndershëm mund të jetë një përgjigje kundër korrupsionit dhe të parandalojë mashtrimin. Qasja e drejtuesit nuk është 'Si ata duhet të sillen?', por 'Çfarë sjellje kam unë?'

Ky kontribut bazohet në librin Alex Brenninkmeijer, të publikuar në Janar të 2019 në Holandë. Ai analizon drejtimin e ndershëm dhe e aplikon këtë analizë në politikë, gjyqësor, vendimmarrje dhe në media. Libri i tij nuk flet për liderët e ndershëm në vetvete por për zhvillimin e një drejtimi të ndershëm si në jetën profesionale, ashtu edhe në atë personale. Teza e tij kryesore është qe çdokush mund të zhvillojë drejtimin e ndershëm, duke kaluar nga të menduarit e shpejt në të menduarit ngadalë dhe duke balancuar tre aspektet themelore të ekzistencës sonë, dijen, pasionin dhe karakterin; racionalitetin, emocionet dhe principet etike.

Përktheu: Aldo Kita

Përgjegjës i Sektorit IT

Nga: Alex Brenninkmeijer, Anëtar i ECA

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2,

NDRYSHIMI I KËNDVËSHTRIMIT: NGA LUFTA KUNDËR KORRUPSIONIT NË NDËRTIMIN E INTEGRITETIT

Sado e mirë të jetë lufta kundër korrupsionit, vetë termi shpesh krijon një konotacion negativ: pra ka diçka të" keqe" që duhet të zhduket, ose të paktën të mbahet në nivel sa më të vogël që të jetë e mundur.

Nga: Ina de Haan, Gjykata Hollandeze e Auditimit

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

Into-SAINT

Sado e mirë të jetë lufta kundër korrupsionit, vetë termi shpesh krijon një konotacion negativ: pra ka diçka të" keqe" që duhet të zhduket, ose të paktën të mbahet në nivel sa më të vogël që të jetë e mundur. Publiku pret që audituesit e jashtëm të luajnë një rol të rëndësishëm në mbajtjen e figurës së pastër të qeverisë - por a mund të ofrojë SAI-t këtë? Dhe a e kanë SAI-t të përmbushur pritshmërinë si një organizatë model, duke udhëhequr nëpërmjet shembullit. Ina de Haan, Audituese e Lartë në Algemene Rekenkamer (Gjykata Hollandeze e Auditimit), ka kontribuar në mënyrë aktive në zhvillimin e një mjeti të vetëvlerësimit për integritetin institucional të SAI-ve, të quajtur IntoSAINT. Ajo jep pikëpamjen e saj mbi atë që është IntoSAINT, dhe një numër përshtypjesh nga institucionet e auditimit që kanë punuar me IntoSAINT.

Korrupsioni në sytë e qytetarëve: një histori e komplikuar

Besimi i publikut në qeveri është komoditet i palëvizshëm. Sipas Organizatës për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (OECD), niveli i besimit publik ka rënë në të gjithë botën. Sidoqoftë, ekzistojnë përjashtime, d.m.th. në disa vende rezulton të jetë rritur. Me kalimin e kohës ka pasur ndikime të mëdha në besim, duke treguar që besimi mund të humbasë dhe të rimerret.

Korrupsioni është një shkak kryesor i thyerjes të besimit dhe asnjë shoqëri nuk është pa korrupsion. Lufta kundër korrupsionit është në radarin e Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) dhe organizatave të tjera ndërkombëtare dhe është një biznes në rritje për Organizatat Jo-Qeveritare (OJQ), agjencitë e donatorëve dhe konsulentët. Sidoqoftë, 25 vitet e kaluara me shqetësime dhe përpjekjeve të mëdha për të luftuar korrupsionin nuk e kanë

zhdukur fenomenin. Ka shumë arsye pse ky është rasti. Një arsye është se korrupsioni "i madh" drejtohet nga pushteti politik dhe ushqehet me ekzistencën e ndërtimeve ndërkombëtare komplekse, të përdorura për transferime të paligjshme të parave. Një arsye tjetër është se korrupsioni 'i vogël' zakonisht është i rrënjosur thellësisht në normat dhe rrethanat shoqërore dhe ndonjëherë madje ka kuptim perfekt për "shtete të brishta". Sido që të jetë arsyeja, pyetja është nëse "lufta kundër korrupsionit" është një këndvështrim i efektshëm që ndihmon për të mbajtur korrupsionin larg dhe për të rivendosur besimin në qeverisje.

Kjo pyetje është veçanërisht e rëndësishme kur shikojmë rolin e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI). Publiku pret që audituesit e jashtëm publikë të luajnë një rol të rëndësishëm në mbajtjen "pastër" të qeverisë, por a mundemi ne ta shpërndajmë? Sa herë që ne nuk arrijmë të zbulojmë raste korrupsioni që nxirren në dritë nga entitetet e tjera ose media, ne kemi dështuar në sytë e qytetarëve. Shumica e SAI-ve janë të pafuqishme kur bëhet fjalë për zbulimin dhe ndëshkimin e rasteve të korrupsionit, qofshin ato të "mëdha"apo të "vogla". Në të vërtetë nuk është roli i tyre, i cili është të mbajnë qeverinë transparente dhe të përgjegjshme. Kjo është një histori e ndërlikuar për të cilën publiku duhet të ketë dijeni.

Nevojë për një këndvështrim tjetër

Për të qenë efektiv, dhe për të kontribuar në fitimin e besimit në qeverisje, na duhet një tregim(një këndvështrim) tjetër: një narrativë për ndërtimin e integritetit, me shembuj të mirë, të udhëheqjes frymëzuese. Kjo nevojë është njohur nga INTOSAI dhe Standardi Ndërkombëtar i Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 12, na jep udhëzime se si mund të bëhet kjo: SAI-t sjellin ndryshimin në jetën e qytetarëve, duke forcuar integritetin e qeverisë dhe enteve të sektorit publik dhe duke qenë organizata model, që udhëheqin nëpërmjet shembullit. Kjo e kthen narrativën: nga lufta kundër korrupsionit në ndërtimin e integritetit.

Ndërgjegjësimi për integritet

Që nga prezantimi në 2010 në IntoSAINT, mjeti INTOSAI-t për Vetëvlerësimin e Integritetit, ka qenë një shtytës i rëndësishëm në këtë ndërrim të metodave kërkimore.

IntoSAINT është një strukturë *workshop*-i dy-ditore, ku realizohet një seksion kryq i stafit të SAI-t, i ndihmuar nga dy moderatorë të jashtëm, të cilët analizojnë pikat e forta dhe të dobëta të integritetit të organizatës. Rezultati është një raport me rekomandime nga stafi i vetë SAI-ve për të forcuar politikën e integritetit institucional. IntoSAINT është projektuar të ketë një ndikim të dyfishtë, kur aplikohet:

- Boshti që drejton në këtë rast mjetin është një grup i dy pyetësorëve që siguron bazën për një vlerësim të plotë të riskut të integritetit, i plotësuar nga një pyetësor që siguron njohuri mbi pjekurinë e kontrolleve të integritetit. Kjo i lejon organizatës të mendojë në

lidhje me riskun e integritetit dhe të forcojë kontrollet e brendshme;

- aplikimi i mjetit përmes një *workshop*-i me punonjësit ngre ndërgjegjësimin për riskun e integritetit dhe dilemat etike në punën e tyre dhe, më e rëndësishmja, punonjësit fillojnë të kuptojnë se integriteti nuk është vetëm një karakteristikë personale, por një përgjegjësi e ndarë nga e gjithë organizata.

Dy objektiva kryesore të IntoSAINT

Qëllimi i përfshirjes së IntoSAINT në komunitetin INTOSAI është arritja e dy objektivave. Me aplikimin e IntoSAINT brenda SAI-ve, SAI fillon zbatimin e ISSAI 30 dhe në të njëjtën kohë njihet me qasjen e integritetit. Kjo e bën SAI-n të gatshëm për të udhëhequr nëpërmjet shembullit në hapin e dytë: implementimi i qasjes së integritetit në sektorin publik dhe punës së tij të auditimit.

Pjesmarrës në *workshop*-in e IntoSAINT

Burimi: Rekenkamer Curacao

Reagimet e SAI-ve ndaj përvojës IntoSAINT

Disa SAI kanë ndarë përshtypjet se çfarë workshop i IntoSAINT u ka sjellë atyre, si edhe disa rezultate paraprake; (shiko tekstin më poshtë).

Integriteti brenda SAI-ve

SAI i Meksikës (ASF)

Në SAI-n e Meksikës, *workshop*-i IntoSAINT çoi në krijimin e një Politike Integriteti, e cila përfshin një Kod të Etikës, një Kod të Sjelljes dhe një Udhëzim për Parandalimin e Konflikteve të Interesave. Për më tepër, u krijua një komitet i integritetit dhe një mekanizëm zyrtar për t'u marrë me shkeljet e integritetit. Është emëruar një koordinator i integritetit, i cili është i ngarkuar të kujdeset për zbatimin e Politikës së Integritetit.

"Ndikimi më i dukshëm i IntoSAINT është ndërgjegjësimi për çështjet e integritetit nga stafi. Pasi mjeti u aplikua në SAI-n e Meksikës në vitin 2012, personeli filloi të mendojë për qasjen e re të integritetit të mbështetur nga metodologjia IntoSAINT. Punonjësit dinin për dilemat etike me të cilat përballeshin në punën e tyre të përditshme, por ky ushtrim mendor nuk kishte qenë kurrë i vetëdijshëm për ta. Kjo analizë e vetëdijshme për çështjet e integritetit dhe si të veprojmë siç duhet është një ndryshim i menjëhershëm i sjelljes së stafit, si pasojë e IntoSAINT."

SAI Irakut (FBSA)

Në vitin 2012 dhe 2017, dy *workshop*-et u mbajtën në FBSA në bashkëpunim me Gjykatën e Auditimit të Holandës. Qëllimi ishte të identifikonte pikat e forta në punën e FBSA-së dhe pikat që kishin nevojë për mbështetje dhe përmirësim gjatë kryerjes së detyrave të auditimit në një

mënyrë që rrit marrëdhëniet me palët e interesuara.

Drejtuesit e lartë të FBSA-së kanë një vizion të qartë për rëndësinë e zbatimit të mjetit dhe zbatimin e rekomandimeve të raportit përfundimtar në lidhje me rezultatet e *workshop-it* dhe zbatimin e tij.

SAI i Marokut (CdC)

IntoSAINT vlerësohet si një mjet strategjik i zhvillimit që mbështet integritetin e CdC dhe stafit të saj. Konsiderohet si një mjet me të cilin, standardet e sjelljes dhe procedurave mund të përgjithësohen midis strukturave dhe subjekteve të CdC-së. Debati mbi çështjet e integritetit zbuloi domosdoshmërinë e krijimit të një sistemi të përhershëm të monitorimit të integritetit në nivelin e *La Cour des Comptes* për të përmbushur me sukses këto objektiva. Përpjekjet për të zbatuar rekomandimet përfshijnë emërimin e një komisioni etik prej gjashtë anëtarësh, duke i besuar atij misionin e këshillimit të Presidentit të Parë për shqetësimet në lidhje me etikën. Komisioni gjithashtu ka për detyrë të promovojë integritetit dhe të kryejë aktivitete trajnuese për gjykatësit e *La Cour des Comptes* dhe stafit administrativ.

Integriteti në sektorin publik

SAI Irakut (FBSA)

Ideja është që të përfitojmë nga ky mjet efektiv për forcimin e integritetit institucional në sektorin publik përmes një qasje parandaluese të bazuar në të kuptuarit e veprimtarisë dhe analizimin e rreziqeve të shkeljes së integritetit, si dhe krijimin e procedurave të nevojshme për menaxhimin e këtyre risqeve. Në përputhje me sa më sipër, FBSA ka përfshirë një objektiv strategjik në planin e saj strategjik (2018-2022) që përqendrohet në "Përmirësimin e Parimeve të Transparencës dhe Integritetit" dhe zhvillon projekte, standarde dhe mjete për të zbatuar këtë objektiv dhe për të matur progresin.

SAI Hungarisë (SAO)

Frymëzuar nga një projekt i Binjakëzimit i BE-së për hartën e rrezikut të korrupsionit me Gjykatën e Auditimit të Holandës në vitin 2008, vizioni i SAI-t hungarez ishte të zhvillonte Projektin e tij të Integritetit: Integritet kundër Korrupsionit. Që nga viti 2009, SAO ka realizuar një studim vjetor të integritetit midis subjekteve të sektorit publik, i modeluar në pyetësorët e përdorur në IntoSAINT. Sondazhi synon të shërbejë si një mjet efektiv për të dhënë reagime ndaj institucioneve publike për ekspozimin e tyre ndaj risqeve që lidhen me korrupsionin dhe vlerësimin e masave të kontrollit të kërkuara për të menaxhuar rreziqet e korrupsionit.

SAI Marokut (CDC)

Një seri seminaresh do të mbahen në nivel kombëtar dhe regjional me temën "Promovimi i Integritetit të Shërbimit Publik".

Frymëzimi nga njëri-tjetrin

SAI Hungarisë (SAO)

SAO organizon Seminare të rregullta ndërgjegjësimi për SAI-t përreth, për t'i

njohur ata me Projektin e Integritetit të SAO-së dhe përdorimin e Anketës së Integritetit.

SAI Marokut (CdC)

Ne kemi pasur mundësinë që të kemi dy nga stafi i CdC të trajnuar për modelimin e IntoSAINT. Këta dy moderatorë nga ana e tyre lehtësuan vetëvlerësimin e integritetit për Institucionet Supreme të Auditimit në Liban dhe Tunizi. Ne po planifikojmë të ftojmë institucionet partnere për bashkëpunim mbi integritetin. Qëllimi i këtij bashkëpunimi është të zgjerojë fushën e shkëmbimit të përvojave dhe shkëmbimit të praktikave më të mira në promovimin e integritetit midis SAI-ve, dhe kështu të kontribuojë në shpërndarjen dhe forcimin e mëtejshëm të IntoSAINT dhe qasjen e integritetit.

Ndryshimi i këndvështrimit

Thelbësore për suksesin e IntoSAINT është se siguron terren të përbashkët dhe një kornizë të përbashkët për SAI-t në lidhje me integritetin në shumë kontekste dhe kultura të ndryshme. Kjo i lejon ata të mbështesin njëri-tjetrin, të mësojnë nga përvojat e njëri-tjetrit, si në trajnime ashtu edhe në takime dhe përmes përvojës së vlefshme për të qenë një moderator IntoSAINT në një SAI tjetër. Brenda Organizatës Evropiane të Organizatave Supreme të Auditimit (EUROSAI), Task Force për Auditimin dhe Etikën e ka përfshirë këtë në planin e saj të punës. Kështu mund të fillojnë SAI-t dhe në të vërtetë kanë filluar të ndryshojnë këndvështrimin: nga lufta kundër korrupsionit tek ndërtimi integritetit. IntoSAINT i ndihmon ata të frymëzojnë njëri-tjetrin me shembuj të mirë, udhëheqje frymëzuese dhe shpresë, duke sjellë kështu një ndryshim në jetën e qytetarëve, duke forcuar integritetin e qeverisë dhe enteve të sektorit publik dhe duke qenë një organizatë model që udhëheq nëpërmjet shembullit.

Përktheu: Erieta Këlliçi, Audituese

Departamenti i Auditimit të Performancës

Nga: Ina de Haan, Gjykata Hollandeze e Auditimit

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

MASHTRIMI DHE KORRUPSIONI NË BE: STUDIMI I KATËR RASTEVE TË FUNDIT

Ka shumë arsye për të qenë të vendosur në luftën kundër mashtrimit dhe korrupsionit. Ato minojnë demokracinë dhe sjellin dëme ekonomike – që variojnë nga 179 në 990 miliardë euro në vit për Europën vet.

Nga: Camilla Barlying, Drejtoria e Presidencës, ECA

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

Mashtrimi është jo vetëm një çështje e qeverive. Marrë si shembuj rastet e fundit, Camilla Barlyng, e cila ka studiuar mbi çështjet e lidhura me mashtrimin dhe që aktualisht po ndjek një trajnim në ECA, ka shqyrtuar fenomenin e mashtrimit në sektorin privat në Europë. Rastet e përzgjedhura përfaqësojnë forma të ndryshme të mashtrimit dhe përfshijnë aktorë të ndryshëm politikë, financiarë përgjatë kontinentit.

Ka shumë arsye për të qenë të vendosur në luftën kundër mashtrimit dhe korrupsionit. Ato minojnë demokracinë dhe sjellin dëme ekonomike – që variojnë nga 179 në 990 miliardë euro në vit për Europën vet. Por, përpos kësaj, çka është me e keqja konsiston në atë se mashtrimi cënon besimin publik. Mekanizma të fortë mbikëqyrjeje janë arma kryesore e qeverisë kundër mashtrimit, por shpesh, dobësitë në këto mekanizma mund të jenë shkaku vet i mashtrimit.

Zbulimi dhe ndëshkimi i këtyre keq-bërjeve nuk është një detyrë e lehtë sepse çdo masë që mund të merret për të parandaluar apo luftuar aktivitete të tilla mund të shfaqë mangësi. Sikur të mos mjaftonte kjo, globalizimi e përkeqëson situatën për shkak të problemeve ndërkufitare.

Mashtrimi nuk është vetëm çështje e qeverive dhe sektorit publik. Por, ndikon në një sërë industrish, vjen në forma të ndryshme dhe mund të përfshijë aktorë të ndryshëm. Më poshtë, jam fokusuar në katër raste të ndryshme, të njohura në opinionin publik, për shkak të peshës, karakteristikave, pasojave politike dhe ndikimeve të drejtpërdrejta që kanë pasur në jetët e qytetarëve.

RASTI 1: DANSKE BANK DHE NORDEA

Sipas *Transparency International*, Danimarka është një nga të vendet më pak të korruptuara në botë. Ka fituar njohje ndërkombëtare për qeverisjen e mirë,

ekonominë e shëndetshme dhe standardet e larta të jetës. Anketat tregojnë se danezët janë në mesin e njerëzve më të lumtur në botë, diçka që ekspertët ia atribuojnë një përbërësi "sekret": besimit. Për këto arsye, Danimarka është shteti që s'të bie ndërmend kur flet për mashtrimin. Megjithatë, vendi është ndeshur me skandale të shumta të pastrimit të parave brenda sistemit bankar në vitet e fundit, çka sugjeron një dobësi në mekanizmat danezë të monitorimit.

Qysh prej 2015, dy banka të mëdha skandinave, Danske Bank dhe Nordea, janë përmendur në lidhje me disa hetime ndërkombëtare dhe kombëtare mbi transaksione të paligjshme. Supozohej se bankat ishin përfshirë në skema të pastrimit të parave që sistematikisht dukeshin pagesa të dyshimta në disa degë daneze dhe estoniane. Njohja me klientin ishte një çështje e rëndësishme.

Në këtë kohë, rreth 200 miliardë euro në pagesa kishin rrjedhur përmes degës së Danske Bank në Estoni, mes vitit 2007 dhe 2015. Në rastin e Nordea, Financial Times vlerësoi se rreth 700 milionë euro të dyshimta kishin kaluar nga Rusia dhe ish-shtetet sovjetike përmes kësaj banke gjatë viteve 2005-2007.

Një nga problemet kryesore: cili ishte përgjegjës për mbikëqyrjen e jashtme. Meqenëse Danske Bank është daneze, aktivitetet e dyshimta ndodhën në degën estoniane dhe ky vend ndryshon shumë nga ai danez. Kështu që, nuk ishte e qartë si për autoritetet mbikëqyrëse daneze dhe ato estoniane se cili duhej të raportonte për aktivitete të dyshimta tek agjencitë përkatëse ligj-zbatuese. Natyra përtej kufitare e rastit e kufizoi bashkëpunimin dhe çorientoi mekanizmat mbikëqyrës, të cilat e zbehën çështjen se kush duhej të mbante përgjegjësi.

Një logjikë e njëjtë vlen edhe për rastin Nordea, e cila bën biznes në Danimarkë, Suedi dhe Finlandë. Sfidat për mbikëqyrjen përtej kufirit kombëtar u bën shqetësuese kur Nordea u riorganizua nga një strukturë varësie në një strukturë me degëzime, ku fill pas së cilit zhvendosi selinë qendrore nga Suedia në Finlandë, një vend ky anëtar i Unionin Bankar Europian, qysh prej 2018. Problemi kryesor në këto situata është se pastruesve të parave u duhen vetëm pak sekonda për të përfunduar transaksionet përmes bankave në shumë vende, ndërkohë që organeve ligj-zbatuese u duhen vite apo dekada për të zbuluar rrjedhën e parave.

Si reagim ndaj këtyre skandaleve, ligjvënësit danezë së fundmi kanë përforcuar luftën kundër krimit financiar, duke u dhënë autoriteteve financiare mbikëqyrëse daneze "FSA" më shumë burime. Danske Bank dhe Nordea kanë krijuar mosbesim tek klientët dhe investitorët. Aksionet e tyre kanë rënë ndjeshëm dhe klientët janë larguar.

RASTI 2: OPERACIONI MARQUES

Në 2014, Portugalia u trondit nga një skemë ndërkombëtare e përvetësimit të parave, evazioni fiskal dhe financime ilegale të fushatave që përfshinte aktorë nga të gjithë shtresat e shoqërisë, kryesisht në Portugali dhe Brazil. Skema përfshinte

zyrtarë të larë, deri në nivelet më të lartë të qeverisë, të cilët u jepnin kompanive të ndërtimit tendera ose shisnin e blinin kompani shtetërore telekomunikacioni. Një institucion i madh financiar portugez qarkullonte dhe pastronte para nga Portugalia në Brazil, e cila si pasojë çoi në falimentimin e bankës në fjalë, Banco Espirito Santo (BES). Me miliona klientë u lanë pa asnjë kacidhe dhe shprehja popullore ndiq paratë i çoi hetuesit europianë në vendet e Amerikës Latine dhe të Afrikës.

Një tjetër aspekt i rëndësishëm i skandalit ishte fakti se ndodhi në kontekstin e krizës ekonomike portugeze. Në praktikë është gjerësisht e njohur se kishte dështime të mëdha në menaxhim dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare, për të përfunduar me një sistem drejtësie të mefshtë, të kushtueshëm dhe të paparashikueshëm. Si reagim ndaj krizës, Portugalia ndërmori një sërë reformash në sistemin e drejtësisë dhe në bankën qendrore. Megjithatë, këto masa nuk parandaluan kolapsin e një sërë bankash në 2014 dhe 2015 dhe as nuk reduktuan me efektivitet mangësitë ligjore dhe ato në sistemin e drejtësisë.

Përmbledhtazi, efektet sociale dhe ekonomike që derivuan nga skandali kanë qenë të mëdha, veçanërisht në pasojat financiare që solli për aksionerët privatë. Kolapsi i BES vlerësohet se i ka kushtuar shtetit portugez rreth 5 miliardë euro dhe kostot vazhdojnë të rriten.

RASTI 3: SKANDALI I EVAZIONIT FISKAL DHE DIVIDENTI

A janë personat që gjejnë boshllëqe në kuadrin rregullator, kriminelë apo finokë që nuk u intereson shumë mbi përgjegjësinë sociale? Kjo është një nga pyetjet kryesore që trazon hetuesit në atë që u konsiderua si vjedhja më e madhe me taksa në historinë europiane.

Skema e rimbursimit të taksave përfshiu persona privatë, banka, agjenci kontabiliteti dhe studio ligjore përgjatë BE-së dhe SHBA-së. Qëllimi i skemës ishte që t'i gënjenin qeveritë që të mendonin se një aksion kishte shumë pronarë në ditën e shpërndarjes së dividentit, të cilët të gjithë zotëronin nga një divident dhe një lehtësi fiskale. Kështu, duke shfrytëzuar intepretimin e kodit fiskal, shumë persona kishin mundësi të pretendonin pronësinë më disa aksione dhe të drejtën e një kompensimi fiskal. Një element kyç në këto aktivitete mashtrimi ishte se personat e përfshirë shfrytëzuan boshllëqet apo shtigje ligjore në vendet përtej kufirit si dhe mangësitë në sistemin e shkëmbimit të informacionit dhe bashkëpunimit midis autoriteteve të vendeve të BE-së në fushën e krimit ekonomik. Ndërkohë që qeveria gjermane raportohej se kishte qenë në dijeni mbi skemat arbitrare të tregtimit të dividentit për vite me rrallë, ajo informoi vendet anëtare në 2015. Ngjashëm, autoritetet tatimore daneze dështuan që të vepronin mbi një sërë paralajmërimesh se skemat e kompensimit të taksave po keqpërdoreshin.

Një problem kryesor që shfaqet këtu është se ligjet e taksave janë bërë mjaft komplekse. Në 2016, Correctiv, një grup jofitimprurës i gazetarisë investigative,

filloi të mblidhte prova dhe të zbulonte rebusin e mashtrimit me taksa. Që prej kësaj kohe, qeveritë e vendeve anëtare kanë filluar të nisin hetime mbi praktikat e rimbursimit të taksave. Problemi është se shumë nga personat përgjegjës fshihen në vende të treta jashtë BE-së. Ndërkohë, një tjetër evazion fiskal, i njohur si 'përvetësimi i dividentit', u mori qeverive shuma të tjera parash. Vlerësohet se këto skema mashtrimi u kanë kushtuar taksapaguesve europiane rreth 55 miliardë euro.

RASTI 4: DIESELGATE

Në shtator 2015, Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit të SHBA-së (EPA) zbuloi se kompania e madhe gjermane e makinave, Wolkswagen (VW) kishte manipuluar qëllimisht testet e emetimit të benzinës në rreth 11 milionë makina në të gjithë botën, nga këto 500,000 vetëm në SHBA. Për vite me radhë, VW kishte instaluar një program ilegal në modelin e makinave për t'i bërë makinat që të performonin më mirë gjatë testit sesa lëvizjes së tyre në rrugë. Pa këtë pajisje, motorët emetonin ndotës si oksidin e nitrogjenit në masën 40 herë më të lartë sesa ishte e ligjshme në SHBA. Duke vepruar kështu, VW kishte përfituar para në kurriz të mjedisit dhe shëndetit publik në SHBA.

Në vitin 2018, VW pranoi të paguante rreth 1 miliardë euro gjobë në Gjermani dhe në Holandë, pasi kishte përfituara avantazhe të padrejta.

Vështrimi drejt së ardhmes

Mashtrimi mbetet një problem në sektorin privat, siç u ilustrua me shembujt e mësipërm. Rastet e përzgjedhura janë interesante për shkak se tregojnë se institucionet financiare dhe bankare duken të jenë më të prirura. Në fund të fundit, mashtrimi është një krim i 'kollarave të bardha'. Së fundmi, globalizimi luan një rol, pasi mangësitë dhe dallimet mes vendeve i rrisin mundësitë për mashtruesit. Një shqetësim i përgjithshëm është se krimi nuk ndalon tek kufijtë ndërsa rregullimet, auditimi dhe hetimi janë të kufizuara brenda kufijve kombëtare dhe brenda kornizave ligjore dhe rregulluese kombëtare.

Megjithëse mekanizmat e ngritur për të zbuluar dhe parandaluar krimet ekonomike mund të mos jenë të mjaftueshme, rastet tregojnë se të paktën ato janë funksionale deri diku. Rritja e bashkëpunimit ndërkombëtar është e nevojshme për të forcuar luftën kundër krimit dhe korrupsionit.

Përktheu: Redi Ametllari, Auditues

Departamenti i Auditimit të Performancës

Nga: Camilla Barlying, Drejtoria e Presidencës, ECA

Publikuar në revistën e ECA, Nr.2, 2019

Info Kontrolli i Lartë i Shtetit

AKTIVITETE TË KLSH-së PËR PERIUDHËN JANAR - PRILL 2019

Takim i Kryetari të KLSH-së, z.Bujar Leskaj me stafin e institucionit në përfundim të mandatit të tij

Në datën 8 janar 2019, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj në përfundim të mandatit të tij shtatë vjeçar në krye të institucionit organizoi në sallën Lech Kaczynski të Kontrollit të Lartë të Shtetit një takim me stafin e KLSH-së.

Zoti Leskaj falënderoi fillimisht drejtuesit dhe audituesit e KLSH-së për punën e përbashkët të realizuar në këto shtatë vjet, duke nënvizuar se *" ne kemi pasur si busull orientuese mandatin tonë kushtetues të sanksionuar në Nenet 161-165 të Kushtetutës së Shqipërisë, por edhe standardet tona ndërkombëtare të auditimit ISSAI, të cilat të japin siguri të mos gabosh kurrë në elementet thelbësore të pavarësisë dhe cilësisë së punës sonë audituese".*

Zoti Leskaj bëri një bilanc të punës 7 vjeçare të institucionit, duku iu referuar platformës strategjike për zhvillimin e KLSH-së që paraqiti përpara Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë në 14 Dhjetor 2011, në cilësinë e kandidatit të nominuar nga Presidenti i Republikës për pozicionin e Kryetarit të KLSH-së dhe bëri analizën e tetë objektivave kryesore, si respektimi rigoroz i standardeve ndërkombëtare të auditimit; kthimi i vëmendjes tek auditimi i performancës, krahas rritjes se eficiencës së auditimit financiar; realizimi i sinergjizimit të politikave dhe veprimeve me organet e tjera shtetërore të kontrollit, luftës dhe parandalimit të korrupsionit;

intensifikimi i konsultimeve me Komisionin për Ekonominë dhe Financa për përafrimet strategjike të KLSH 2012-2018; intensifikimi i bashkëpunimit me ekspertët universitarë dhe akademike të auditimit të financave publike, si dhe me organizatat profesionale të fushës; intensifikimi i bashkëpunimit me organizatat ndërkombëtare INTOSAI dhe EUROSAI, me institucionet e larta të auditimit të vendeve të BE-së, të vendeve të rajonit dhe në veçanti me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës si dhe përmirësimi i transparencës në marrëdhëniet me publikun, nëpërmjet një partneriteti të gjerë me median dhe me organizatat jo-fitimprurëse që luftojnë korrupsionin.

Konstatohet me kënaqësi që të gjitha këto objektiva janë realizuar:

- pas shtatë vitesh, institucioni ka një vizion të mirë-përcaktuar se ku dëshiron të arrijë në një vit, tre vjet apo dhe në pesë vitet e ardhshme. Me kapacitetet e tij, ai përgatiti Strategjinë e re të Zhvillimit të KLSH-së 2018-2022, e cila u përgjigjet kërkesave të ISSAI-ve dhe është mbështetur në udhëzuesit metodologjikë të publikuar për këtë qëllim nga organizatat ndërkombëtare profesionale dhe Nisma për Zhvillim e INTOSAI-t (IDI).
- lufta kundër korrupsionit dhe abuzimit me pronën shtetërore si një qëllim madhor për përmirësimin e qeverisjes publike. Për periudhën janar 2012-tetor 2018, KLSH ka dërguar pranë organit të Prokurorisë 300 kallëzime penale për 953 nëpunës dhe ish-nëpunës të administratës shtetërore. KLSH në 7 vitet e fundit, 2012-2018, ka adresuar çdo javë një Kallëzim Penal, për zyrtarët e nivelit të ulët, të mesëm dhe të lartë, të konstatuar me shkelje të rënda nga auditimet e KLSH, apo e shprehur ndryshe 1 kallëzim për çdo 3 auditime.
- Treguesi i realizimi të auditimeve në harkun kohor të viteve 2012-2018 rezulton në 1095 auditime;
- Dëmi i zbuluar për periudhën 2012-2018 arrin vlerën 2,689 miliardë euro.
- Auditimet e performancës janë parë si një nga shtyllat e zhvillimit dhe modernizimit të KLSH-së. Një filozofi pune që konsideron se auditimi nuk është një qëllim në vetvete, por në radhë të parë një instrument parandalimi, instrument korrigjimi dhe këshillimi për institucionin që auditohet. Gjatë vitit 2017, janë realizuar 15 auditime performance në reformat qeveritare, në aspekte të rëndësishme të financave publike, në sistemin e prokurimit publik, sistemin arsimor, projektet mjedisore, si dhe në shërbimet publike.
- Në funksion të objektivit të institucionit, për të bërë pjesë të praktikave të tij audituese dhe Auditimet e Teknologjisë së Informacionit, gjatë vitit 2015 u krijua Drejtoria e Auditimit të TI-së si pjesë e Departamentit të Auditimit të Buxhetit Qendror, Administratës së Lartë Publike, Menaxhimit Financiar dhe Auditimit të Brendshëm.
- Gjatë viteve 2012-2018 jemi përpjekur të krijojmë sinergji për mirëqeverisjen,

duke bashkëpunuar në sistem me institucionet e tjera shtetërore. Në vitet 2012-2018, KLSH ka nënshkruar 57 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 30 me OJF, 17 me institucione homologe dhe të tjera me institucione shtetërore dhe universitete publike. Bashkëpunimet me Profesoratin e Universiteteve dhe Organizatat Profesionale të fushës gjatë këtyre viteve, ka maksimizuar kontributin e tyre në Revistën Shkencore të KLSH-së, Konferencat Shkencore, trajnimet, rekrutimin e stafit, pjesëmarrjen e ekspertëve të shoqërisë civile në auditimet e KLSH, rishikimet mes kolegëve për të vlerësuar performancën e KLSH, etj.

– Gjatë periudhës 2012-2018, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka nënshkruar 17 marrëveshje bashkëpunimi me SAI-t homologe të: Austrisë, Polonisë, Kroacisë, Sllovenisë,Turqisë, Kosovës, Bullgarisë, Çekisë, Malit të Zi, Bosnje Hercegovinës, Maqedonisë, Kuvajtit, Hungarisë, Qipros, Moldavisë, Ukrainës dhe Rumanisë, duke plotësuar hartën rajonale të partneritetit me thuajse të gjitha SAI-et e vendeve të rajonit, ku natyrisht e para është ajo me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës. Këto marrëveshje partneriteti janë konkretizuar në fusha të tilla si, shkëmbimi i informacionit, trajnime, veprimtari të përbashkëta audituese rajonale, etj.

Duke vlerësuar misionin e tij si agjent i publikut dhe i Kuvendit, për përdorimin me ekonomicitet efektivitet dhe eficiencë të burimeve dhe fondeve publike, KLSH në shtatë vitet e fundit, ka synuar forcimin e besimit të qytetarit dhe publikut në tërësi, nëpërmjet njohjes më nga afër të veprimtarisë së tij, auditimeve dhe rezultateve të tyre, si dhe partneritetet që ka krijuar brenda dhe jashtë vendit për të përmirësuar qeverisjen publike, duke u përpjekur të luftojë në thellësi korrupsionin.

Mbështetur në moton e Kongresit të IX-të të EUROSAI-t, zhvilluar në Holandë, “Kur është hera e fundit që ke bërë diçka për herë të parë?”, zoti Leskaj evidentoi 10 risitë e KLSH-së në vitet 2012-2018, të cilat më parë as nuk ravijëzoheshin, ndërsa tani janë bërë të prekshme për të gjithë :

- Ligji i Ri i KLSH-së
- Auditimet e Performancës
- Auditimet IT
- Kallëzimet penale
- Botimet e KLSH-së

- Revista Kërkimore-Shkencore "Auditimi Publik"
- Muaji i Hapur
- Konferencat Shkencore Vjetore të KLSH-së
- Bashkëpunimi me OJF-të
- Godina e re e KLSH-së dhe Muzeu i KLSH

Kryetari i KLSH-së, z.Leskaj informoi audituesit e KLSH-së për Vendimin e delegimit të kompetencave të Kryetarit tek Zv/Kryetari i KLSH, znj. Lindita Milo, duke filluar nga data 8 janar 2019, pas botimit në Fletoren Zyrtare të RSH me nr.193, të Vendimit të Kryetarit të KLSH me nr. 244, datë 22.12.2018, sipas të cilit delegohet ushtrimi i detyrës dhe përgjegjësive shtetërore të titullarit të institucionit përgjatë fazës kalimtare e tranzitore nga përfundimi i mandatit kushtetues të Kryetarit të KLSH (datë 23 dhjetor 2018) deri në emërimin nga ana e Kuvendit të Shqipërisë të Kryetarit të ri të KLSH-së, tek Zv/Kryetari i KLSH, znj. Lindita Milo (Lati).

Zoti Leskaj duke i uruar suksese zj.Milo bëri edhe një përmbledhje të CV së saj, e cila ka përfunduar studimet universitare në profilin Financë- kontabilitet, mban titullin shkencor "Profesor" si dhe gradën shkencore "Doktor" në Kontabilitet (1996) nga Universiteti i Tiranës dhe Ph.D. në Ekonomiks (2001) nga "Staffordshire University", Britania e Madhe.

Në vitet 2006-2016, zj.Milo ka qenë Kryetare e Autoritetit Shqiptar të Konkurencës, që nga viti 1990 e në vijim Lektore pranë Departamentit të Kontabilitet, Fakulteti Ekonomik, Universiteti i Tiranës. Zonja Milo në vitet 2004-2010 ka qenë anëtare e Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, Bashkëpunëtore e jashtme e IEKA që në vitet e para të themelimit të profesionit të auditimit të jashtëm. Autore e disa teksteve, monografive, artikujve dhe punimeve të tjera shkencore në fushën e kontabilitetit, konkurencës, auditimit, etj.

Kryetari i KLSH-së e përmbylli fjalën e tij *...."Ky rrugëtim i yni, shtatë vite pas nisjes, duket tani më i sigurt dhe më i qartë në detyra, objektiva të vëna e plane zbatimi. Kjo qartësi e siguri është në radhë të parë fryt i punës suaj të ndershme e profesionale, për të cilën ju falenderoj!"*

Mbi bazën e treguesve të plotësuar të performancës së një SAI, eksperiencës së fituar, besimit në vlerën e parimeve që mbrojmë dhe misionit qe kryejmë, të sigurtë në ndihmën dhe mbështetjen e Kuvendit, të Institucioneve të tjera publike dhe të shoqërisë civile e qytetarëve, të INTOSAI-t dhe EUROSAI-t si dhe SAI-ve partnere, duke e parë me besim të plotë punën audituese në të ardhmen".

Zhvillohen analizat e punës së Departamenteve të Auditimit dhe të strukturave mbështetëse në KLSH për vitin 2018

Në datën 24 Janar 2019, në sallën "Gene Dodaro", në Kontrollin e Lartë të Shtetit, Departamenti Metodologjisë, Standarteve dhe Sigurimit të Cilësisë zhvilloi Analizën e Veprimtarisë për vitin 2018, duke shënuar hapjen e këtij aktiviteti në nivel Institucional.

Departamenti Metodologjisë, Standarteve dhe Sigurimit të Cilësisë së Auditimit në

KLSH përcjell dhe siguron koordinimin dhe kombinimin më të mirë të funksioneve për zhvillimin institucional duke vendosur në një lidhje të ndërsjellë të tre elementëve të ndërtimit të kapaciteteve dhe progresit të qëndrueshëm:

- Standardet dhe Metodologjitë si themeli mbi të cilin ngrihet dhe zhvillohet veprimtaria audituese;
- Trajnimi dhe Edukimi Profesional - si instrument për transmetimin dhe ndarjen e njohurive mbi Standardet dhe Metodologjitë;
- Sigurimi i Cilësisë -si vlerësues dhe monitorues i performancës, zbatimit të Standardeve dhe impaktit të zhvillimit professional.

Drejtoria e Metodologjisë dhe Zhvillimit dhe Drejtoria e Standarteve dhe Sigurimit si struktura funksionale të këtij Departamenti ofrojnë siguri për aplikimin e kërkesave të cilësuara në ISSAI 40 sipas të cilit ..” *SAI duhet të ofrojë një shërbim ekselent dhe cilësor. Si pjesë e menaxhimit të cilësisë..SAI duhet të vendosë politika, procedura të hartuara për t’i dhënë siguri të arsyeshme se ka burime të mjaftueshme me kompetencën, aftësitë dhe angazhimin ndaj parimeve të etikës të nevojshme për:*

I. Kryerjen e punës në përputhje me standardet përkatëse dhe kërkesat ligjore dhe rregullatore në fuqi;

II. T’i mundësuar SAI-t të përgatisë raporte që janë të përshtatshme për rrethanat.

Mbi këtë bazë, veprimtaria e Departamentit për vitin 2018 u zhvillua nën këndvështrimin analitik të elementëve të një Analize SWOT, duke vlerësuar arritjet dhe njohur fuqitë tona, duke identifikuar dobësitë e shfaqura gjatë punës, si dhe duke fokusuar vëmendjen në mundësitë që ofron zhvillimi por vlerësuar njëkohësisht dhe kërcënimet e risqet.

Analiza npërmjet PMF do të shërbejë për të kontribuar në përmirësimin e kapaciteteve të KLSH-së, përmes matjes së performancës dhe identifikimit të mundësive për të forcuar dhe monitoruar performancën e SAI-t.

Politika e zhvillimit profesional në KLSH ka vlerësuar nevojën për krijimin e vlerave të qëndrueshme, duke aplikuar një proces sistematik të mësimit profesional dhe etik duke inkurajuar dhe mbështetur një ambient zhvillimi të vazhdueshëm dhe fleksibël, të aftë për t’u përballur me situata të ndryshme,sfidat dhe rreziqet e kohës.

Implementimi i suksesshëm i Programit të Zhvillimit Profesional të Stafit te KLSH për vitin 2018, sipas synimeve të projektuara në kërkesat e Vendimit të Kryetarit të KLSH nr.230, datë 31.12.2017, mundësoi që çdo auditues në KLSH përgjatë kësaj periudhe të arrijë objektivat dhe realizojë indikatorët themelorë që nxisin forcimin e kapaciteteve profesionale përmes trajnimit.

Gjatë vitit 2018, karakteristikë është se janë alternuar në mënyrë të harmonishme të dy opsionet e mundshme, sipas vendit të kryerjes së seancave të konsolidimit të njohurive:

- Seminare dhe trajnime të zhvilluara në institucionin e KLSH-së me lektorë vendas dhe të huaj;
- Seminare dhe trajnime të zhvilluara në bashkëpunim me partnerët ndërkombëtarë pranë SAI-ve dhe Gjykatave të Auditimit.

Në fund të vitit 2018, audituesit e KLSH kishin siguruar një mesatare prej 29 ditë trajnimi/ auditues, duke shënjestruar nivelin më të lartë të këtij treguesi përgjatë gjithë zhvillimit të këtij institucioni ndër vite, që nga krijimi i tij. Kualifikimet janë orientuar drejt njohjes së thelluar dhe zbatimit të Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit dhe Kuadrit të Praktikave Profesionale Ndërkombëtare të Auditimit Publik, duke i konsideruar si avantazh krahasues në rritjen e cilësisë së angazhimeve vijuese.

Një sfidë e madhe me të cilën përballen të gjitha SAI-et është ofrimi i vazhdueshëm i auditimeve me cilësi të lartë, e cila ndikon në reputacionin dhe besueshmërinë e tyre si dhe aftësinë e tyre për të përmbushur me sukses mandatin.

Detyrë parësore e Drejtorisë së Standardeve dhe Sigurimit të Cilësisë është kryerja e kontrolleve në të nxehtë të dosjeve të auditimit përpara evadimit të tyre. Kështu është bërë mundur shqyrtimi dhe dhënia e mendimeve për rreth 150 dosje të auditimeve, në disa raste edhe nga dy herë për të verifikuar reflektimin e vërejtjeve dhe sugjerimeve për Raportin Përfundimtar të Auditimit dhe Projekt-vendimin. Duhet theksuar se në vitin 2018, në aspektin e kuadrit rregullativ u kërkua konsolidimi i plotë i zbatimit të Rregullores së Procedurave të Auditimit, i cili duhet konsideruar si një nga fuqitë (Strengths), me ndikim në përmirësimin e cilësisë së auditimit. Por është konstatuar se zbatimi i plotë i kësaj Rregulloreje ka hasur në disa vështirësi, të cilat janë evidentuar gjatë praktikës së punës sonë dhe në mënyrë më të detajuar do të jepen në raportin për kontrollin e cilësisë në të ftohtë të dosjeve të auditimit të vitit 2018.

Që një sistem i kontrollit të cilësisë të jetë efektiv, ai duhet të jetë pjesë e strategjisë, kulturës, politikave, procedurave të përcaktuara për veprimtarinë audituese. Pikërisht, parimi bazë që përcaktohet në ISSAI 40 - Kontrolli i Cilësisë së SAI-ve është: *"Institucioni duhet të hartojë një proces monitorimi që i jep atij siguri të mjaftueshme që politikat dhe procedurat në lidhje me sistemin e kontrollit të cilësisë janë të duhurat, të rëndësishme dhe operojnë në mënyrë efektive."*

Krahas këtyre, kontrolli dhe sigurimi i cilësisë së auditimit i shërben KLSH për të evidentuar mangësitë dhe marrjen e masave efektive për përmirësimin e cilësisë së veprimtarisë audituese, si një nga sfidat kryesore të aktivitetit në të ardhmen.

Rezultatet e veprimtarisë audituese në një shkallë të konsiderueshme varen nga zbatimi në kohë dhe sipas standardeve të procedurave të auditimit, të përcaktuara në Rregulloren përkatëse. Nën këndvështrimin të zhvillojmë e përmirësojmë mbi çfarë kemi ndërtuar pozitivisht mbështetur në pikat tona më të forta dhe duke konsideruar mundësitë që ofron e ardhmja, në fund të analizës u përcaktuan edhe objektivat kryesore ku do të mbështetet puna e Departamentit të Metodologjisë, Standarteve dhe Sigurimit të Cilësisë për vitin 2019.

Në datën 25 janar 2019 u zhvillua analiza vjetore e Departamentit të Auditimit të Institucioneve Qendrore (DAIQ). Kjo analizë u hartua nën dritën e njohjes dhe vetëvlerësimit të Kornizës së Matjes së Performancës si dhe analizës SWOT me qëllim evidentimin e fuqive, dobësive, shanseve dhe kërcënimeve që prekin punën audituese brenda Departamentit në veçanti por edhe KLSH-së në përgjithësi. Korniza e Matjes së Performancës konsiderohet si një mjet i rëndësishëm për menaxhimin, matjen, identifikimin dhe raportimin e performancës së aktivitetit të vet, me qëllim përmirësimet e mëtejshme, për arritjen e objektivave e synuara, si më poshtë vijon:

Për vitin 2018 DAIQ, sipas planit vjetor të auditimeve, të miratuar nga Kryetari KLSH kishte të parashikuar për të kryer 29 auditime, të cilat janë realizuar 100%. Konkretisht: në 13 subjekte janë kryer auditime me objekt përputhshmërinë, në 4 subjekte janë kryer auditime me objekte të përzierë financiare dhe përputhshmërie, në 9 subjekte janë kryer auditime me objekt financiare, në 2 subjekte janë kryer auditive tematike dhe në 2 raste është kryer zbatimit i rekomandimeve të lëna gjatë vitit 2017 dhe 4 mujorit të parë të vitit 2018.

Bazuar në metodologjinë e riskut dhe materialitetit, me këto 29 auditime janë audituar fonde buxhetore në vlerën totale rreth 34,000,000 mijë lekë, kryesisht: fondet për "Pagat e personelit" zënë rreth 13,300,000 mijë lekë ose 40%; fondet për "Mallra dhe shërbime të tjera" zënë 11,900,000 mijë lekë ose 36%; "Fondet për investime" zënë rreth 4,000,000 mijë lekë ose 12% të totalit të fondeve të audituara; etj.

Në këto auditimi, në zbatim të standardeve të auditimit financiar dhe auditimit të përputhshmërisë, janë audituar pasqyrat financiare dhe përputhshmëria e përdorimit të fondeve publike për të cilat janë dhënë sipas rastit, veçmas opinione për auditimet financiare dhe veçmas opinione për auditimet e përputhshmërisë.

Më pas u vunë në dukje problematikat e konstatuara në auditimet financiare dhe të përputhshmërisë, rekomandimet e lëna për përmirësimin e akteve ligjore dhe nënligjore, etj.

Zbatimi i rekomandimeve të lëna nga KLSH dhe objektivat e vitit 2019 mbyllën analizën e këtij Departamenti.

Në datën 25 janar 2019 Departameti i Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit të Kontrollit të Lartë të Shtetit zhvilloi Analizën e veprimtarisë së vitit 2018. Analiza u zhvillua duke u mbështetur në modelin e vlerësimit të realizimit të objektivave sipas analizës SWOT për arritjen e objektivave strategjik të KLSH 2018-2021, si dhe të objektivave dhe treguesve të planit vjetor 2018 me synimin e rritjes së cilësisë dhe programimit sa më objektiv e premtues të objektivave të vitit 2019. Periudha e veprimtarisë së Departamentit të Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit gjatë vitet 2018 është karakterizuar nga rritja e cilësisë dhe modernizimi i kapaciteteve audituese, tejkalimin i numrit të auditimeve në masën 130%, ka sjellë gjithashtu edhe një standardizim të cilësishëm të programeve të auditimit të mbështetura thellësisht në dy shtyllat kryesore: së pari, në përvetësimin dhe zbatimin cilësor të standardeve të auditimit dhe së dyti në ndjekjen e risqeve të identifikuara më parë, veçanërisht në identifikimin e risqeve të reja gjatë procesit të auditimeve, sintezë dhe produkt ky i forcimit dhe modernizimit të kapaciteteve nga trajnimet, zgjerimi i bashkëpunimit të KLSH me SAI-t e vendeve të Bashkimit Europian, por edhe nga përgjithësimi, shkëmbimi dhe përvetësimi i eksperiencave më të mira brenda vetë stafit të KLSH-së.

Departamenti i Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit për vitin 2018 ka realizuar planin e auditimeve 100%, si dhe ka kryer dhe ka në proces 5 auditime për vitin 2019, duke kryer dhe evaduar 25 auditime, nga këto kemi: 8 auditime në ZVRPP, 7 auditime në ALUIZN-et, 6 auditime në ente mjedisore nga të cilat: (3 auditime ne Drejtori Rajonale Mjedisi, 2 në AKZM dhe AdZM dhe 1 auditim në DR Isnspektoriatit të mjedisit); 1 auditim në AT Pronave Tiranë si dhe 2 auditime Zbatimi i Departamenti ka rekomanduar dhe 6 masa për përmirësim ligjor, ku theksojmë se vetëm nga Drejtoria e Përgjithshme e Aluizni-t, 4 masa janë reflektuar plotësisht, duke i shoqëruar ato me ndryshime e plotësime ligjore me VKM, ndërsa në ZVRPP kemi rekomanduar, të cilat janë reflektuar në Ligjin e ri të Kadastrës.

Më tej u evidentuan disa shifra, lidhur me auditimet e realizuara si: 510 masa organizative, 53 masa zhdëmtimi dhe 70 masa disiplinore nga të cilat 40 masa “largim nga puna”, 30 masa “vërejte deri në largim nga puna”, janë kallëzuar penalisht 32 punonjës të këtyre institucioneve përfshi edhe drejtuesit e tyre, si dhe në 2 raste është përcjellë materiali për vlerësim nga prokuroria si indice për kallëzim penal.

Së fundmi u diskutua lidhur me Objektivat e vitit 2019 për këtë Departament.

Analizat vijuan me Departamentet e Auditimit të Shoqërive Publike dhe Investimeve të Huaja, duke u bazuar në këto drejtime:

- Statistikat vjetore;
- Analiza SWOT (fuqive/dobësitë/mundësitë/kërcënimet);
- Kërkesat e Instrumentit të matjes së Performancës (PFM).

Pjesëmarrës në këtë analizë, përveç drejtuesve dhe audituesve të departamentit, ishin të pranishëm zv/Kryetar znj. Lindita Milo dhe Drejtori i Përgjithshëm znj. Manjola Naço.

Analiza vjetore filloi me fjalën hyrëse te Drejtorit te Departamentit znj. Yllka Pulashi, e cila vijoi edhe me përmbledhjen e veprimtarisë audituese, duke u përqendruar kryesisht në statistikat vjetore për plotësimin e programit vjetor të auditimit, rezultatet e tyre të shprehura në rekomandime për përmirësime e ndryshime ligjore, masat organizative, ato administrative dhe disiplinore, masat për shpërblimin e dëmit së bashku me vlerën e tyre, rastet dhe numri i kallëzimeve penale. Gjithashtu u paraqit analiza e punës një vjeçare të Departamentit duke u analizuar sipas elementeve të Analizës SWOT (fuqive/dobësitë/mundësitë/ kërcënimet) dhe instrumenteve të Matjes së Performancës.

Gjithashtu znj. Pulashi u ndal edhe në veprimtarinë e audituesve të Departamentit në drejtim të analizës dhe shqyrtimit të kërkesë-ankesave, pjesëmarrje në trajnime, cilësinë e auditimit, prezencën e audituesve në median e shkruar, plani e auditimit për vitin 2019 si dhe objektivat kryesore qe duhet të përmbushen për realizimin e planit dhe të veprimtarisë audituese për vitin 2019.

Në vazhdim fjalën e mori Drejtoresha e Përgjithshme znj. Manjola Naço, e cila ndër të tjera vendosi theksin në objektivat dhe sfidat që na presin në vitin 2019, në veçanti në kryerjen e auditimeve financiare dhe të përputhshmërisë në zbatim të manualeve përkatëse dhe në përgatitjen e letrave të punës sipas manualeve përkatëse, dokumente këto që janë në fazën e konsolidimit. Në fjalën e saj zv/ Kryetare znj. Lindita Milo vuri theksin në kujdesin që duhet të tregojmë në plotësimin e letrave te punës gjatë procesit të auditimit, si dhe ne përmbushjen e objektivave dhe realizimin e auditimeve për vitin 2019 ne frymën e një ekipi të vetëm, duke respektuar rregulloren e Procedurave të Auditimit.

Drejtori i Drejtorisë së Investimeve të Huaja, z. Xhoxhaj në fjalën e tij theksoi angazhimin që duhet të këtë çdo auditues në punën e tij, në veçanti audituesit e rinj të cilët duhet të kombinojnë punën me audituesit më me eksperience, duke qenë nën mbikëqyrjen e këtyre të fundit.

Sipas programit vjetor të auditimit për vitin 2018, Departamenti ka pasur si objektiv realizimin dhe përmbushjen e 29 auditimeve gjithsej, 20 auditime në shoqërive publike dhe 9 auditime të projekteve me financime të huaja. Në fund të vitit rezulton se numri i auditimeve të realizuara dhe të evaduara është 28 auditime gjithsej si dhe është përfunduar puna audituese në terren për tre auditime. Auditimet e evaduara i përkasin këtyre fushave: 17 auditime në shoqëritë dhe entet publike, 5 auditime në fushën e projekteve me financime të huaja, 3 auditime mbi zbatimin e rekomandimeve dhe 2 auditime tematike. Auditimet e kryera gjatë vitit 2018 janë kryesisht auditime përputhshmërie, ligjshmërie dhe rregullshmërie, si dhe auditime financiare. Nga auditimet e kryera 10 janë auditime përputhshmërie, 13 janë auditime ligjshmërie dhe rregullshmërie dhe 3 janë auditime financiare dhe dy tematike.

Për auditimet e ushtruara në vitin 2018 i janë drejtuar organit te akuzës 4 kallëzime penale, për 5 drejtues apo administrator të shoqërive dhe 4 indicie për kallëzim penal.

Gjatë vitit 2018 departamentit i janë bashkuar 8 audites të rinj te cilët përtej trajnimeve te ndjekura, janë angazhuar edhe ne auditime nën mbikëqyrjen e audituesve më me përvojë, me qëllim shkëmbimin e eksperiencës por edhe përmbushjen me sa më shumë arritje të auditimeve.

Në përfundim, znj. Yllka Pulashi, prezantoi objektivat kryesore të Departamentit për vitin 2019.

Në datën 31 janar 2019, Drejtoria e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë (DKBMJ) zhvilloi analizën vjetore të punës për vitin 2018. Në analizën e kësaj Drejtorie morën pjesë punonjësit e DKBMJ, Zv/Kryetari i KLSH-së, zj.Lindita Milo (Lati); Sekretari i Përgjithshëm, zj.Luljeta Nano dhe Drejtori i Drejtorisë së Auditimit të Brendshëm në KLSH, z.Artur Hasanbelliu.

Një panoramë të përgjithshme të punës së Drejtorisë e bëri zj.Irena Islami, Drejtore e DKBMJ. Zonja Islami iu referua fillimisht implementimit të "Strategjisë së komunikimit të KLSH-së 2017-2019", nëpërmjet monitorimit të implementimit të kësaj strategjie, i cili është realizuar nga DKBMJ në bashkëpunim me departamentet e auditimit. Plani i Veprimit thekson rolin fondamental të KLSH për të përcjellë më fort dhe qartë mesazhet kryesore të auditimeve dhe të propozimeve të KLSH-së për përmirësimin

e administrimit të Buxhetit të Shtetit në mediat tradicionale, në gazetat dhe revistat kryesore dhe u ndal në rezultatet e monitorimit të implementimit të strategjisë së komunikimit për periudhën raportuese sipas objektivave.

Zonja Islami u përqëndrua në botimet e KLSH-së për vitin 2018 dhe në aktivitetet që lidhen me rritjen e transparencës së veprimtarisë audituese. Gjatë vitit 2018, KLSH ka realizuar 17 botime dhe kolona e botimeve të KLSH-së ka arritur në 100 tituj.

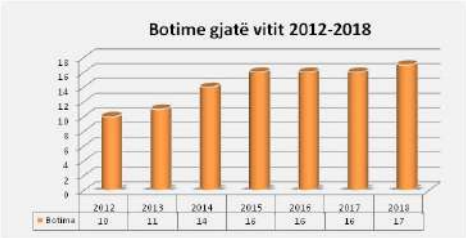

Gjatë shtatë viteve të fundit KLSH ka nënshkruar 57 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 30 me OJF, 17 me institucione homologe dhe të tjerat me institucione shtetërore dhe Universitete Publike.

Një nga aktivitetet që ndikon në mënyrë të drejtpërdrejtë në rritjen e transparencës ka qenë organizimi nga KLSH i Muajit të Hapur për Qytetarët për të tretin vit radhazi, në datat 25 Tetor-14 Dhjetor 2018. Nisur tre vite më parë si një Jave e Hapur për KLSH, në dy vitet e fundit është kthyer në traditën e Muajit të Hapur për qytetaret mbështetur dhe në Strategjinë e Komunikimit të KLSH 2017-2019. Gjatë muajit të hapur u zhvilluan 54 aktivitete të ndryshme. KLSH gjatë vitit 2018 ka forcuar bashkëpunimin me Kuvendin e Shqipërisë. Me synimin e institucionalizimit të marrëdhënieve të KLSH me Kuvendin e Shqipërisë , Kryetari i KLSH ka miratuar me shkresën nr. 34/39, datë 30.06.2018 "Udhëzuesin për institucionalizimin e marrëdhënieve të KLSH-së me Parlamentin", dokument i cili përbën një platformë udhërrëfyese për sigurimin e vazhdimësisë së marrëdhënieve të mira midis dy institucioneve.

Për një monitorim sa më efektiv të veprimtarisë së institucioneve kushtetuese Kuvendi i Shqipërisë ka miratuar në janar 2019 Manualin e monitorimit vjetor dhe periodik të këtyre institucioneve. Gjatë vitit 2018, KLSH ka vijuar traditën e mirë të zhvillimit të Konferencave Shkencore. Konferenca VI-të Shkencore e KLSH-së në bashkëpunim me SAI-n e Kuvajtit, u zhvillua në datat 9-11 prill 2018 në Kuvajt. Konferenca kishte si temë kryesore "Auditimi me Bazë Risku". Në datën 14 dhjetor 2018, Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH) dhe Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM) organizuan në ambientet e Kontrollit të Lartë të Shtetit Konferencën Kombëtare me temë: "Për një autoritet Kombëtar anti-korrupsion të gjithëpranuar dhe mirëvendosur në sistemin e qeverisjes".

Më pas e mori fjalën zj.Alma Shehu, e cila u përqendrua në një nga veprimtaritë kryesore të Drejtorisë së Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë, organizimi i aktiviteteve në bashkëpunim me SAI-t dhe institucionet e tjera homologe, brenda dhe jashtë vendit. 138 nga audituesit e Kontrollit të Lartë të Shtetit, gjatë vitit 2018 morën pjesë në 51 aktivitete të zhvilluara jashtë vendit, si trajnime, workshope, konferenca, grupe

pune të EUROSAI-t dhe INTOSAI-t, internshipe në Gjykatën Europiane të Audituesve dhe fellowship-e në Zyrën e Kontrollorit të Përgjithshëm të GAO-s. Zonja Shehu u shpreh edhe në lidhje me projektin e binjakëzimit, "Forcimi i kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm", i cili u financua nga BE. Gjatë 28 muajve të implementimit të projektit të binjakëzimit janë zhvilluar 99 misione, në të cilat u përfshinë 65 ekspertë polakë, kroatë, holandezë, estonezë dhe portugezë me një numër total 1053 ditë/ njerëz. Në takimet, trajnimet e zhvilluara me ekspertët dhe vizitat studimore u përfshinë rreth 100 drejtues dhe auditues të KLSH dhe për periudhën mars 2016-30 prill 2018 u realizuan 1980 ditë/njerëz (trajnime, misione, auditime pilot, vizita studimore, etj). Në përfundim të diskutimeve, zj.Islami bëri analizën SWOT dhe nga kjo analizë u evidentuan, pikat e forta, pikat e dobëta, oportunitetet dhe kërcënimet. Bazuar në këtë analizë u përcaktuan edhe sfidat për 2019:

Takimin e mbylli zj.Lindita Milo, Zv/Kryetare e KLSH-së, e cila vlerësoi bashkëpunimin e KLSH-së me ECA dhe GAO-n, marrëdhëniet me shoqërinë civile, si edhe konsolidimin e kapaciteteve audituese të institucionit, nëpërmjet vijimit të bashkëpunimit me SAI-t homologe dhe aplikimit për projekte të reja me BE-në, USAID, PNUD, etj.

Në datën 4 shkurt 2019 u zhvillua analiza vjetore e Departamentit të Auditimit të Teknologjisë së së Informacionit (DATI). Kjo analizë u hartua nën dritën e njohjes dhe vetëvlerësimit të Kornizës së Matjes së Performancës si dhe analizës SWOT me qëllim evidentimin e fuqive, dobësive, shanseve dhe kërcënimeve që prekin punën audituese brenda Departamentit në veçanti por edhe KLSH-së në përgjithësi. Korniza e Matjes së Performancës konsiderohet si një mjet i rëndësishëm për menaxhimin, matjen, identifikimin dhe raportimin e performancës së aktivitetit të vetë, me qëllim përmirësimet e mëtejshme, për arritjen e objektivave e synuara.

Auditimin e TI në KLSH mbështetet në Standardet Ndërkombëtare të Auditimit si dhe Legjislacionin dhe Standartet Shqiptare të fushës.

Gjatë vitit 2018, në bashkëpunim me specialistët e Projektit IPA, Drejtoria e Auditimit TI konsolidoi Manualin Aktiv të TI në gjuhën shqipe. Pas miratimit nga titullari, ky Manual po përdoret në çdo auditim të TI.

Për vitin 2018 DATI, sipas planit vjetor të auditimeve, të miratuar nga Kryetari KLSH kishte parashikuar të kryente 6 auditime, të cilat janë realizuar 100%. Konkretisht: në 6 subjekte janë kryer auditime të sistemeve të teknologjisë së informacionit, dhe në 1 rast është kryer auditim tematik,

në 4 subjekte mbi zbatimin e rekomandimeve të lëna gjatë vitit 2017 dhe 4 mujorit të parë të vitit 2018.

Në këto auditime janë zbuluar 120 gjetje dhe janë rekomanduar masat respektive për përmirësimin e gjendjes.

Gjatë vitit 2018 vijoi dhe u thellua më tej tendenca e rritjes së numrit të auditimeve dhe e gjetjeve përkatëse, si më poshtë:

Rezultatet e punës audituese u prezantuan në 4 prezantime të vecanta gjatë analizës. Në funksion të dhënies së suportit mbi elemente të Teknologjisë së Informacionit në auditimet financiare e të përputhshmërisë audites të Departamentitsë kanë marë pjesë në 5 auditime të grupeve të departamenteve të tjera.

Gjatë vitit 2018 në përmbushje të objektivit strategjik si dhe rekomandimit të kuvendit, struktura e auditimit të teknologjisë së informacionit në KLSH e përbërë nga 8 audites pësoi ndryshim në dy faza:

- Ndarjen nga Departamenti i Auditimit të Investimeve të Huaja dhe daljen si drejtori në varësi direkte nga Drejtori i Përgjithshëm.
- Krijimin e Departamentit të Auditimit të Teknologjisë së Informacionit

Në fund u përcaktuan dhe u diskutuan objektivat e Departamentit të Auditimit TI për vitin 2019.

Po në datën 4 shkurt 2019 u zhvillua analiza vjetore e Departamentit të Auditimit të Buxhetit të Shtetit (DABSH). Në këtë analizë morën pjesë zv. Kryetari, znj. Lindita Lati dhe Drejtoresha e Përgjithshme, znj. Manjola Naço. Drejtori i Departamentit, z. Azmi Stringa mbajti fjalën hapëse ku paraqiti arritjet edhe problematikat kryesore të identifikuara gjatë auditimeve të realizuara gjatë vitit 2018, rekomandimet e lëna dhe shkallën e ndjekjes së tyre.

Për vitin 2018, grupet e auditimit të këtij departamenti kanë ushtruar auditime në 24 subjekte, nga të cilat 23 auditime sipas planit vjetor dhe 1 auditim i trashëguar ne proces nga plani i vitit të mëparshëm. Sipas natyrës së auditimeve, në 10 subjekte janë kryer auditime të përputhshmërisë të aktivitetit, në 4 subjekte janë kryer auditime tematike të përputhshmërisë së aktivitetit, në 8 subjekte janë kryer auditime të përputhshmërisë dhe rregullshmërisë dhe në 2 subjekte janë kryer auditime të përputhshmërisë dhe financiar të aktivitetit.

Në përfundim të auditimeve, në zbatim të standardeve të auditimit financiar dhe auditimit të përputhshmërisë, pas auditimit të pasqyrave financiare dhe përputhshmërinë e përdorimit të fondeve publike janë dhënë sipas rastit, opinione për auditimet financiare dhe veçmas opinione për auditimet e përputhshmërisë. Gjatë vitit 2018 u vu në fokus dhe realizimi i auditimeve financiare me asistencën e specialistëve të NIK-ut polak, kjo dhe në kuadër të projektit të binjakëzimit i financuar me fondet IPA 2013. Auditimet financiare pilot të zgjedhura ishin subjektet ISSH dhe Ministria e Financave dhe Ekonomisë (aparati). Në MFE opinioni ka rezultuar i kundërt si për pasqyrat

financiare ashtu edhe për përputhshmërinë e aktivitetit me kuadrin ligjor; dhe në ISSH opinioni ka rezultuar i kualifikuar për përputhshmërinë dhe refuzim opinioni për pasqyrat financiare. Në total, janë dhënë opinione në 12 auditime, ku bazuar në evidencat e auditimit dhe gjykimin profesional të grupeve të auditimit sipas llojit janë dhënë 4 opinione të kualifikuara, 8 opinione të kundërt, 1 refuzim opinioni dhe 1 opinion i pakualifikuar. Për vitin 2018 në auditimet e kryera janë lënë gjithsej 519 rekomandime për përmirësimin e gjendjes dhe problematikave të konstatuara, krahasuar me 409 rekomandime që ishin dhënë një vit më parë. Për përmirësimin e akteve ligjore dhe nënligjore janë bërë 18 rekomandime, 249 masa organizative, masat për shpërblim dëmi ekonomik të shkaktuara, të konstatuara gjatë auditimeve të vitit 2018 janë në shumën 2,287,634 mijë lekë, 14 masa administrative, 138 masa disiplinore dhe masat për eliminimin e efekteve negative të shkaktuara, të konstatuara gjatë auditimeve të vitit 2018 janë në shumën159,805,535 mijë lekë, dhe 2 indicie për kallëzim penal.

DABSH është përgjegjës për përgatitjen e raportit "Për zbatimin e buxhetit të shtetit të vitit 2017", ku për herë të parë është formuluar dhe opinioni i pavarur i KLSH bazuar në standardet ndërkombëtare të auditimit. Në përfundim të auditimit, rezultoi se për disa zëra buxhetorë, përfshirë nivelin e deficitit dhe borxhit publik, për shkak të rëndësisë dhe përhapjes së çështjeve të përmendura në këtë raport, ka devijime materiale (sasiore dhe cilësore) në drejtim të hartimit, ekzekutimit, monitorimit dhe raportimit jo në përputhje me aktet ligjore dhe nënligjore në fuqi. Procesi i ekzekutimit të buxhetit të shtetit nëpërmjet sistemit të thesarit nga të gjitha hallkat, rezulton me thyerje të përhapura të zbatimit të kontrolleve dhe masave parandaluese, detektuese, dhe korrigjuese që do të garantonin disiplinimin fiskal të sektorit publik. Procesi i buxhetimit, rishikimit, ekzekutimit, monitorimit dhe raportimit të tij rezulton të jetë akomodues dhe legjitimues ndaj shkeljeve të disiplinës fiskale nga entet publike, duke mundësuar marrjen e angazhimeve financiare pa fonde në dispozicion si dhe krijimin e detyrimeve të prapambetura. Detyrimet e prapambetura dhe stoku në rritje i rimbursimit të TVSH nuk reflektohen në treguesit e konsoliduar fiskal, treguesin e deficitit, dhe treguesin e borxhit publik, duke mos dhënë një pamje të drejtë të aktivitetit financiar publik për vitin 2017. KLSH ka konstatuar që shumë nga masat dhe përmirësimet e akteve ligjore dhe nënligjore të hartuara me qëllim parandalimin e krijimit të detyrimeve të prapambetura, eliminimin e mundësive për mos raportimin në kohë të shpenzimeve, dhe marrjen e angazhimeve financiare pa fonde buxhetore, në

bashkëpunim dhe me FMN, kanë rezultuar joefikase dhe të pazbatuara. Masat administrative për disiplinimin e menaxhimit financiar publik, të përcaktuara në ligj, kanë qenë në disproporcion me numrin e shkeljeve të kryera nga entet publike.

Në vijim, takimin e përshëndeti zv. Kryetari, znj. Lindita Lati, ku theksoi rëndësinë dhe kontributin e DABSH në përmbushjen e misionit të KLSH gjatë vitit 2018 dhe në vijim. Drejtori Përgjithshëm, Zj. Manjola Naço, në fjalën e saj tha që viti 2018 ka qenë një vit, në të cilin standardi i punës është rritur ndjeshëm dhe si rrjedhojë kjo përbën një sfidë për vitin 2019 duke e vënë DABSH përpara përgjegjësisë për të ruajtur minimalisht të njëjtin standard pune dhe rezultatesh. Për të bërë të mundur këtë, duhet një angazhim maksimal i audituesve të Departamentit, ku secili të kontribuojë me rezultate dhe jo të bazohemi në punën e një grupi të vogël audituesish.

Më pas analiza vjetore vijoj me prezantimin nga audituesit e disa prej auditimeve kryesore të kryera nga DABSH gjatë vitit 2018.

Gjatë analizës u diskutuan dhe objektivat për të vitin 2019, që duhet të jenë në vëmendje të çdo audituesi të këtij departamenti.

Në datën 4 shkurt 2019, Departamenti i Auditimit të Njësive të Vetëqeverisjes Vendore zhvilloi analizën vjetore të punës për vitin 2018, referuar aktivitetit auditues të Departamentit për këtë periudhë. Në analizë morën pjesë Zv/Kryetarja e KLSH-së, znj. Lindita Milo dhe Drejtori i Përgjithshëm, znj. Manjola Naço.

Në analizën e Departamentit u pasqyrua realizimi i planit të vitit 2018, gjetjet nga auditimet dhe u përcaktuan objektivat për vitin 2019. Gjithashtu, u pasqyrua se eksperienca e fituar dhe zhvillimet institucionale kanë konfirmuar se procesi i modernizimit të institucionit të auditimit të jashtëm publik kontribuon për një qeverisje efektive dhe është një vlerë e shtuar në sistemin e institucioneve publike.

Gjatë vitit 2018 me Vendimin e Kryetarit KLSH ishin planifikuar 32 auditime, ndërsa janë realizuar dhe evaduar 39 auditime, pra 7 auditime mbi planin vjetor. Ku 12 auditime "Financiare dhe të Përputhshmërisë" (i kombinuar); 18 auditime "Mbi të ligjshmërisë dhe rregullshmërisë financiare"; 6 auditime "Përputhshmërie; 3 auditime Tematike.

Janë rekomanduar 496 masa organizative dhe 591 masa disiplinore dhe administrative nga të cilat 187 masa disiplinore për punonjës që janë pjesë e shërbimit civil (me status nëpunësi civil), 159 masa për punonjës për të cilët marrëdhëniet e punës rregullohen me

Kodin e punës dhe 245 masa administrative, prej të cilave në 20 subjekte janë rekomanduar 141 masa administrative në kompetencë të APP, e cila ndaj tyre ka vendosur gjoba në vlerën 18,790,000 lekë.

Masa me dëm ekonomik, si dhe për të ardhurat e munguara ose shpenzimet jo në përputhje me parimet e ekonomicitetit, eficiencës dhe efektivitetit janë në shumën 15,342 milion lekë, nga të cilat shuma 719,239 mijë lekë i përket dëmit ekonomik dhe shuma 14,077 milion lekë të ardhura të munguara dhe shpenzime jo në përputhje me 3-E.

Gjatë vitit 2018 në bashkëpunim me Departamentin Juridik janë përgatitur dhe dërguar në organin e prokurorisë 8 kallëzime penale, për 36 persona, 8 Indice për kallëzim penal dhe 1 vlerësim për kallëzim penal.

Gjatë analizës u identifikuan edhe objektivat për të ardhmen, të cilat janë në një linjë me objektivat e Strategjisë së Zhvillimit të KLSH-së 2018-2022, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe me pritshmërinë e larta të qytetarëve, në forcimin e kapaciteteve audituese dhe të metodologjisë së auditimit që është faktor kyç në nxitjen e përdorimit me efektivitet, eficencë dhe ekonomicitet të fondeve publike, për një qeverisje të mirë, nëpërmjet parandalimit dhe luftës pa kompromis kundër korrupsionit dhe abuzimeve në administrimin e pronës publike.

KLSH merr pjesë në worshopin e zhvilluar mbi "kontributi social dhe transparenca e auditimeve ne sektorin publik"

Në datat 7 dhe 8 shkurt 2019, u zhvillua në Budapest të Hungarisë një workshop me fokus mbi rolin e shoqërisë në veprimtarinë e SAI-t dhe transparencën e auditimeve në sektorin publik, ku u angazhuan përfaqësuesit e shtatë institucioneve të auditimit shtetëror evropian. Qëllimi i anëtarëve të grupit të projektit ishte që tëkontribuojnë dhe bëjnë aktivitetin e tyre të dobishëm për shoqërinë sa më shumë që të jetë e mundur, për të ndarë praktikat e tyre të mira përkatëse me njëri-tjetrin dhe për të zhvilluar kapacitetet e tyre në këtë fushë në mënyrë inovative. KLSH mori pjesë në worshopin e zhvilluar mbi "kontributi social dhe transparenca e auditimeve ne sektorin publik", si pjesë e Grupit Ndërkombëtar te Projektit të EUROSAI-t.

Këto seminar profesionale përshëndeti Presidenti i SAO, z. László Domokos dhe ekspertët e SAI-ve mbajtën prezantimet profesionale për praktikat e tyre të mira në kontributin social. Pjesëmarrës dhe kontribues në këtë panel ishte dhe Kontrolli i Lartë të Shtetit, ku në rastin studimor të prezantuar u konsideruan të rëndësishme aspekte të tilla si, organizimi i muajit të hapur ku qytetarët informohen mbi aktivitetin e KLSH, kontributi i audituesve të KLSH me shkrime mbi auditimin publik në shtypin e përditshëm, niveli i zbatimit te rekomandimeve nga angazhimet, prezenca ne mediat e shkruara dhe elektronike e gjetjeve dhe rekomandimeve te KLSH, vlerësimi i

ankesave dhe kërkesave të qytetarëve, sondazhet dhe matja e perceptimit publik mbi rolin e SAI në mirëqeverisje, konferencat shkencore ndërkombëtare dhe përthithja e mendimit te akademikeve dhe botes universitare, etj. Rasti i studimit i prezantuar u ndoq me shume interesim dhe me pyetje te shumta nga pjesëmarrësit ne panel.

Ky seminar ishte në vijim të proceseve të filluara në vitin 2017, ku Kongresi i 10-të i Organizatës Evropiane të Institucioneve Supreme të Auditimit (EUROSAI) miratoi Planin e ri Strategjik 2017-2023 të EUROSAI. Një element kryesor i këtij plani është rritja e kapacitetit të reagimit ndaj sfidave dhe mundësive të reja, si dhe mbështetja në zhvillimin e kapaciteteve të institucioneve audituese. Duke shprehur angazhimin e saj, Zyra e Auditimit te Hungarisë SAO-ja krijoi grupin e projektit të kontributit shoqëror për të përmbushur këtë objektiv, i cili buron nga standardet ndërkombëtare të auditimit (ISSAI 12, ISSAI 20), duke synuar përdorimin e mjeteve të ndryshme, dhe duke kërkuar përgjigjen ndaj pyetjes se çfarë mjetesh objektive mund të përdoren për të monitoruar rolin shoqëror të auditimeve të financave publike në nivelet e shfrytëzimit.

Një nga objektivat kryesore të projektit është të zhvillohet një udhëzues praktik i zbatueshëm në praktikë për institucionet e auditimit shtetëror të vendeve anëtare të EUROSAI, bazuar në metodologjinë uniforme ndërkombëtare mbi shfrytëzimin shoqëror të auditimeve shtetërore (financave publike). Prandaj, gjate dy ditëve te seminarit u diskutua dhe u punua per redaktimin e ketij udhëzuesi ndërkombëtar, i përpiluar nga anëtarët e grupit të projektit.

Pjesëmarrësit diskutuan dhe kaluan çdo kapitull të këtij manuali, duke futur modifikimet dhe plotësimet e kërkuara. Sapo të përfundojë puna e redaktimit, dokumenti i përmirësuar dhe i finalizuar do te publikohet. Gjatë punës së bashku, anëtarët e grupit u përgjigjën në 75 pyetje kryesore dhe gjate workshopit pjesë-marrësit diskutuan mbi rastet e institucioneve të tyre të auditimit shtetëror.

Doracaku i hartuar nga grupi i projektit i kushton vëmendje të veçantë praktikave dhe metodologjive të mira, të aplikueshme dhe efikase, si dhe treguesve që mundësojnë matjen e tyre. Për më tepër, udhëzimet ndërkombëtare theksojnë aspekte të ndryshme nga të cilat mund të trajtohet një çështje sociale. Praktikat e ndryshme të mira theksojnë se në fushën e shfrytëzimit shoqëror nuk ekziston vetëm një zgjidhje e mirë për institucionet e auditimit, por një sërë mundësish që mund të zbatohen në aktivitetet dhe funksionet e tyre të përditshme.

Auditues të Teknologjisë së Informacionit të KLSH-së zhvillojnë një takim me një grup audituesish nga Zyra Kombëtare e Auditimit të Kosovës

Në datat 28 shkurt dhe 1 mars 2019, një grup audituesish të Teknologjisë së Informacionit nga Zyra Kombëtare e Auditimit nën udhëheqjen e Ndihmës Auditores së Përgjithshme znj. Vlora Spanca dhe Drejtorit të Departamentit të Auditimit të Performancës dhe të Teknologjisë së Informacionit z. Samir Zymberi, morën pjesë në një takim për Auditimet e Teknologjisë së Informacionit në ambientet e Kontrollit të Lartë të Shtetit. KLSH u përfaqësua në këtë takim nga një grup audituesish nën udhëheqjen e Drejtorit të Departamentit të Auditimit të TI-së z. Kozma Kondakçiu.

Zv/Kryetarja e KLSH dhe njëkohësisht Drejtoresha e Përgjithshme znj. Lindita Milo, përshëndeti takimin dhe u uroi mirëseardhjen pjesëmarrësve. Në fjalën e saj znj. Milo theksoi se ndarja e eksperiencave të ngjashme në fushën e auditimit të teknologjisë së informacionit ndihmon audituesit në krijimin praktikave të mira në auditimin e sistemeve të teknologjisë informative dhe mbështetjen e një qasjeje inovative të auditimit të TI-së.

Në ditën e parë të takimit znj. Spanca prezantoi mënyrën e organizimit të Departamentit për auditimet e TI-së në ZKA, punën e deritashme dhe përbërjen e stafit. Në fjalën e saj znj. Spanca theksoi se nga ana e Zyrës Kombëtare të Auditimit është bërë një punë e dobishme në rekrutimin e audituesve të Teknologjisë së Informacionit dhe trajnimin e tyre me qëllim realizimin e auditimeve cilësore dhe të mbështetur në standardet ndërkombëtare. Më pas fjalën e mori z. Samir Zymberi, i cili prezantoi auditimet e Teknologjisë së Informacionit të realizuara nga ZKA dhe mbështetjen e audituesve IT në Auditimet e Performacës apo Rregullshmërisë.

Nga ana e KLSH, fjalën e mori Drejtori i Departamentit të Auditimit të TI-së z.Kozma Kondakçiu, i cili prezantoi organizimin e Departamentit të Auditimeve të IT në KLSH, stafin dhe punën ndër vite në auditimet e TI-së. Më pas fjalën e mori z. Meald Habazaj, auditues, i cili bëri një demostrim të Manualit Aktiv të Auditimit IT, mjet i cili ka si objektiv kryesor vendosjen në praktikë të “Manualit WGITA - IDI mbi Auditimin e IT-së për Institucionet Supreme të Auditimit", i cili ndihmon audituesin me informacione thelbësore për të planifikuar një auditim të IT-së, mbledhjen e gjetjeve dhe shkëmbimin e njohurive.

Në ditën e dytë të takimit fjalën e mori z. Aldo Kita, auditues dhe Përgjegjës i Sektorit të TI-së në KLSH, i cili prezantoi eksperiencën e auditimit të Agjencisë Kombëtare të Shoqërisë së Informacionit për platformën e-Albania, metodat, standardet e përdorura dhe gjetjet kryesore të auditimit. Më pas znj. Elsona Papadhima, audituese, mbajti një prezantim mbi “Audituesit IT, si

mbështetës në auditimet e Performancës, Përputhshmërisë dhe Financiare" me fokus kryesor përdorimin e teknikave CAAT, analizimin e të dhënave dhe metodat vizualizuese.
Në përmbyllje të takimit dy ditor të dyja palët diskutuan mundësitë për të realizuar auditime të përbashkëta në fushën e Teknologjisë së Informacionit me përfitime të ndërsjella.

Të dy ditët e takimit u ndoqën me shumë interes, ku u shkëmbyen përvojat në zbatimin e standardeve ndërkombëtare të auditimit publik dhe praktikave të ndryshme në fushën e auditimit të Teknologjisë së Informacionit.

Kjo vizitë i shërbeu thellimit të bashkëpunimit ndërinstitucional, si dhe shkëmbimit të përvojave në nivel praktik dhe teknik në fushën e Auditimit të Teknologjisë së Informacionit. Gjatë takimit nuk munguan pyetjet, sugjerimet dhe ndarja e eksperiencës midis palëve pjesëmarrëse.

Vizite studimore në Ministrinë e Reformave dhe shpenzimeve publike të Irlandës në kuadrin e Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike

Kontrolli i Lartë i Shtetit si Institucioni më i Lartë i Auditimit Publik është konsideruar si një nga shtyllat kryesore të Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Financave Publike, nëpërmjet të cilit do të sigurohet mbikqyrja e funksionimit dhe efektivitetit të sistemit të mirë-administrimit financiar publik në Shqipëri.

Në 28 Shkurt – 2 Mars 2019, dy përfaqësues të KLSH znj. Luljeta Nano, Sekretare e Përgjithshme dhe Znj. Albana Gjinopulli, Drejtore e Departamentit të Metodologjisë dhe Sigurimit të Cilësisë, morën pjesë në vizitën studimore që u organizua në Dublin, Irlandë nga Projekti " Asistencë Teknike për krijimin e kapaciteteve për Strategjinë MFP".

Qëllimi i vizitës ishte mundësimi i eksplorimit nga pjesëmarrësit i praktikave të mira në lidhje me përparësitë kryesore të reformës së MFP-së për të ecur përpara, brenda një konteksti të revitalizuar, me qëllim rritjen e impaktit të reformës. Irlanda është konsideruar nga FMN dhe BE si një histori suksesi në rimëkëmbjen nga një krizë masive financiare dhe fiskale ndër vendet anëtare të BE-së.

Përveç përqëndrimit në prioritetet kryesore të reformës së MFP kjo mundësoi njohjen me disa prej faktorëve dhe qasjet optimale për rritjen e ritmit të ndryshimeve në zbatimin e rishikuar të Strategjisë. Axhenda e organizuar në Ministrinë e Reformave dhe Shpenzimeve Publike përfshiu prezantime dhe diskutime ndërmjet kolegeve të fushave kryesore të menaxhimit të financave publike të tilla si, Reforma ne Konsolidimin e Buxhetit, Këshilli Fiskal, Shpenzimet Kapitale duke i dhënë një pjesë të veçantë fokusit mbi

rëndësinë që mbikqyrja e reformave ka pasur dhe ka në suksesin e synuar.

Strategjia e Menaxhimit të Financave Publike (MFP) 2014 -2020 për Shqipërinë, ka vendosur si objektiv të përgjithshëm: arritjen e një buxheti më të mirë-balancuar dhe të qëndrueshëm me një raport të ulur të borxhit publik nëpërmjet konsolidimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe proceseve të auditimit, ku ekzekutimi i buxhetit është i lidhur siç duhet me politikat e Qeverisë. Vizioni i reformës në sistemin e Menaxhimit të Financave Publike është garantimi i një sistemi të financave publike që nxit transparencën, përgjegjshmërinë, disiplinën fiskale dhe efikasitetin në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për ofrimin e shërbimeve të përmirësuara dhe zhvillimin ekonomik.

Auditimi publik luan një rol të rëndësishëm në mbikqyrjen aktive të këtij sistemi. Në mënyrë të veçantë tre komponentët e auditimit publik: Auditimi i Jashtëm (SAI-Institucioni Suprem i Auditimit), auditimi i brendshëm si dhe Autoriteti i Auditimit për fondet e BE-së krijojnë një mekanizëm të plotë, nëpërmjet të cilit Parlamenti i vendit merr siguri mbi shkallën e përgjegjshmërisë së treguar nga zyrtarët qeveritarë në përdorimin e fondeve publike.

Kontrolli i Lartë i Shtetit ka një rol të rëndësishëm në Menaxhimin e Financave Publike në vend duke kontribuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në qëllimin e kësaj strategjie për rritjen e transparencës për Parlamentin, sektorin financiar, komunitetin e biznesit, partnerët ndërkombëtarë dhe publikun e gjerë, politikat e ndjekura dhe përpjekjet e bëra për forcimin e MFP-së në vend.

Nën këtë aspekt, ruajtja dhe forcimi i pavarësisë së SAI-t, kryerja e auditimeve në pajtueshmëri të plotë me Standartet e INTOSAI-t dhe forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm publik konsiderohen si një hallkë e zinxhirit të vlerës në mirë-dmisnitrimin e fondeve publike.

Reforma në sistemin e menaxhimit të financave publike nuk do të mund të konsiderohet e plotë nëse komponenti i auditimit publik nuk do të siguronte një mbikqyrje efektive, e cila do të sjellë impakte të rëndësishme në jetën ekonomiko-financiare të vendit.

KLSH merr pjesë në Workshop-in me temë "Rregullat Fiskale dhe Institucionet e Pavarura Fiskale-Mundësitë për të siguruar qëndrueshmëri fiskale"

Në datën 6 Mars 2019, u zhvillua në Vjenë të Austrisë një Workshop me temë "Rregullat Fiskale dhe Institucionet e

Pavarura Fiskale – Mundësitë për të siguruar qëndrueshmëri fiskale".

Tryeza, mblodhi rreth 55 pjesëmarrës duke përfshirë dhe zyrtarë të lartë të politikave fiskale nga vendet e Ballkanit perëndimor si ministra, zëvendësministra, drejtorë të përgjithshëm të buxhetit, përfaqësues të SAI-ve dhe anëtarë të Institucioneve të pavarura fiskale (Këshillat fiskalë). Gjithashtu në këtë tryeze morën pjesë dhe përfaqësues të Komisionit Evropian, Këshillit Fiskal Evropian, EBRD dhe EUROSTAT. Në këtë workshop, mori pjesë dhe zv. Ministri i Financave dhe Ekonomisë z. Erjon Luçi dhe nga Kontrolli i Lartë i Shtetit morën pjesë z. Azmi Stringa, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Buxhetit dhe znj. Valbona Gaxha, Kryeauditueset pranë të njëjtit departament.

Workshop-in e përshëndeti Linda Van Gelder, Drejtor Rajonal i Bankës Botërore për Ballkanin perëndimor. Objektivi i workshop-it ishte shkëmbimi i eksperiencave, njohurive për një qasje praktike në dizenjimin e rregullave fiskale dhe fuqizimi i rolit të tyre mbështetës në praktikat e menaxhimit financiar publik. Gjithashtu u diskutuan sfidat operacionale në themelimin e këtyre strukturave të pavarura dhe sfida për ruajtjen e pavarësisë së tyre.

KLSH merr pjesë në Konferencën e tretë të Përbashkët EUROSAI-ASOSAI

Në datat 10-14 Mars 2019 në Jeruzalem u zhvillua Konferenca e tretë e përbashkët e dy organizatave të rëndësishme të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI) : EUROSAI dhe ASOSAI. Në këtë aktivitet morën pjesë 42 SAI nga vendet e Europës dhe të Azisë dhe kishte rreth 130 pjesëmarrës. KLSH u përfaqësua në këtë aktivitet nga zj.Manjola Naço, Drejtore e Përgjithshme dhe zj.Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë.

Tema kryesore e kësaj konference ishte trajtimi i çështjeve dhe situatave të emergjencës sepse ne jetojmë në një kohë kur çështje të tilla prekin shpesh jetët, kombet dhe shoqëritë tona. Kjo konferencë e tretë e EUROSAI-ASOSAI iu bashkua kësaj tendence dhe trajtoi këto nën-tema të rëndësishme:

- Situatat e emergjencës: përgatitja për përballimin e katastrofave natyrore (tërmete, zjarre, cunami, etj);

menaxhimi i katastrofave; sulmet terroriste; sigurinë kibernetike; etj.

- Çështje që lidhen me emergjencat: trajtimi i sfidave që lidhen me emigracionin; plakja e popullsisë; pensionet; zhvillimi i qëndrueshëm, dixhitalizimi, Big Data, etj.

Gjatë seancave plenare dhe sesione të veçanta u trajtuan gjerësisht këto tema nga drejtues dhe përfaqësues të SAI-ve, si edhe nga profesorë të Universiteteve dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Me shumë interes u ndoqën temat që trajtuan çështje të Big Data, auditimit në kohë reale të situatave të emergjencës, si të rrisim kontributin e SAI-ve në zhvillimin e qëndrueshëm, si janë të përgatitura shtete të ndryshme për përballimin e katastrofave natyrore, roli i SAI-ve në arritjen e objektivave kombëtare, menaxhimi i situatave të emergjencës, trajtimi i plakjes së popullsisë dhe menaxhimi i pensioneve, si të menaxhojmë çështje të etikës në botën dixhitale, etj.

Shumë interesant ishte një sesion special qe lidhej me trajtimin e çështjeve të auditimit të sulmeve kibernetike, të cilat lidhen me parandalimin, zbulimin dhe reagimin e menjëhershëm ndaj këtyre sulmeve. Kibernetika është aktualisht një çështje shumë e rëndësishme dhe vazhdimisht këto sulme janë në rritje dhe për këtë arsye janë subjekt i politikave të reja që po ndërmarrin shtete të ndryshme. Shumë pak auditime ka në këtë fushë, prandaj SAI-t duhet të reagojnë shumë shpejt dhe të analizojnë politikat e reja, të identifikojnë risqet, të ofrojnë zgjidhje dhe të ndërtojnë kapacitetet e nevojshme njerëzore në këtë fushë të re auditimi. Fjala e Profesor Eviatar Matania, i Universitetit të Tel-Avivit dhe Drejtorit të Shkollës mbi studimet në fushën e sigurisë ishte shumë praktike dhe pjesëmarrësit e ndoqën me interes, duke bërë pyetje dhe duke diskutuar. Çështjet që lidhen me sulmet kibernetike patën një trajtim praktik gjatë vizitës në aeroportin "Ben Gurion" të Izraelit.

Ky aeroport ka një reputacion shumë të mirë në botë në fushën e sigurisë, operacioneve, sigurisë kibernetike dhe menaxhimin komercial.

Pjesëmarrësit në këtë konferencë patën mundësinë që të vizitojnë impiantin më të madh të ç'kripëzimit të ujit të detit në botë, i cili ndodhej pak kilometra larg Jeruzalemit. Ky impiant është shembulli më domethënës i industrisë së re të ç'kripëzimit të ujit të detit. Ky impiant "prodhon" ujë të pijshëm për 1.5 milion njerëz, duke plotësuar 20% të kërkesave për ujë të pijshëm në Izrael, duke punuar njëkohësisht edhe në drejtim të ruajtjes së ambientit, duke minimizuar impaktin në eco-sistem.

Konferenca u mbyll me vizita që lidhen me historinë e pasur të këtij të vendi.

KLSH merr pjesë në Tryezën e rrumbullakët organizuar nga SIGMA dhe OECD lidhur me rritjen e impaktit të auditimeve në publik

Në datën 20-21 mars 2019, në Paris u zhvillua tryeza e rrumbullakët "Praktikat e raportimit për të rritur impaktin e auditimeve në publik". Ky aktivitet u zhvillua nga SIGMA në bashkëpunim me OECD dhe SAI-n e Malit të Zi. Pjesëmarrës në këtë tryezë ishin vendet kandidate, potencial kandidate dhe përfaqësues të Gjykatës Evropiane të Audituesve.

Qëllimi i këtij aktiviteti ishte rritja e ndikimit të auditimeve në publik dhe përcjellja e mesazhit nëpërmjet një gjuhe sa më të thjeshtë dhe të perceptueshme për publikun e gjerë.

Tryeza e rrumbullakët mblodhi së bashku SAI-t e Shqipërisë, Bosnje&Hercegovinës, Malit të Zi, Maqedonisë së Veriut, Serbisë dhe Turqisë. Kontrolli i Larte i Shtetit në këtë aktivitet u përfaqësua nga z. Artur Hasanbelliu, Drejtor i Audimit të Brendshëm, z. Gjovalin Preci, Drejtor i Drejtorisë së Standardeve dhe Sigurimit të Cilësisë dhe znj. Amantja Patozi Specialiste në Drejtorinë e Komunikimit.

Rritja e efektivitetit të raportimit është një objektiv i qëndrueshëm afatgjatë i shumicës së SAI-ve. SAI-t e pranojnë se raportimi me cilësi të lartë është thelbësor për ndërtimin e besimit në integritetin dhe objektivitetin e institucionit, i cili rrjedh nga dërgimi i raporteve të duhura tek audienca e duhur në kohën e duhur.

Objektivat kryesore të tryezës së rrumbullakët ishin krijimi i një platforme për diskutim midis SAI-ve të Rrjetit në lidhje me sfidat me të cilat përballen SAI-t në arritjen e rezultateve që synojnë me punën dhe raportet e tyre të auditimit dhe zgjidhjet e mundshme që mund të gjenden.

Tryeza e rrumbullakët ishte interaktive dhe u bazua në prezantime të rasteve. Ekspertët nga vendet anëtare të Bashkimit Evropian (BE) njoftuan pjesëmarrësit rreth praktikave të BE-së dhe SAI-t e Rrjetit ndanë praktikat e tyre aktuale të raportimit dhe përpjekjet që ata kanë bërë për të rritur ndikimin e punës së auditimit përmes raporteve të tyre.

Tryeza gjithashtu u ofroi pjesëmarrësve mundësinë për t'u takuar jo-formalisht, për të krahasuar përvojat kombëtare dhe për të diskutuar çështje specifike mes kolegëve.

KLSH merr pjesë në kremtimin e 20 vjetorit të krijimit të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut

Në datën 29 Mars 2019 në Shkup të Maqedonisë u kremtua 20 vjetori i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut. Në këtë aktivitet morën pjesë përfaqësues nga SAI-t e rajonit e më gjerë, si : Kosova, Mali i Zi, Bullgaria, Serbia, Gjermania, Rumania, Polonia, Turqia, Kroacia, etj. Morën pjesë deputetë të

parlamentit të Maqedonisë, si edhe Zv/Kryetari i Parlamentit të Maqedonisë së Veriut, z.Goran Misovski, përfaqësues të Delegacionit të BE-së në Maqedoninë e Veriut, etj. KLSH u përfaqësua në këtë aktivitet nga zj.Lindita Milo, Zv/Kryetare e KLSH-së dhe zj.Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë.

Takimin e përshëndeti fillimisht Zv/Kryetari i Parlamentit të Maqedonisë së Veriut, z.Goran Misovski, i cili uroi audituesit për këtë përvjetor të rëndësishëm. Zoti Misovski vlerësoi shumë bashkëpunimin e mirë që ka pasur mes Kuvendit dhe Zyrës Shtetërore të Auditimit. Ndryshimet e fundit që u bënë në Ligjin për funksionimin e Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut kishin për qëllim përafrimin e këtij legjislacioni me atë të vendeve të Bashkimit Europian. Zyra Shtetërore e Auditimit ka audites profesionistë, të pavarur dhe punon që të jetë gardian i qytetarëve për ruajtjen e parasë publike.

Zv/Kryetari i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut, z.Naser Ademi bëri bilancin e punës 20 vjeçare të këtij institucioni, duke theksuar se rezultatet e mira të punës janë arritur me gërshetimin

e punës së të gjithë brezave të audituesve. Zyra Shtetërore e Auditimit ka sot rol parësor-nënvizoi z.Ademi në sistemin e kontrollit financiar për shpenzimin me përgjegjësi të fondeve publike në Maqedoninë e Veriut. Zoti Ademi evidentoi gjithashtu sfidat e institucionit në të ardhmen, të cilat janë të vendosura në Strategjinë e Zhvillimit të kësaj Zyre për periudhën 2018-2022. Zyra Shtetërore e Auditimit duke u mbështetur në resurset njerëzore dhe strategjinë për IT, do të orientohet drejt forcimit të pavarësisë dhe integritetit të institucionit, ngritjes profesionale të audituesve dhe përmirësimit të cilësisë së punës audituese.

Më pas e mori fjalën Presidenti i Gjykatës Turke të Llogarive (TCA), z.Seit Ahmet Bas, i cili solli urimet më të mira për përvjetorin e 20-të të SAI-t të Maqedonisë së Veriut dhe përcolli gjithashtu mënyrën e funksionimit të TCA dhe marrëdhëniet e saj me Parlamentin.

Aktualisht Zyra Shtetërore e Auditimit të Maqedonisë së Veriut është duke implementuar me SAI-n Bullgar dhe Kroat një projekt Binjakëzimi, që i dedikohet marrëdhënieve të SAI-t me Parlamentin, auditimit të Prokurimeve Publike, auditimit

të Performancës, etj. Pikërisht këtij projekti iu referua gjatë fjalës së tij Presidenti i SAI-t Bullgar, z.Tzvetan Tzvetkov, duke vlerësuar këtë bashkë-punimin dhe ekspertizën e audituesve maqedonas.

Aktivitetin e përshëndetën edhe z. Freek Janmaat, nga Delegacioni i BE-së në Maqedoninë e Veriut, z. Besnik Osmani, Auditues i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, zj. Nedilkja Rogosic, Asistente e Auditorit të Përgjithshëm të Kroacisë, etj.

Diskutime dhe pyetje pati edhe pas fjalës së zj.Liljana Kuzmanovska, Kryetare e Komisionit të Financave dhe Buxhetit në Parlamentin e Maqedonisë së Veriut.

Në fund aktivitetin e përshëndeti Presidenti i Gjykatës Europiane të Audituesve, z.Klaus-Heiner Lehne, i cili pasi uroi të pranishmit për 20 vjetorin, u përqendrua tek rëndësia e pavarësisë së SAI-ve, por njëkohësisht evidentoi edhe rëndësinë e bashkëpunimit me të gjitha palët e interesit, në mënyrë që të kemi rezultate pozitive në punën tonë si auditues të jashtëm publikë.

Aktiviteti u mbyll me një vizitë në qytetin historik të Ohrit.

KLSH merr pjesë në takimin XIII të Grupit të Punës të EUROSAI-t për Sistemet e Informacionit (ITWG)

Takimi i XIII-të i Grupit të Punës për Sistemet e Informacionit (ITWG) të Organizatës Evropiane të Institucioneve Supreme të Auditimit të EUROSAI-t u mbajt nga data 3 deri më 5 Prill 2019 në Floriana të Maltës. Ky takim u organizua nga Zyra Kombëtare e Auditimit të Maltës dhe në të morën pjesë: 69 pjesëmarrës nga 31 Institucione Kombëtare të Auditimit si dhe përfaqësues nga Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA) dhe Zyra e Auditimit e Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës (GAO).

Në fjalën e tij të hapjes, Auditori i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Maltës, z. Charles Deguara, në rolin e organizatorit të takimit, paraqiti një pasqyrë të shkurtër të punës së ndërmarrë nga njësia e Auditimit të TI-së në institucionin e Maltës dhe rolin e standardeve ISSAI në përgjithësi e ISSAI 5300 në veçanti, në ofrimin e kornizës gjithë përfshirëse për kryerjen e auditimeve të TI-së, dhe bashkëpunim e këtij lloj auditimi me auditimet e Performancës, Financiare dhe të Përputhshmërisë.

Takimin e përshëndeti z. Krzysztof Kwiatkowski, Kryetar i Zyrës Supreme të Kontrollit të Polonisë i cili falënderoi organizatorët për pritjen e këtij takimi dhe shprehu vlerësimin për arritjet e ITWG nën drejtimin e SAI-t Polak në ndjekjen e sfidave të realitetit teknologjik, duke veçuar ndër të tjera progresin e punës në:

- Portalin e CUBE (Hapësira e Auditimit të E-Qeverisjes);
- Manualin Aktiv të Auditimit TI.

Në takim ishte i pranishëm Auditori i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Estonisë, z. Janar Holm, në rolin e vendit që do të marrë përsipër kryesimin e këtij grupi. Në fjalën e tij ai falënderoi Zyrën Kombëtare të Auditimit të Maltës për organizimin e shkëlqyer dhe mikpritjen, si dhe përcolli vlerësimet për arritjet e grupit nën drejtimin e SAI-t Polak.

Pjesëmarrësit e shfrytëzuan këtë takim për shkëmbimin e përvojave në sigurinë kibernetike, metodat e reja të analizës së të dhënave, projektin mbi versionin web të manualit aktiv për Auditimin e TI, portalin ndërkombëtar për shkëmbimin e njohurive rreth raporteve, konceptin e një platforme për bashkëpunim në kuadër të auditimeve paralele ndërmjet SAI-ve të veçanta si dhe pikat kryesore të ISSAI 5800 mbi zhvillimin e auditimeve të përbashkëta.

Në takim u vlerësua përdorimi i mjeteve moderne të TI-së, analizës së të dhënave dhe risqeve në shërbim të planifikimit më të mirë të Auditimeve dhe ekzekutimin më efikas të tyre, një rishikim i metodologjisë së projektit të vetëvlerësimit të TI (ITSA) dhe auditimit TI (ITASA) të kryesuar nga SAI i Zvicrës si dhe u njohën me statusin e aktiviteteve të zhvilluara në SAI-et e Francës, ECA dhe Maqedonisë së Veriut.

Takimi shërbeu gjithashtu për të shkëmbyer përvojat me qëllim zhvillimin e drejtimeve të reja të aktiviteteve të grupit me objektiv gjetjen e përgjigjeve për sfidat ambicioze në fushën e IT-së, me të cilën aktualisht përballet Auditimi, si metodat e reja të analizës së të dhënave në kushtet e përballjes me dukurinë gjithnjë e më intensive të mbingarkesës së informacionit, sigurisë kibernetike, etj.

Kontrolli i Lartë i Shtetit u përfaqësua në këtë takim nga Drejtori i Departamentit të

Auditimit të Teknologjisë së Informacionit z. Kozma Kondakçiu dhe Përgjegjësi i Sektorit në Drejtorinë e Logjistikës dhe Teknologjisë së Informacionit z. Aldo Kita.

Takimi i personave të kontaktit të SAI-ve të Bashkimit Europian

Më datat 8 – 10 prill 2019, në Bukuresht, Rumani u zhvillua Takimi i radhës i Personave të Kontaktit të SAI-ve të Bashkimit Evropian. Kontrolli i Lartë i Shtetit në këtë aktivitet u përfaqësua nga z. Enea Caushaj, z. Delor Prosi dhe z. Reinis Xhelili.

Gjatë ditës së parë të takimit u zhvillua takimi i personave të kontaktit të Rrjetit të SAI-ve të vendeve kandidate dhe para-kandidate të Bashkimit Evropian. Pas fjalës përshëndetëse të rastit nga mikpritësi i këtij takimi z. Dragos Budulak, zyrtar i Gjykatës Rumune të Llogarive, fjalën e mori z. Drashko Novakoviç, i SAI-t të Malit të Zi, që gjithashtu ishte caktuar edhe si moderator i këtij takimi. Tema e parë që ishte vendosur në rend diskutimi ishte adoptimi i axhendës dhe më pas aprovimi i minutave të takimit të mbajtur në Maltë, më 9 maj 2018.

Menjëherë pas këtyre formaliteteve nisi sesioni i parë i takimit që ishte një raportim mbi aktivitetet e mbyllura të Planit të Punës së Rrjetit të SAI-ve. Ky sesion u çel nga njëri prej përfaqësuesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Reinis Xhelili, i cili bëri një prezantim të shkurtër lidhur me aktivitetin me temë "Teknologjia e Informacionit – Mbështetje IT në proceset e auditimit dhe softwerët e auditimit" të zhvilluar në Tiranë gjatë muajit Nëntor të vitit 2018. Për organizimin e këtij aktiviteti shprehën falenderimet e tyre edhe përfaqësuesit e SAI-ve pjesëmarrëse në takim, disa prej të cilëve kishin pasur mundësi ta ndiqnin personalisht aktivitetin e zhvilluar në Tiranë.

Në vazhdim u bë një përmbledhje e 4 workshop-eve që zhvillohen çdo vit rreth Auditimit Financiar. Ajo që spikati ishte propozimi për t'i shtuar kësaj pakete edhe një workshop tjetër gjatë vitit 2019, duke e çuar kështu në 5 numrin e workshop-eve të zhvilluara gjatë këtij viti vetëm për Auditimet Financiare. Megjithatë një vendim lidhur me këtë pikë do të merret vetëm pasi të diskutohet nga të gjitha SAI-t pjesë të rrjetit dhe të gjitha këto institucione të dërgojnë komentet e tyre. Më pas u zhvillua një prezantim nga përfaqësuesit e SIGMA-s lidhur me temën "Praktika e raportimit me qëllim rritjen e impaktit".

Dy sesionet e tjera të axhendës së këtij aktiviteti përqëndroheshin rreth statusit të aktiviteteve të Planit të Punës së Rrjetit, të planifikuara për tu zhvilluar gjatë vitit 2019 dhe rishikimit të aktiviteteve të parashikuara për t'u zhvilluar gjatë periudhës 2019 – 2020. Ndër aktivitetet e parashikuara për t'u zhvilluar gjatë vitit 2020 është edhe një aktivitet i paramenduar për tu zhvilluar në Shqipëri

dhe i organizuar nga Kontrolli i Lartë i Shtetit. Megjithatë datat fikse për zhvillimin e këtij aktiviteti do të konkretizohen në muajt pasardhës.

Me përfundimin e këtij takimi ju hap rrugë zhvillimit të aktivitetit kryesor, Takimit të rradhës të Personave të Kontaktit të SAI-ve të Bashkimit Evropian dhe kishte një kohëzgjatje prej 2 ditësh.

Më datë 9 Prill aktiviteti u çel me temën "Përgatitja e Takimit të Contact Committee për vitin 2019." Takimi i radhës i komitetit të kontaktit është planifikuar të zhvillohet në Poloni dhe përfaqësuesi i NIK-ut Polak bëri një përmbledhje të përgatitjeve të ndërmarra nga zyra e tij për zhvillimin e këtij aktiviteti.

Tema e dytë e këtij takimi ishte mbi raportimin e aktiviteteve të zhvilluara nga Contact Committee. Mes prezantimeve të tjera gjatë këtij sesioni, edhe z. Drashko Novakoviç, përfaqësues i SAI-t të Malit të Zi, bëri një përmbledhje të pikave që u diskutuan në takimin e ditës pararendëse, atë të personave të kontaktit të SAI-ve të rrjetit të vendeve kandidate dhe para-kandidate të BE.

Më datë 10 Prill takimi filloi me temën "Përgatitja e vendim-marrjes së Contact Committee" dhe në fund një minutazh ishte ruajtur për diskutimin e problematikave që nuk ishin parashikuar në axhendë, apo që kishin dalë nga diskutimet e dy ditëve të fundit. Pas një përmbledhje të diskutimeve dhe vendimeve të marra gjatë takimit iu dha fund zyrtarisht ditës së tretë të punimeve dhe gjithë aktivitetit.

Së fundmi ishte parashikuar nga organizatorët edhe një vizitë e delegacioneve në Pallatin e Parlamentit të Republikës së Rumanisë. Kjo godinë renditet e dyta në botë për nga madhësia, pas Pentagonit.

Kontrolli i Lartë i Shtetit organizon takimin e V-të të Grupit të Punës së EUROSAI-t për Auditimin e Fondeve të Alokuara për Fatkeqësitë dhe Katastrofat

Në datat 24-25 Prill 2019 Kontrolli i Lartë i Shtetit organizoi takimin e V-të të Grupit të Punës së EUROSAI-t për Auditimin e Fondeve të Alokuara për Fatkeqësitë dhe Katastrofat.

Tema kryesore e aktivitetit ishte "Roli dhe kapacitetet e SAI-eve në rritjen e aftësisë së sigurisë së popullatës në rastet e fatkeqësive".

Në fjalën e çeljes së takimit zv. Kryetari i KLSH-së, Znj. Milo e vendosi theksin tek rëndësia e nxitjes së bashkëpunimit profesional midis SAI-ve për të përmbushur në mënyrë eficiente dhe efektive misionin e Institucioneve Supreme të Auditimit si "mbikëqyrës" të parave publike.

Ajo gjithashtu vuri theksin tek nevoja e intensifikimit të punës për kryerjen e auditimeve për fondet e alokuara për rastet e katastrofave të shkaktuara nga ndikimi i individit, përditësimin dhe shkëmbimin e bazës së të dhënave, shkëmbimin e praktikave të mira për auditimin në fushën e parandalimit dhe pasojave për eliminimin e përmbytjeve, si dhe mundësinë e kontributit konkret për adresimin e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm, nga ky grup pune. "Çelësi i suksesit të bashkëpunimit në kuadër të këtij grupi pune është vullneti për të shkëmbyer njohuritë dhe dëshira për të punuar së bashku. Qasja më e mirë në rezultatet e punës së kryer në auditimet e koordinuara ose paralele dhe në auditimet e kryera nga SAI-et në mënyrë individuale si dhe shfrytëzimi i rezultateve si burim referimi në punën tonë të përditshme është faktor i rëndësishëm në kryerjen e auditimeve sipas standardeve ndërkombë-tare"- nënvizoi znj. Milo.

Zyra e Llogarive të Ukrainës drejton sekretariatin e këtij grupi pune dhe Presidenti i kësaj zyre, z. Valeriy Patskan, në fjalën e tij theksoi se çështjet e e auditimit që mbulohen nga ky grup pune janë të një rëndësie të veçantë për shoqëritë e vendeve tona, pasi ato ndikojnë jo vetëm në jetën e qytetarëve por edhe në ekonomitë e vendeve. Këtë fakt e konfirmon edhe raportimi i Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së për Reduktimin e Rrezikut nga Fatkeqësitë, z. Mami Mizutori, i cile raporton se në 2018 si pasojë e fatkeqësive natyrore gjetën vdekjen më shumë se 10 mijë njerëz, ndërkohë që 60 milionë të tjerë u plagosën.

"Popullatat dhe ekonomitë e vendeve tona gjithashtu gjithnjë e më tepër po përballen me fatkeqësitë e shkaktuara nga njeriu, të cilat janë gjithashtu në fokusin e këtij grupi pune. Ndaj synimi ynë i përbashkët duhet të jetë bashkëpunimi efektiv dhe i frytshëm në kryerjen e auditimeve që minimizojnë dhe parandalojnë pasojat për shoqëritë e vendeve tona" - theksoi z. Patskan.

Në këtë takim morën pjesë përfaqësues të Shqipërisë, Bjellorusisë, Bullgarisë, Gjeorgjisë, Kazakistanit, Moldavisë, Polonisë, Rumanisë, Serbisë, Sllovakisë, Turqisë dhe Gjykatës Evropiane të Audituesve.

Në emër të Kontrollit të Lartë të Shtetit bëri një prezantim Drejtoresha e Përgjithshme, zj.Manjola Naço, me temë "Auditimi i çështjeve që lidhen me

katastrofat në Shqipëri- mangësitë dhe sfidat". Zonja Naço fillimisht bëri një prezantim të mënyrës së funksionimit të KLSH-së, si edhe të menaxhimit të katastrofave natyrore në Shqipëri nga strukturat e shtetit shqiptar, që aktualisht janë në varësi të Ministrisë së Mbrojtjes. Zonja Naço u fokusua më pas në çështje të auditimit të fondeve të alokuara për katastrofat, si edhe në parandalimin e tyre. Prezantimi u ndoq me interes nga të pranishmit.

Gjatë dy ditëve të takimit u trajtuan edhe temat si më poshtë:

- Konventa e Bazelit: Problemet e zbatimit në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar dhe mënyrat për t'i zgjidhur ato;
- Vlerësimi i eficiencës së zbatimit të sistemit të menaxhimit të mbetjeve shtëpiake dhe efiecienca e përdorimit të fondeve të buxhetit të shtetit në këtë fushë;
- Lufta kundër marketingut të plesticideve të ndaluara;
- Karakteristikat e transportit ndërkufitar të mbeturinave të pajisjeve elektrike, elektronike dhe të baterive të përdorura;
- Rekomandime nga praktikat e mira për auditimet e kryera për parandalimin dhe eliminimin e pasojave të përmbytjeve;
- Roli dhe kapacitetet e SAI-t të Ukrainës në rritjen e sigurisë së popullatës nga katastrofat;
- Qendrat Kimike, Biologjike, Radiologjike dhe Bërthamore e Ekselencës së BE-së: nevojitet më shumë progres;
- Rreziku i formimit të mbetjeve radioaktive pas çaktivizimit të centralit bërthamor të Çernobilit- problemet dhe pasojat.

Në këtë takim mori pjesë edhe Zv. Ministri i Mbrojtjes z. Petro Koçi, Drejtori i Përgjithshëm i Drejtorisë së Përgjithshme të Emergjencave Civile, z. Haki Çako dhe Drejtori i Planifikimit të këtë drejtori z. Maksimiljan Dhima, i cili bëri një prezantim të sistemit të emergjencave civile dhe masat e marra nga kjo drejtori në kuadër të rekomandimeve të lëna nga KLSH për parandalimin e përmbytjeve.

Në përfundim, pjesëmarrësit e këtij aktiviteti bënë edhe një vizitë në qendrat historike dhe kulturore të Tiranës.

KLSH merr pjesë në Konferencën mbi "Qasjet më të fundit në matjen e vlerës së shtuar të auditimit dhe sfidat", zhvilluar në Stamboll

Në datat 18-19 Prill 2019, në kuadër të Konferencës mbi "Shkencat shoqërore në kuadrin e zhvillimeve më të fundit në botë", organizuar nga International Business Economics and Marketing Society (IBEMS), Gjykata Turke e Llogarive organizoi një panel mbi "Metodat e fundit në matjen e vlerës së shtuar të Auditimi

dhe Sfidat " në bashkëpunim me Maltepe University në Stamboll.

Në këtë panel nga Kontrolli i Lartë i Shtetit morën pjesë: zj.Valbona Gaxha, kryeauditueseë pranë Departamentit të Auditimit të Buxhetit të Shtetit dhe zj.Miranda Berdo, audituese e parë në Departamentin e Auditimit të Performancës.

Paneli filloi me fjalimin e hapjes së z. Seyit Ahmet BAŞ, President i Gjykatës Turke të Llogarive. Në këtë event morën pjesë Presidentët dhe Zëvendëskryetarët e Institucioneve Supreme të Auditimit të Serbisë, Maldiveve, Azerbaijanit, Polonisë, Nepalit dhe Afganistanit, auditues nga SAI-t e Estonisë, Kroacisë, Qipros, si dhe zyrtarë të kompanive turke publike dhe private të auditimit si edhe të organizatave profesionale.

Paneli u përshëndet dhe nga akademikë të Universitetit Maltepe, mikpritës i eventit.

Në panelin që mblodhi të gjithë aktorët kombëtarë dhe ndërkombëtarë të fushës së auditimit, prezantimet u bënë nga përfaqësuesit e SAI-ve dhe organizatave ndërkombëtare të vendeve të tjera në bazë të 6 seancave si më poshtë:

Sesioni 1: Vlera dhe Përfitimet e Institucioneve Supreme të Auditimit dhe matja e tyre, (Pjesa I-rë).

Sesioni 2: Si të rritet vlera e shtuar e auditimit përmes auditimit të sistemeve të informacionit?

Sesioni 3: Matja e ndikimeve të aktiviteteve të auditimit të aktorëve publikë.

Sesioni 4: Vlera e shtuar e auditimit nga pikëpamja e aktorëve të ndryshëm - Perspektiva e sektorit privat.

Sesioni 5: Perceptimi dhe Ndërgjegjësimi rreth vlerës së shtuar të auditimit.

Sesioni 6: Vlera dhe Përfitimet e Institucioneve Supreme të Auditimit dhe matja e tyre (Pjesa II-të).

Pjesë e panelit prezantues në sesionin e 6-të ishte dhe një prezantim i përgatitur dhe paraqitur nga zj.Valbona Gaxha, me temë “Riorganizimi i sektorit publik Shqiptar-Çfarë mungoi?”.

Ky prezantim i konceptuar si një rast studimor bazuar në dy auditime performance të realizuara nga KLSH në dy periudha të ndryshme, synoi të sillte një qasje të matjes së vlerës së shtuar të auditimit të KLSH nën konceptin dhe modelin teorik të krijimit dhe matjes së vlerës publike.

KONTROLLI FINANCIAR I PRINCIPATËS SË LIHTENSHTEJNIT

Mandati

Institucioni i Kontrollit Financiar të Liechenstein-it, si organi më i lartë i specializuar i mbikëqyrjes financiare, bazuar në Ligjin për Kontrollin Financiar mbështet Parlamentin dhe Komisionin parlamentar për Auditimin në ushtrimin e kompetencave të tyre kushtetuese për mbikëqyrjen e përgjithshme të menaxhimit të financave publike dhe kontabilitetit, ashtu siç mbështet qeverinë në ushtrimin e funksionit të saj mbikëqyrës.

Kontrolli Financiar ushtron veprimtarinë e tij në mënyrë të paanshme dhe të pavarur brenda kornizës së Ligjit për Kontrollin Financiar. Ai harton çdo vit programin e auditimit dhe ia bën me dije Qeverisë pasi e paraqet atë tek Komisioni parlamentar për Auditimin.

Kompetencat e Kontrollit financiar përfshijnë:

- auditimin e llogarive kombëtare;
- auditimin e menaxhimit financiar dhe kontabilitetit për:
    - institucionet shtetërore;
    - agjencinë e Mbrojtjes së të Dhënave;
    - strukturat e administratës së Parlamentit;
    - gjykatat, vetëm për sa i përket aktivitetit financiar administrativ;
    - ndërmarrjet publike, kur kjo është e përcaktuar me ligj të veçantë;
- audimin e përdorimit të granteve qeveritare (subvencionet) dhe pagesave, përfshirë kontratat;
- auditimin e procedurave të prokurimit publik;
- kontrollin e sistemeve të kontrollit të brendshëm në lidhje me eficiencën dhe efektivitetin e tyre dhe testimin e sistemeve të TI-së në lidhje me sigurinë, eficiencën dhe funksionalitetin e tyre.

Komisioni Parlamentar i Auditimit dhe Qeveria mund ti propozojnë Kontrollit Financiar kryerjen e auditimeve për çështje të veçanta. Kontrolli Financiar, duke u bazuar në programin e tij vjetor vendos në mënyrë të pavarur për trajtimin ose refuzimin e këtyre propozimeve.

Programi i Auditimit

Institucioni i Kontrollit Financiar harton planin vjetor të auditimit duke u bazuar në analizën e riskut dhe në materialet dhe e përcjell për dëgjesë tek Komisioni parlamentar për Auditimin dhe për dijeni qeverisë. Programi i auditimit përbën

bazën për auditimet që kryhen nga institucioni i Kontrollit Financiar.

Raportet e Aktivitetit të Kontrollit Financiar

Në përputhje me nenin 17 të Ligjit për Institucionin e Kontrollit Financiar, ky institucion i paraqet çdo vit Parlamentit dhe Qeverisë raportin e aktivitetit, nëpërmjet të cilit i informon për fokusin e punës audituese, gjetjet dhe rekomandimet, si dhe zbatimin e tyre.

Anëtarësimet

Kontrolli Financiar është një anëtar i Shoqatës së Audituesve Financiarë të Zvicrës dhe Principatës së Lihtenshtejnit. Në kontekstin ndërkombëtar, Kontrolli Financiar është anëtar i INTOSAI-t dhe EUROSAI-t.

Kriteret e auditimit

Bazuar në nenit 9 të Ligjit për institucionin e Kontrollit Financiar, ky institucion ushtron veprimtarinë audituese duke u bazuar në kriteret e mëposhtme:

- rregullshmërinë;
- ligjshmërinë;
- ekonomicitetin.

Në kontekstin e auditimeve të performancës, Kontrolli Financiar fokusohet tek:

- përdorimi me efektivitet i fondeve;
- marrëdhënien e favorshme midis kostove dhe përfitimeve;
- shpenzimet financiare kanë arritur efektin e pritshëm.

Organizimi i brendshëm

Organizimi i brendshëm i Institucionit të Kontrollit financiar është i përcaktuar në rregulloren e brendshme të institucionit.

KOMISIONI SUPREM I LLOGARIVE I PRINCIPATËS SË MONAKOS

Misioni

Komisioni, Institucioni Suprem i Auditimit (SAI) i Principatës së Monakos siguron kontrollin e llogarive dhe menaxhimin buxhetor dhe financiar të Shtetit, Komunave dhe institucioneve publike.

Ai gjithashtu mund të ushtrojë kontroll mbi organet që marrin ndihmë financiare nga shteti ose kompani publike dhe/ose kompani private, të pa kotuara në bursë, në të cilat shteti ka më shumë se gjysmën e kapitalit.

Komisioni gjithashtu mund të ngarkohet nga Princi për çdo mision studimi ose informacioni brenda kompetencave të tij.

SAI i Monakos është anëtar i Organizatave Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI, EUROSAI, AISCCUF).

SAI boton çdo vit në fletoren zyrtare (*Journal de Monaco)* një raport të veprimtarisë ku përcaktohen gjetjet dhe vëzhgimet kryesore të tij mbi llogaritë dhe menaxhimin e buxhetit të Shtetit dhe entiteteve publike gjatë vitit të kaluar, i cili konfirmon statusin e tij si një institucion i pavarur, veçanërisht në lidhje me kriteret e përcaktuara nga organizatat ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit, në të cilat ky institucion bën pjesë.

Organizimi dhe funksionimi

Komisioni Suprem i Llogarive, i përbërë nga gjashtë anëtarë, mund të japë vendime vetëm nëse tre prej anëtarëve marrin pjesë në mbledhje.

Anëtarët e Komisionit, janë caktuar në këtë pozicion falë profesionalizmit dhe kompetencës së tyre në çështjet e financave publike dhe janë të emëruar për një mandat pesë vjeçar me Urdhër të Princit.

Princi emëron mes anëtarëve të Komisionit një President dhe një Zëvendës President.

Anëtarët e Komisionit bëjnë betimin përpara Princit për të përmbushur në mënyrë të paanshme dhe të pavarur misionin që u është besuar.

Historiku

Komisioni Suprem i Llogarive u krijua mbështetur në nenin 42 të Kushtetutës Monegaske të 17 dhjetorit 1962, të rishikuar në 2002, sipas të cilit sigurohet "kontrolli mbi menaxhimin financiar" të financave publike.

Urdhri i Princit nr. 1.707, i datës 2 korrik 2008 përcakton kompetencat, kushtet e funksionimit dhe përbërjen e këtij Komisioni.

Më poshtë po citojmë disa nga nenet e këtij Urdhri:

Neni 1

Komisioni Suprem i Llogarive i krijuar sipas nenit 42 të Kushtetutës, i ndryshuar, siguron kontrollin e llogarive dhe menaxhimin buxhetor dhe financiar të Shtetit, komunave dhe institucioneve publike. Komisioni gjithashtu, me kërkesën e Princit ose me iniciativën e tij, për kontrollin e menaxhimit financiar të Shtetit, mund të kontrollojë edhe:

- organet që marrin ndihmë financiare nga shteti që sigurojnë, tërësisht ose pjesërisht, menaxhimin e një skeme pensioni të detyrueshëm, sigurimesh shoqërore ose përfitime familjare;
- çdo organ tjetër që merr një subvencion nga Shteti ose një kompani publike;
- kompani të së drejtës private, të cilat nuk janë të regjistruara në bursë, nga të cilat Shteti zotëron më shumë se gjysmën e kapitalit.

Komisioni mund të ngarkohet nga Princi për çdo studim ose mision informativ brenda kompetencave të tij.

Neni 2

Komisioni Suprem i Llogarive, i përbërë nga gjashtë anëtarë, mund të diskutojë vetëm nëse tre prej tyre marrin pjesë në mbledhje. Anëtarët e Komisionit, janë caktuar në këtë pozicion falë profesionalizmit dhe kompetencës së tyre në çështjet e financave publike dhe janë të emëruar për një mandat pesë vjeçar me Urdhër të Princit.

Princi emëron mes anëtarëve të Komisionit një President dhe një Zëvendës President. Anëtarët e Komisionit bëjnë betimin përpara Princit për të përmbushur në mënyrë të paanshme dhe të pavarur misionin që u është besuar.

Neni 3

Ka papajtueshmëri midis të qenit anëtar i Komisionit Suprem të Llogarive dhe të qenit zyrtar ose agjent që ushtron aktivitetin për llogari të Shtetit, komunës ose një institucioni publik.

Neni 4

Komisioni Suprem i Llogarive, me qëllim realizimin e auditimeve të tij, mund të kërkojë asistencën e ekspertëve, të cilët caktohen nga Ministri i Shtetit, me propozimin e Presidentit të Komisionit Suprem të Llogarive. Ekspertët përmbushin misionin e tyre, duke bashkëpunuar me një anëtar të Komisionit, të përcaktuar në letrën e Presidentit të Komisionit, në të cilën specifikohet misioni dhe kompetencat e ekspertit. Ekspertët janë të detyruar të ruajnë sekretit profesional.

Neni 5

Sekretariati i Përgjithshëm i Komisionit është në dispozicion të Presidentit të Komisionit, nëpërmjet Ministrit të Shtetit, dhe është vendosur nën autoritetin e

Presidentit të Komisionit për kryerjen e detyrave të tij.

Kostot e funksionimit të Komisionit janë pjesë e buxhetit të përgjithshëm të shtetit, të vendosura në një kapitull, i cili është pjesë e "Kuvendi dhe organet kushtetuese".

Neni 6

Për të siguruar kontrollin e llogarive dhe menaxhimin buxhetor dhe financiar të Shtetit, Komisioni realizon çdo vit kontrollin e llogarive vjetore të operacioneve buxhetore.

Raporti vjetor i dërgohet Presidentit të Komisionit Suprem të Llogarive. Pas ekzaminimit të operacioneve të vitit paraprak, Komisioni, në përputhje me kushtet e përcaktuara në nenin 10, harton raportin e tij dhe ia komunikon Ministrit të Shtetit, i cili ka një muaj për të paraqitur ose transmetuar ndonjë sqarim në përgjigje të gjetjeve të përfshira në raportin në fjalë. Me marrjen e përgjigjeve nga Ministri i Shtetit, brenda afatit të cituar më sipër, Komisioni do t'i dërgojë Princit raportin dhe përgjigjet respektive. Drafti i llogarisë vjetore të operacioneve buxhetore për vitin financiar i bashkëngjitet këtij raporti. Një kopje e dokumenteve të përmendura në paragrafin paraprak do t'i dërgohet gjithashtu Këshillit Kombëtar. Mbyllja e llogarive buxhetore për vitin financiar zyrtarizohet nga Princi, në rastin më të mirë një muaj pas dërgimit të raportit nga Komisioni.

Neni 7

Komisioni kontrollon çdo vit llogaritë e Komunave dhe institucioneve publike, për të cilat paraqet raporte që mund të lidhen me disa vite fiskale.

Këto raporte i dërgohen nga Komisioni Princit dhe Këshillit Kombëtar, të shoqëruara, kur është rasti me përgjigjet e Ministrit të Shtetit, nga njëra anë, të Kryetarit të Komunës ose të Kryetarit të Bordit Mbikqyrës të institucionit publik, nga ana tjetër, të cilët duhet të paraqesin objeksionet e tyre brenda një muaji.

Neni 8

Kontrollet e ndërmarra nga Komisioni në bazë të paragrafit të dytë, të nenit 1, do t'i adresohen Drejtuesit të organit që do të kontrollohet nga Presidenti i Komisionit. Kur Komisioni fillon një kontroll me iniciativën e tij, ai gjithashtu njofton Ministrin e Shtetit. Njoftimi përcakton emrin e Anëtarit të Komisionit përgjegjës për kontrollin, vitet të cilave ky kontroll u referohet dhe objektin/objektet e kontrollit. Raportet e Komisionit i dërgohen Princit, së bashku me çdo përgjigje që Ministri i Shtetit dhe Drejtuesi i subjektit të audituar mund të paraqesin brenda afatit kohor të një muaji.

Neni 9

Për të kryer kontrollet e parashikuara në këtë urdhër, anëtarët e Komisionit mund të kërkojnë çdo dokument administrativ dhe dokumente kontabël të dobishme për kryerjen e detyrave të tyre. Ata mund të kërkojnë nga të gjithë zyrtarët ose agjentët e shërbimeve dhe organeve të audituara që t'u japin atyre me shkrim, ose me gojë, çdo shpjegim që do të jetë i nevojshëm.

Neni 10

Raportet e përmendura në nenet e mësipërme shqyrtohen dhe vendosen nga Komisioni pas komunikimit të projekt raportit tek Ministri i Shtetit dhe, kur është e përshtatshme, drafti i raportit të përmendur u dërgohet drejtuesve të asambleve, entiteteve, komuniteteve dhe organeve autonome, të cilët mund të paraqesin, brenda një muaji, shpjegime, observacione dhe arsyetime që i konsiderojnë të dobishme.

Neni 11

Përveç raporteve të tjera, Komisioni i paraqet Princit një raport vjetor të aktivitetit, në të cilin përcakton, veçanërisht, gjetjet dhe konstatimet kryesore të evidentuara gjatë auditimit të llogarive dhe menaxhimit buxhetor dhe financiar të shtetit, si dhe të entiteteve publike në vitin e kaluar. Ky raport botohet në fletoren zyrtare *(Journal de Monaco)* dhe shoqërohet, sipas rastit, nga përgjigjet që Ministri i Shtetit mund të ketë dhënë brenda afatit kohor prej një muaji.

Organizimi i brendshëm

Organizimi i brendshëm i Institucionit të Kontrollit financiar është i përcaktuar në rregulloren e brendshme të institucionit.

Content

Title	AUTHOR	PAGE
Addressing the "Cancer of Corruption" with communication, collaboration and capacity development	James-Christian Blockwood, Managing Director, GAO *INTOSAI Journal, Spring 2019*	**103**
The international framework of assurance engagements, one more guarantee for qualitative professional services	Prof.Dr.Hysen Çela President, IEKA	**107**
Marine waters – time to audit	Prof.Dr.Sazan Guri "G&G"Group Ing.Alush Zaçe, AL-SAI	**115**
The impact of macroeconomic factors in the number of bankrupt entities	PhD Cand.Brunilda Neli PhD. Eni Numani Faculty of Economy University of Tirana	**123**
ECA Opinions on the Commission's legislative proposals for fighting fraud	Eva Lindstrom ECA Member *ECA Journal No.2/2019*	**133**
Moral leadership as an answer to corruption and fraud	Alex Brenninkmeijer ECA Member *ECA Journal No.2/2019*	**139**
Flipping the narrative : from fighting corruption to building integrity	Ina de Haan Netherlands Court of Audit *ECA Journal No.2/2019*	**145**

Fraud and corruption in the EU :top four cases in recent times	Camilla Barlyng Directorate of the Presidency, ECA *ECA Journal No.2/2019*	**151**
Events and activities of ALSAI during January – April 2019	INFO	**157**
Financial Control of the Principality of Liechtenstein	Profile	**187**
Supreme Accounts Commission of the Principality Of Monaco	Profile	**189**

ADDRESSING THE "CANCER OF CORRUPTION" WITH COMMUNICATION, COLLABORATION AND CAPACITY DEVELOPMENT

"I am fortunate, and proud, to be part of an organization and part of a global community enhancing visibility, partnerships and capacity to address these topics—topics that bear considerable importance to us as individuals, organizations, nations and the world."

By: James-Christian Blockwood, Managing Director of the U.S. Government Accountability Office Strategic Planning and External Liaison and President of the International Journal of Government Auditing

INTOSAI Journal, Spring 2019

In his 1996 speech as World Bank President, James David Wolfensohn stressed the need to address accountability, capacity and transparency to ensure sufficient and efficient use of resources, particularly for those most in need. In that same speech, he underscored the belief that we must also deal with the "cancer of corruption." It's a compelling message describing actions that rob a nation and its citizens, undermine trust and weaken confidence in governments.

Viewing corruption through this lens also made it clear— the world must do more than merely treat this "disease." We must work toward a cure and implement measures to prevent its return. Though we have made progress in addressing corruption, given the global climate where uncertainties are inherent in complex systems of governance—shifting demographics, economic changes, new and evolving risks and technological innovation—we still have work to do. We must lead by example. We must communicate. We must also translate our words into actions and forge enduring partnerships with a true spirit of cooperation and unmatched integrity. I am fortunate, and proud, to be part of an organization and part of a global community enhancing visibility, partnerships and capacity to address these topics—topics that bear considerable importance to us as individuals, organizations, nations and the world. In recent years, technology and data have greatly impacted anti-corruption and transparency initiatives, so it's no surprise

these trends have risen to the forefront of our conversations.

At the same time, highlighting efforts in communication, collaboration and capacity development is crucial, as these elements will remain at the core of fighting corruption.

The U.S. Government Accountability Office (GAO) has made great strides in creating a climate rich with the vital ingredients necessary to help combat fraud, waste, abuse and mismanagement and promote good governance. Critical to its success in these areas are GAO's development and deployment of tools such as Generally Accepted Government Auditing Standards, Standards for Internal Control in the Federal Government, and Framework for Managing Fraud Risks in Federal Programs. Under the leadership of the U.S. Comptroller General, Gene L. Dodaro, GAO has endeavored to impart knowledge widely and partner to assist when and where needed.

I aspire to employ the same approach as Managing Director for GAO's Strategic Planning and External Liaison (SPEL), which oversees several programs with global reach—the International Journal of Government Auditing (Journal), International Auditor Fellowship Program (IAFP) and Center for Audit Excellence (CAE)—that lend themselves to communicating, connecting and cultivating capacity to foster positive change in the global accountability community. The Journal is the official communication organ of the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI), an umbrella organization that provides an institutionalized framework for 194 member Supreme Audit Institutions (SAIs) worldwide. An essential resource to inform and educate, the Journal has been instrumental in increasing our ability to share insight and best practices across INTOSAI more pervasively and quickly through social media (our Twitter audience has more than doubled over the past two years) and more substantively by introducing spotlight sections and developing thematic approaches, such as this edition on anti-corruption and good governance.

The Journal's ability to incorporate and convey diverse perspectives and experience spanning the globe creates a force multiplier in our efforts to connect more broadly and expose approaches that can help shape the accountability community of the future.

As our community continues to adapt and adjust, communicating will become an increasingly important skill that, when combined with collaboration and leadership, will transform how we fight corruption and how we advance good governance. The IAFP weaves all of these concepts together by emphasizing communicating and collaborating across regions and cultures while also stressing the importance of leadership. The program, designed to empower future generations, has graduated more than 600 audit professionals in its 40-year history and has created a network of colleagues

with a collective understanding about the power of communicating, collaborating, and leading and the power that comes with harnessing these skills to effectuate change. Change is not easy, especially when facing headwinds of corruption and limited accountability. Through the CAE, we leverage the knowledge and experience of former GAO senior-level professionals and partner with world-renowned organizations to provide training and technical support to improve performance and transparency and ensure the sound use of public funds. We recently signed an agreement with the World Bank that strengthens our existing partnership and expands capacity development support. SPEL collaborative efforts include managing GAO participation in INTOSAI, which has several working groups—Fight Against Corruption and Money Laundering, Value and Benefits of SAIs, and Big Data—that promote integrity, open data and transparency initiatives. GAO has also partnered with the INTOSAI-Donor Cooperation (IDC), a strategic global partnership between INTOSAI and 23 development partners. The IDC has led to augmented SAI capacity support resulting in far-reaching achievements that have positively affected SAIs around the globe, especially in the African and Pacific regions. In addition to existing partnerships, creating new ones is also part of the agenda. Groups like the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Auditors Alliance provide unique global forums encouraging cooperation and facilitating information exchange on topics of global interest. In March, I attended the Auditors Alliance meeting, which highlighted “Auditors and Technology” and included enriching discussions on interesting digital trends impacting audit work with a particular emphasis on how audit institutions are taking steps to prevent corruption and resource waste. Technological advances in artificial intelligence, automation and data analytics provoked stimulating exchanges on employing these tools to create efficiencies and enhance audits; however, modernization does not eliminate the need for auditors. In some instances, modernization will involve more human interaction and dialogue—leveraging communication platforms to more broadly disseminate audit findings to increase transparency and providing human interpretation into data results to help uncover root causes of corruption. The goal is to integrate, not replace. Incorporating new technologies and new approaches will force us to reexamine our strategies, build data literacy and find ways for more collaborative work.

The digital evolution brings ample opportunities, as well as sizable challenges. This evolution, along with the global climate, will require substantial adaptation—individually, organizationally, nationally and globally—which, in turn, will require considerable strengths in communicating, collaborating and capacity development if we are to build on the progress we have made in addressing good governance and successfully dealing with the "cancer of corruption."

By: James-Christian Blockwood, Managing Director of the U.S. Government Accountability Office Strategic Planning and External Liaison and President of the International Journal of Government Auditing

THE INTERNATIONAL FRAMEWORK OF ASSURANCE ENGAGEMENTS, ONE MORE GUARANTEE FOR QUALITATIVE PROFESSIONAL SERVICES

An assurance engagement includes five elements: a three-way relationship; a matter in question (a matter subject to verification or review); the criterion or criteria on which the measurement or evaluation of a given issue will be based; evidence on which the professional conclusion is based; and the assurance report.

By: Prof.Dr. Hysen Çela |CA,CPA
President, IEKA
Partner Crowe AL shpk
Member of Crowe Global, Tirana, Albania
Member of IESBA and IASB CAG,
IFAC, NYC.

Introduction

The International Federation of Accountants (IFAC) today represents the largest global professional body in accounting. Its role has continued to evolve especially in the fourth and fifth decades of its existence.

Undoubtedly, one of the roles of this body, besides regulating the accounting profession worldwide, is to address the technical aspects of professional standards, considering them as an irreplaceable pillar in ensuring the quality of professional services. For this purpose, several independent Boards have been set up and operated at IFAC, whose object is the development and updating of a wide range of professional, technical and educational standards, including: International Standards of Quality Management (ISQM); International Standards on Auditing (ISA), International Standards on Auditing Engagements; International Standards on Assurance Engagements (ISAE); International Standards on Education (ISE); International Public Sector Accounting Standards; International Ethics Standards (IESBA code), etc. The variety of standards and, in particular, a proper and transparent process of their drafting, have made IFAC standards widely used by many international bodies, including governments and supreme audit bodies, stock exchanges, etc., by many jurisdictions.

In this article we will try to address the role it plays and the importance that a framework has for professionals (accountants, public private sector auditors and others) in delivering quality assurance services.

1. Assurance Engagement Framework – the object

The assurance engagement framework developed by the IAASB is not a specific Standard, and, therefore, does not specify any requirement (or key principles or procedures) for conducting audits, reviews, or other assurance engagements. That is why an assurance report cannot claim that a commitment has been made in accordance with this framework, but must refer to the relevant assurance standards that apply to audits, reviews, and other assurance engagements. The latter are designed based on a framework of assurance engagements and contain objectives, requirements, implementing material and relevant explanations.

Nevertheless, even if it is not a separate standard, the assurance engagements framework serves as a basic reference: for accounting professionals when they perform professional assurance services; it is used by other individuals participating in the performance of assurance engagements, including the intended users of an assurance report and the parties who engage an accounting professional; and it is used, of course, by the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) for the development of Assurance Standards and other practical and documents.

The object of the framework is the assurance engagements and the role of the accounting professional in carrying out those engagements. An assurance engagement includes five elements: a three-way relationship; a matter in question (a matter subject to verification or review); the criterion or criteria on which the measurement or evaluation of a given issue will be based; evidence on which the professional conclusion is based; and the assurance report. All five of these elements within the framework are dealt as closely related to the two main types of assurance engagement, which are, respectively: the reasonable assurance engagaments and the limited assurance engagements.

2. Ethical principles and quality management standards

Providing qualitative assurance services and, therefore, acting in the public interest, requires that accounting professionals, members or individuals engaged by professional firms performing assurance engagements (including audits), fully comply with the requirements of quality management standards and respect the ethical principles, including independence requirements. Accounting professionals engaged in providing security services are required to comply entirely with the ethical principles of the IFAC IESBA Code, which are:

- Integrity;
- Objectivity;
- Professional competence and due diligence;
- Confidentiality; and
- Professional behavior

The respect of these basic ethical principles is made possible by applying a basic

conceptual ethical framework that helps accounting professionals identify threats to ethical underlying principles, assess the level of threats and, where necessary, implement safeguards, to eliminate threats or reduce them to an acceptable low level.

An important indicator of ethically acting is independence, which is understood in both its aspects: independence in thought and independence in appearance. Independence guarantees the ability to form an assurance conclusion without being influenced by impacts that may compromise the conclusion. Independence improves the ability to act with integrity, to be objective, and to maintain a professional skeptical attitude.

The emphasis on the implementation of quality management standards implies that a professional firm implements an appropriate internal quality control system for assurance engagements. Compliance with international quality management standards requires, *inter alia*, that the firm establish and maintain a quality control system that includes policies and procedures that address each of the following issues:

- Leadership responsibilities for quality of work within the firm;
- Relevant ethical requirements;
- Acceptance and continuation of the client relationships and specific engagements;
- Human resources;
- Engagement performance; and
- Monitoring.

All these aspects should be communicated to all members of the team participating in the engagement and should also be documented as part of the assurance services' documentation procedures.

3. Assurance engagements - a brief description

An assurance engagement is an engagement in which an accounting professional (in public practice) performs a series of procedures to gather the necessary evidence in order to express a conclusion intended to improve the level of trust of the intended users, the outcome of the evaluation or measurement of a given issue against one or more of the specified criteria.

According to the assurance engagements framework, the outcome of measuring or evaluating a given issue is the information resulting from the application of the criterion (s) to that issue (under review). For example:

- The financial statements (the result) are a consequence of measuring financial position, financial performance and cash flows (the issue under consideration) based on the applicable financial reporting framework, such as the NAS (National Accounting Standards) or the IFRS (International Financial Reporting Standards). (criteria)
- An assertion of the effectiveness of the internal control (outcome) is derived from the evaluation of the effectiveness of the entity's internal

control process (the issue) by applying the relevant criteria. (criteria)

- A statement of compliance with laws and regulations (the result) derives from an entity's assessment of the compliance (the issue) with, for example, law and regulation (the criterion).

The result of measuring or evaluating an issue against the criterion in this context is expressed by formulating information about the relevant issue. It is for this information or for the fact that the professional gathers the necessary evidence, which serves as a basis for formulating and reporting his conclusion.

Assurance engagements are categorized into: (a) engagements to test information and (b) direct engagements, in which the professional measures or evaluates the relevant issue against the criteria.

In the case of an engagement to try, it is not the professional but a different party who measures or evaluates the relevant issue against the criterion. This third party often also presents information related to the relevant issue in the form of a report or statement. The practice professional's conclusion addresses whether or not the information in the case in question contains material anomalies.

In the case of a direct engagement it is the practice professional the one who measures or evaluates the issue in question against the criterion. The latter uses assurance skills and techniques to gather the necessary evidence about the outcome of measuring or evaluating the issue in question against the criterion (s). In a direct engagement, the conclusions of the practice professional address the reported outcome of measuring or evaluating the case in question against the criterion.

Assurance engagements, as mentioned above, are categorized into reasonable assurance engagements and limited assurance engagements.

In a reasonable assurance engagement, the practice professional reduces the risk of performing the engagement to an acceptable low level for the circumstances of the engagement as the basis for his conclusion. The practice professional's conclusion in such an engagement is given in a form that expresses his opinion on the outcome of the measurement or evaluation of the case in question against the criterion.

Whereas in a limited assurance engagement, the practice professional reduces the risk of engagement to an acceptable level for the circumstances of the engagement, but this risk is higher than in the case of a reasonable assurance engagement as a basis for expressing a conclusion in a form indicating whether, based on the procedures performed and the evidence provided, the attention of a professional has been attracted by any issue, which leads him to believe that the information in the issue has material anomalies.

The nature, timing and extent of the procedures to be performed vary according to the two types of engagements. They are more limited in a limited assurance engagement and more extended in the case of a reasonable assurance engagement.

However, in both cases, the practice professional must develop a plan to obtain the required levels of assurance, which he considers to be acceptable and likely to increase the trust of the intended users about the information in question.

4. Reporting on assurance engagements

After completing the engagement procedures, and after the professional's evaluating whether the necessary evidence has been collected, the final step is to formulate a conclusion, which is included in the assurance report and expresses the professional's position regarding the information about the issue.

In a reasonable assurance engagement, the professional's conclusion is expressed in a positive manner. Here the professional gives an opinion on the outcome of the measurement or evaluation of the case in question. An example of a conclusion for a reasonable assurance engagement would be the case where a professional expresses the terms of the matter in question and the criteria applicable in the formulation: "In our opinion, the entity has complied in all material respects with XYZ".

Likewise, even in an audit, as a matter of reasonable assurance, the conclusion would be expressed in terms of the information in the case in question and the criteria applicable in the formulation: "In our opinion, the financial statements are fair, in all material respects, the financial position of the entity at the date and financial performance and cash flows for the ending year in accordance with the XYZ Framework".

A similar formulation is also used when the professional expresses other information that a third party may include in a written statement.

In a limited assurance engagement, the practice professional's conclusion is given in a largely negative form, which indicates whether, based on the engagement performed, the professional's attention has been attracted or not by any issue that causes him or her to believe that the relevant information has any material anomalies. A conclusion in this form is presented as follows: "Based on the procedures performed and the evidence provided, nothing has led us to believe that the entity did not comply, in all material respects, with XYZ law."

In order to have a more effective communication with the intended users, the professional may choose to express his or her conclusions in a short or in a long form.

Short form reports usually only include basic elements, while long form reports include other information and explanations that are not intended to affect the professional's conclusion. Long-form reports can describe in detail the terms of engagement, the criteria used, findings about particular aspects of

engagement, details of the qualifications and experiences of the professional and others involved, the explanation of materiality levels, and in some cases recommendations.

The conclusions in an assurance report can be unqualified (with no reserve), or qualified (with reserve, adverse opinion, or disclaimer of the opinion).

A qualified conclusion will be given in any case when, as to the judgment of the professional, there is a restriction on the object and the effect of the restraint may be material. Depending on the materiality and extent of the object's restriction spread, the professional expresses an adverse conclusion or a disclaimer of the conclusion. The possibility of resignation (withdrawal from the engagement) is not excluded either.

Also, when, in the judgment of the professional, the information in the case in question has material anomalies, an adverse conclusion or a disclaimer of the conclusion will be included in the assurance report. In those direct engagements, where the information in the case in question is the professional's conclusion and the latter concludes that some or all of the matters in question, in all material respects, are not in accordance with the criteria, such a conclusion shall be considered as “with reserve” (or as adverse, depending on the case).

A reserved conclusion is expressed when the effects, or potential effects, are not material and spread enough to require an adverse or a disclaimer of conclusion.

The Assurance Engagement Framework analyzes a series of circumstances, both related to the terms of engagement, their modification, the suitability of the issues under consideration, the information on the issue and the criteria, guiding the relevant solutions and showing the appropriate form of the conclusion.

Conclusions

The Assurance Engagement Framework represents a basic document for delivering a variety of assurance services in a timely manner for the right purpose and quality required. It becomes very useful today, when business complexity is increasing, when evaluating the performance of entities depends not only on the quality of production inputs and technology, but also on the effective interactions between economic, environmental and social factors. Thus, conceived in this way, this framework represents an indispensable foundation for all professionals to orient their work, respect ethical, technical and professional standards and contribute to enhancing trust and value for various stakeholders. A qualitative professional service is the foundation of reputation, be it personal, professional or institutional.

References

https://www.icaew.com/technical/audit-and-assurance

https:// IAASB handbook-volume-1.pdf

IAASB Handbook volume 3, 2018

IESBA Code of Ethics, 2018

IEKA Code of Ethics

Framework for audit quality, IAASB

Translated by: Dorel Balliu, Auditor

Performance Audit Department

By: Prof.Dr. Hysen Çela |CA,CPA
President, IEKA
Partner Crowe AL shpk
Member of Crowe Global, Tirana, Albania
Member of IESBA and IASB CAG, IFAC, NYC.

MARINE WATERS – TIME TO AUDIT
(Marine Protected Areas in the Audit Focus)

In order to compensate the pollution the nature developes even more meadows (possessions oceanica), otherwise called sea forests. The nature develops them to purify human pollution at sea.

By: Prof. Ing. Av. Sazan GURI, "G&G"Group

Ing. Alush ZAÇE, ALSAI

Summary

In most of the water systems (rivers and lagoons) near the coast, green algae are developed in order to "eat" human-made organic matter (nitrite, phosphate, nitrate). This pollution has managed to conquer the Albanian coast for years, where 300,000 tons (or m3) of waste water are thrown away every day, and in the span of 25 years, about 3,000 tons of municipal waste have been blown up per day. Therefore 30% of the Albanian coast, consisting of meadow forests with possessonia oceanica (which in Albanian is called sea kelp), die and emerge, turning these into waste and a problem even bigger for the Albanians themselves, tourists, politicians and everyone else.

Keywords *- Organic Substances, Nitrite, Phosphates, Nitrates, Meadow Forests, Possession Oceanica, Seaweed, Audit*

Introduction

In order to compensate the pollution the nature developes even more meadows (possessions oceanica), otherwise called sea forests. The nature develops them to purify human pollution at sea. But the Albanian people and politics, with their unfriendly feelings towards the environment, attack the Albanian coast for several times, by throwing sewage, inert waste such as asphalt, grit, concrete, bitumen, pesticides, etc. The nature based on its internal laws, manages to withstand and can defeat a causer, but when they (causers) become more than one as well as sewage, urban water, industrial waste, and hazardous or even hospital waste, etc., it gives up. Therefore, meadow forests die and go ashore, turning them also into waste and a bigger problem.

Fig.–1 *View of the herd of fish looking for clean water.*

I. HISTORICAL RELATIONS OF THE ALBANIANS WITH THE SEA

1.1 The relationship of Albanians with the sea

The Albanians' relationship with the sea has been limited, because historically the occupations have come from the sea since 8400 BC, when North Africans during the Sahara desolation, sought to flock north through the Mediterranean. But even when it came to the Greeks who formed the colonies and the Romans who came with the army, it was the sea that brought them in as colonizers and conquerors. The same sea in the centuries AD brought the Huns, the Visigoths who eventually ravaged Illyrian and later (at the beginning of the last millennium) the Crusades and the Vikings, who turned Arberia into a battleground. These retaliations were enough for the Albanian people to lose their connection to the sea, so much so that when they ate fish they said that they were forced to do so because they couldn't find meat.

Fig.– 2 View of sea kelp or meadow with possessions, without which marine life makes no sense.

Some people, though close to the coast, were fed with live bodies of land rather than the sea. Then the evil evil came from the mountains and river mouths (Serbian and Ottoman conquests).

Whereas today, the evil comes from the gluttony of Albanians in general, and especially of policymakers. The latter, in retaliation for what became mountains and river mouths, were initially seized, misused, struck down until finally subjected to them, saturating them with rubbish, industrial waste, sewage, hospital waste, urban waters etc.

Historically, Albanians have pumped wastewater into rivers and then into the sea, but never at the size and scale of today's impacts, because once there was a limited number of population and industry. Today there are three million inhabitants, three million tourists and 110,000 businesses that after using the water throw it raw into the respective streams to go further into the rivers and end up in the sea. In quantities 200 times more than the historical one.

Fig.– 3 Map of Albania with relevant areas with oceanic possessions or sea forests essential for marine life.

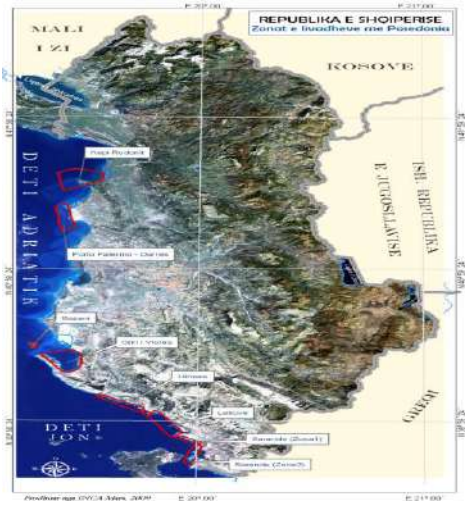

This human unconsciousness of the last 25 years has made our waters turn from pure rich waters to a variety of living things, to mesotropic and eutrophic waters which means from the waters where fish lived to the waters where nature develops living things such as frogs, crabs, etc., to clean up human pollution.

1.2 Green algae

In most of the water systems (rivers and lagoons) near the coast, green algae are developed in order to "eat" the organic matter (nitrite, phosphate, nitrate) dumped by man. This pollution has managed to occupy the Albanian coast for years, where 300,000 tons (or m3) of waste water is thrown away every day and in the span of 25 years, 3,000 tons of municipal waste have been thrown away per day.[1]

To compensate pollution or the revenge of the Albanians on the mountains, river and seas nature created the meadows (possessions oceanica) commonly known as sea forests. Nature developed them in order to purify human pollution at sea. But the unconscious Albanians especially the greedy authorities and politicians, attacked the Albanian coast for the second time, throwing inert waste like asphalt, grit, concrete, bitumen, pesticides, etc.

[1] ***Ecological role of meadows -*** *The ecological role of meadows is related to the following:*

1. Have very high productivity: 500-1300 gr / m2 / year at 1m depth, 150-300 gr / m2 / year at 20m depth. This production is comparable to that of an oak forest. About 30% of primary meadow production remains in the form of dead leaves in the deeper areas.

2. Accumulate marine biodiversity values: Posidonia meadows are biodiversity reservoirs; they house about 20-25% of the Mediterranean species (400-500 species of algae and over 1,000 species of animals); many of these live exclusively in meadows.

3. They are oxygen producers: in 1 m2 of meadow, as a result of the process of photosynthesis, they are produced depending on density, from 4-20 liters of oxygen per day or on average about 14 liters. For this reason they are also called the "green lungs" of the Mediterranean.

4. Are shelter and food: Meadows create micro-habitats that serve as shelter, food and reproduction for a large number of marine organisms. Among them there are groups of organisms of great economic importance such as fish, cephalopods and crustaceans.

5. Play an important role in sediment equilibrium: the development of a robust root and stalk system affects the stability of the seabed. The leaf mass of Posidonia meadows reduces the intensity of the waves and affects the sediment growth. In this respect Posidonia meadows constitute a protective belt for protecting the coasts from the erosive action of the waves. They reduce the strength of sea waves by up to 30%. The current knowledge on Posidonia oceanica species in Albania has been scarce, pointing out that information on species distribution along the coast was lacking.

Fig. – 4 View of grass in the sea

The nature based on its internal laws, manages to withstand and can defeat a causer, but when they (causers) become more than one as well as sewage, urban water, industrial waste, and hazardous or even hospital waste, etc., it gives up. Therefore, meadow forests die and go ashore, turning them also into waste and a bigger problem.

Fig. – 5 Assessment of environmental aspects

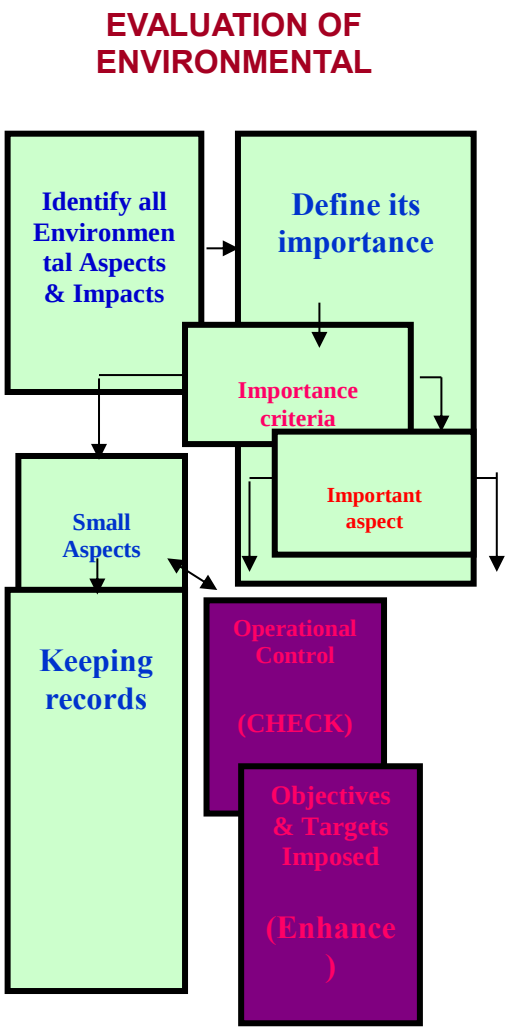

2. WHAT ARE THE SEAWEED AND WHAT DO THEY DO?

2.1 Protected areas with seaweed

In the Albanian coastal zone, in the inner shelf 0-30 m deep with 0-5 km distance from the coast, there are located 5-6 large

protected areas with marine forests and the combination of nature is perfect and for this Albanians are very lucky. Where there are lagoons near the coast there are no possessions and where there are no lagoons there are forests with possessions such as in Rodon Cape, Lalzi Bay, Karpen - Currila, Sazan Island, Vlora Bay, Karaburuni Peninsula, Dhermi. - Porto Palermo, Qeparo - Cape of Kefal to Cape of Kefal - Cape of Stillo. These kelp produce a biomass or self-growth, at 1 m depth 500-1300 m2 / year as the timber grows in an oak forest.

They host 20-25% of marine species (400 - 500 species of algae and over 1000 species of animals). They produce 4 - 20 liters of oxygen per day, per 1m2 of meadow, as a result of the photosynthesis process, absorbing carbon dioxide released from the waste. This is why they are also called the sea green lungs. They create food and shelter, protecting and developing micro-habitats, enabling the reproduction and growth of fish, cephalopods, etc. Most of all they play a perfect role in the sediment balance, absorbing matter, water-suspended particles, so they do exactly what trees do on the ground.[2]

Based on the above benefits it is the iniquity of the local authorities and the business activity that is killing these living beings with sediment dumped in Vlora, Saranda, Shengjin, etc. But the most typical is the case of the city of Durres and the most scandalous is the dumping of municipal works of sewage, sewage pipes, inert, asphalt near the port of Durres.

[2] *All these plant species constitute a major national asset of economic and scientific value. Some of them are quite rare, some have scientific value, and most have economic uses such as: medicinal, aromatic, edible and decorative. Due to its geographical and flora characteristics the southern coast represents interesting habitats for entomofauna. The diversity of this group is very large compared to the size of the study area. Referring to Rhopalocera butterflies 93 species have been observed in the area, some of which are of international importance. A large number of species of the order Coleoptera were observed: 152 species belonging to 21 families. The southern coast is rich in vertebrate groups. In the study area there are about 252 fish species, 11 amphibian species (out of 15 known in Albania), 30 reptile species (out of 37 species), 250 species of birds (out of 330 species) and 55 mammal species (out of 71 species). The 1995 Integrated Coastal Zone Management Plan (ICZMP) was very biodiversity-oriented and identified 5 Sensitive Environmental Areas (ESAs):*

- *Karaburun Peninsula;*
- *Vunoi Canyon;*
- *Porto Palermo;*
- *Kakome Beach; and*
- *Butrint.*

ESAs were identified according to the following criteria:

1. the quality or "naturalness" of marine and terrestrial coastal environments;
2. natural beauty;
3. existence of cultural and archaeological ruins;
4. potential for entertainment and educational purposes;
5. the existence of traditional uses;
6. high complexity of ecosystems;
7. rich biodiversity;
8. important natural resources for human use;
9. the need for integrated and accurate environmental development.

Fig. – 6 View of mussel cultivation in Butrint Lagoon

2.2 Pse asfiksohet jeta e livadheve pyjorë në det?

In addition to the wastewater of 200,000 inhabitants and 300,000 others at peak tourist times, these sediments are also thrown away which make the life of forest meadows drowning in the sea. Therefore, from Karpen to Currila, or even the Gulf of Lalëz, etc., Albanian tourism has in recent years been faced with an additional waste quantities requiring enormous financial investment to relocate, process and dispose of. So we are in a time where nature is taking revenge not on human carelessness, but on iniquities and on abuse of office. So the popular proverb "What you throw in the sea, you find in the salt" now is more than true.

Fig. – 7 View of marine biodiversity in the ionic zone

3. TIME TO AUDIT THE INTERNAL MARITIME AREAS

3.1 Audits conducted in the Mediterranean Sea

Facing the audits carried out on the Mediterranean Sea we realized that they had lack of marine protected areas and were trying to create them artificially (eg artificial reefs), so they in most cases do not have them and try to create artificially ones, and we do have them and destroy them. After we destroyed Possession that holds 25% of sea life alive and holds seawater with oxygen we are required to set up over 60 companies in the Gulf of Vlora for the development of Acquaculture. Over 70 companies operating mussels in Butrint lagoon and other major fisheries companies seek location in Saranda.[3] Albania has still not refreshed the measurements, currents and

[3] ***Environmentally Sensitive Areas -*** *The coastal area is distinguished for its diversity of habitats and the richest species of flora and fauna. Many of them are protected at international, national and regional levels. It has a wide range of habitats, such as: high mountain ecosystems (up to 2,000m); alpine and sub-alpine pastures; different types of forests (mix of conifers with broadleaves, broadleaf mixed with broadleaf trees, broadleaf mixed with evergreen trees, shrubs and trees, alluvial forests); low grasslands, sandy and rocky coastal habitats, coastal wetlands such as Butrint Lake, Bufi Lake (Rrëza) and Orikum lagoon, streams, karst springs, caves etc. From an ecological point of view, the presence of a large variety of habitats creates a large number of ecological units and consequently a high level of*

marine bays, and the development of these activities not yet audited by the competent institutions will cause a huge accumulation of super marine water pollution.

Fig. – 8 How to audit environmental aspects

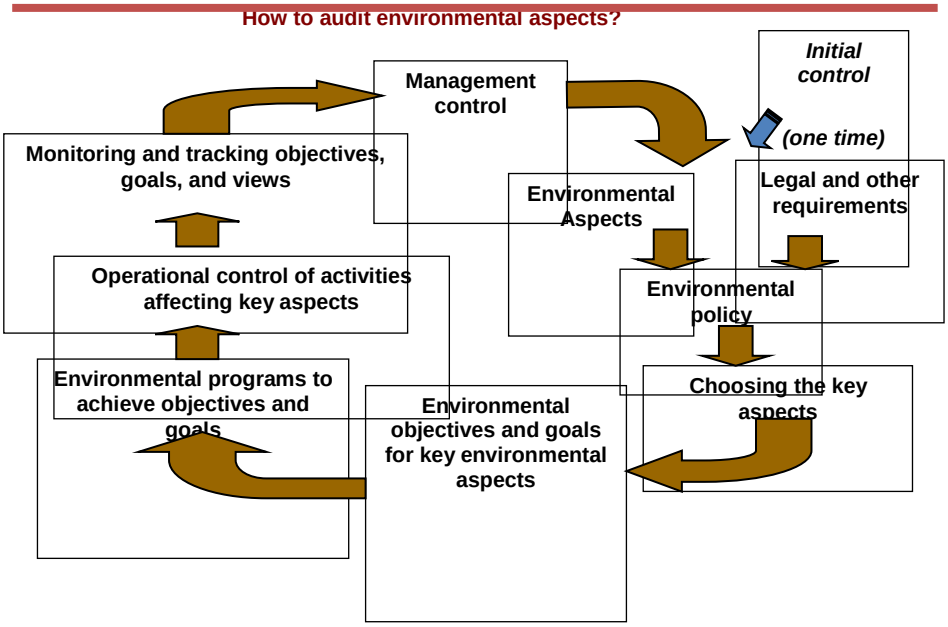

3.2 Time to audit

As an audit expert and based also on the experience of the neighboring countries in relation to the sea, we have the courage to call ourselves, the central and local government and business companies, to cooperate with the Albanian audit institution so that our country will also rank among the Mediterranean countries in relations to the sea.

The current marine pollution no longer awaits and there is the need for cooperative audits. Environmental audit is a management tool to determine compliance of private activities with complex laws, environmental regulations, as well as with policies, procedures or guidelines in force.

biodiversity in the area, which is hardly found elsewhere in Albania or in neighboring countries. The flora and fauna of the southern coast are very rich and interesting. As mentioned above there are about 1,400 native plants in the study area (equal to 42.4% of the flora of Albania). This is explained:
(i) from the old history of flora in this region (such as the presence of Tertiary species or relics),
(ii) by the influence of other flora such as the Aegean,
(iii) geographical isolation of the region (high mountains and sea barriers), and
(iv) by nature-man relationships that have been established here for centuries, creating complex habitats (natural, semi-natural, modified, artificial) and landscapes.

4. CONCLUSIONS AND OPINIONS TO BE TAKEN INTO ACCOUNT

Environmental audit enables us to have:

- instrument for environmental protection;
- empowering the community for actions to protect the environment;
- control over the use of natural resources;
- increasing well-being from long-term resource management;
- protection of financial and socio-psychological consequences;
- Community-local government cooperation in finding new solutions.

Marine Environmental Audit is a time-consuming requirement today because it establishes links between people and the environment, giving us benefits such as:

- Protection of natural resources;
- Minimizing environmental impact;
- Sustainable use of natural resources;
- Minimization of waste;
- Selection of "green" technology in response to environmental challenges;
- Reduce losses and increase benefits.
- Human health protection.

Environmental audit mechanisms

Environmental audit mechanisms are the use of simple or sophisticated tools such as:

- Environmental management system;
- ISO 14001 or EMAS;
- Environmental improvement assessment;
- Adherence to standards;
- Clean products;
- Waste, discharges, increased efficiency, determination of savings opportunities;
- Environmental products;
- Development of environmental products, eco-labeling.

Translated by: Redina Karapici, Auditor

Performance Audit Department

By: Prof. Ing. Av. Sazan GURI, "G&G"Group
Ing. Alush ZAÇE, ALSAI

THE IMPACT OF MACROECONOMIC FACTORS IN THE NUMBER OF BANKRUPT ENTITIES

Bankruptcy can be a consequence of entity's internal factors (ineffective management, high costs, low revenue, etc.), but also external factors that do not depend on the entity (macroeconomic and market factors).

By: PhD Cand. Brunilda Neli, PhD. Eni Numani, Lecturer, University of Tirana, Faculty of Economy, Department of Finance

Abstract:

The private sector plays a crucial role in the economic development of our country, and its sustainability and growth are vital for the economy in general. In addition to analyzing the profitability and success, bankruptcy of entities is of particular importance in the field of financial management. Therefore identifying the factors influencing the bankruptcy of entities is essential not only to shareholders and managers but also to employees, suppliers, government, creditors and other stakeholder. Bankruptcy can be a consequence of entity's internal factors (ineffective management, high costs, low revenue, etc.), but also external factors that do not depend on the entity (macroeconomic and market factors).

This paper examines the macroeconomic factors impact on the number of bankrupt entities in Albania through multiple linear regressions. In order to express the number of bankrupt entities we use the number of closed ones, while the factors included in regression are: GDP (real growth of gross domestic product), POP (percentage of population in Tirana), GS (gross savings to gross domestic product ratio), CI (lending interest rates), INFL (inflation rate), REM (remittances to gross domestic product ratio) and W (average monthly wage). Results show that only GDP growth rate, lending interest rate and inflation rate are statistically significant to express the number of closed entities in our country.

JEL classification: **G32, G33**

Keywords: Bankruptcy, profitability, revenues, macroeconomic factors.

1. Introduction

The market in Albania is characterized by the dominant role of the private sector as

a result of economic decentralization in the '90s. The role of the private sector in the economic and urban development of a country is very important. Economic development would have been more incomplete without functioning of private entities and free trade. The importance and role of the private sector in a country's economy depends on the characteristics of the country itself. Successful entities positively affect employment and tax revenues in the state budget, which bring increase of private and public investments, and consequently improving the economic conditions and the welfare.

Since the private sector plays a very important role in our country's economy, its sustainability and growth are crucial to the economy in general. Therefore identifying the factors influencing the bankruptcy of entities is essential not only to managers but also to employees, suppliers, government, creditors and other stakeholder. Failure can be a consequence of entity's internal factors (ineffective management, high costs, low revenue, etc.), but also external factors that do not depend on the entity (macroeconomic and market factors). This study will focus on the second set of factors.

The second section of the paper provides a brief overview of the most significant literature about the factors affecting the number of bankrupt entities. In the third section are explained the factors involved in the study, while the methodology used, results and analysis are given in the fourth section. Finally, in the fifth section are given the conclusions.

2. Objective of the Study and Literature Review

In addition to analyzing the profitability and success, bankruptcy of entities is of particular importance in the field of financial management resulting from their importance in the economic development of each country and the well-being of many stakeholders. The first step in this process is to identify the factors that lead to the closure of entities. There are many previous studies which analyze factors that drive entities to bankruptcy, focusing primarily on the internal factors. There are fewer studies about external factors that affect the closure of entities, thus creating space for new studies. Below are summarized the most important studies that have analyzed the macroeconomic factors affecting the closure of entities. Korol (2017) used the data of 17 macroeconomic variables to determine the factors influencing the number of bankruptcy entities in Poland, resulting in only three statistically significant variables. The results of this paper indicate that the increase of the unemployment rate and the increase of GDP affect the increase of the number of insolvent entities, while domestic currency devaluation affects the reduction of the number of insolvent entities.

Another study regarding the impact of macroeconomic factors on the number of bankrupt entities was conducted by Liu and Pang (2009). They used data for a 38-

year period of bankrupt entities in the United Kingdom. Liu and Pang's results show that monetary policy fluctuations lead to increase in the number of insolvent entities, which in turn has a significant impact on the fluctuation of macroeconomic indicators.

Mačerinskienė and Mendelsonas (2013) studied macroeconomic factors affecting the rate of the bankruptcy of entities operating in Lithuania. For this purpose, they used regression analysis and quarterly data from 2002 to 2011. The final model results show that only three macroeconomic variables affect the number of bankrupt entities in Lithuania: the GDP growth rate, inflation, and interest rates.

Another study regarding the impact of financial and economic factors has been carried out for entities operating in France (Aleksanyan and Huiban, 2016). Subject of the stydy was the food industry. The results of the study show that the two main factors affecting the bankruptcy of entities are the decline in productivity and the cost of financing.

Jacobsen and Kloster (2005) concluded that the most important factors in explaining the number of bankrupt entities are the change in the profit margin, competitiveness, real interest rates and cyclical fluctuations in the Norwegian and international economies. They used quarterly data from 1991 to 2004.

Another important study was carried out in Sweden by Salman, Friedrichs, and Shukur (2011) with focus on the production sector. For the purpose of the study, the least square method were used on quarterly data for the period 1986 - 2006. The results show that increase in real wage affects the increase in the number of insolvent entities. Also, the authors concluded that the growth of industrial activity, money supply, gross national product, and economic openness affected the reduction of the number of insolvent entities.

3. Data and variables included in study

This paper examines macroeconomic factors affecting the number of bankrupt entities in Albania through multiple linear regression, thus contributing to the existing literature especially in national level, since there are no previous studies carried out in this field..

We have used official annual data from the "Bank of Albania", "Institute of Statistics" and "World Bank", resulting in 12 observations in total.

3.1 Measuring the Number of Bankrupt Entities

The bankruptcy process in our country is regulated by Law no. 110, dated 27.10.2016 “On Bankruptcy”. According to this law, the cause of starting bankruptcy procedures may be the insolvency of the debtor or the insolvency of the debtor in the near future, if the insolvency procedure is requested by the debtor himself. The debtor is considered insolvent if he is unable to settle his liabilities at the due date. On the other hand, the debtor is in condition of insolvency in the near future, when the debtor predicts that he will not be able to settle his liabilities at

maturity date. As data on the number of entities considered bankrupt according to the law cannot be submitted, the number of closed entities based on INSTAT data was used as the dependent variable in this study.

3.2 Variables included in the model

The macroeconomic factors included in this paper are based on similar studies, adding also some factors that are country specific: real growth of gross domestic product (GDP), the percentage of the population in the city of Tirana (POP), the gross savings to GDP ratio, the lending interest rate (CI), inflation rate (INFL), remittances to GDP ratio (REM) and average monthly wage (W).

This paper uses the real growth of gross domestic product in regression analysis to explain the economic well-being of the country's inhabitants. The growth of economic well-being may lead to increase of consumer spending and consequently on the growth of the income of the entities, affecting the decline of the number of insolvent entities.

The percentage of the population in the largest city of the country, Tirana, will be used to explain demographic changes effect. This variable is expected to increase the number of insolvent entities, as the movement of population from other cities to Tirana negatively affects the income and profitability of entities in those cities.

The gross savings to gross domestic product ratio is used to explain the change of resident's attitude towards money. This indicator is expected to have a negative impact on the performance of entities. This is because the increase in savings leads to a decrease in consumption and consequently causing reduction in the income and profitability of the entities.

The lending interest rate is used to explain how the cost of borrowed capital affects the number of insolvent entities. The increase of this indicator is expected to increase the number of bankrupt entities. This means that the higher the loan interest rate, the higher the interest expenses and the financial risk of the entity. Consequently, it becomes more difficult for entities to survive.

The inflation rate is used as an indicator of the impact of the continuous growth of the overall price level on the number of insolvent entities. As inflation influences consumption reduction, it is expected to lead to an increase in the number of bankruptcies. Otherwise, the effect is expected to be negative.

The ratio of remittances to the gross domestic product indicates the impact of secondary household income on the number of insolvent entities. This ratio is expected to have a negative impact in bankruptcy, as the growth of remittances is accompanied by increased consumption of residents, which leads to increased income and profitability of the entities.

The monthly average wage is the latest indicator included in this study, which is expected to have a negative impact in bankruptcy. Wage growth affects the

growth of consumer spending and consequently improving the financial performance of entities.

The table below (Table 1) provides a list of variables used in the study to express the number of bankrupt entities and their determinants, as well as the expected effect of these variables.

Table 1: Variables included in the model

	Variable	Description	Expected effect
Dependent variable	**BANKR**	Number of closed entities	
Independent Variables	**GDP**	The real growth of gross domestic product	-
	POP	The percentage of the population in the city of Tirana	+
	GS	The gross savings to GDP ratio	+
	CI	The lending interest rate	+
	INFL	The inflation rate	+/-
	REM	The ratio of remittances to the GDP	-
	W	The monthly average wage	-

4. Methodology

To test the relationship between the number of closed entities and macroeconomic factors, we have used the following linear regression model:

$$Yt = \delta t + \alpha jt * Xjt + \varepsilon jt \qquad (1)$$

By including in the formula the above variables, equation (1) takes the following structure:

$$BANKR = \delta o + \alpha 1 * GDP + \alpha 2 * POP + \alpha_3 * GS + \alpha 4 * CI + \alpha 5 * INFL + \alpha 6 * REM + \alpha 7 * W + \varepsilon \qquad (2)$$

4.1 Analysis of Results

The following table (Table 2) gives the results of linear regression:

Table 2: Linear regression results

Regression Statistics	
Multiple R	0.987099
R Square	0.974365
Adjusted R Square	0.929504
Standard Error	0.027825
Observations	12

Based on the regression results, we see that the correlation coefficient is 0.987, which indicates a strong correlation between the variables included in the model. The predictability coefficient in our model is 92.95%, which means that 92.95% of the number of closed entities is explained or affected by the 7 variables included in our model, while the rest of the number of closed entities is affected by other factors not included in the model or by factors that cannot be quantitatively measured.

The hypotheses to assess the importance of the model are:

Ho: the model is not statistically significant

Ha: the model is statistically significant.

Table 3 summarizes information about the statistical significance of the model.

Table 3: ANOVA Table

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*
Regression	7	0.11771	0.01682	21.71963	0.00496
Residual	4	0.00310	0.00077		
Total	11	0.12081			

In the last column, we see how important our statistical model is. We note that the P of the model is less than 0.05, which indicates that the model used in the study is statistically significant in explaining the number of closed entities. Therefore the hypothesis Ha is accepted.

The following table (Table 4) summarizes the information about the coefficients and the significance of each variable included in the regression model.

Table 4: Coefficients and significance of each variable

	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95.0%*	*Upper 95.0%*
Intercept	- 14.012	6.445	- 2.174	0.095	- 31.906	3.883	- 31.906	3.883
GDP	**4.057**	1.406	2.886	**0.045**	0.155	7.960	0.155	7.960
POP	46.648	27.036	1.725	0.160	- 28.414	121.711	- 28.414	121.711

GS	1.057	0.416	2.537	0.064	- 0.100	2.213	- 0.100	2.213
CI	**7.186**	1.450	4.956	**0.008**	3.161	11.211	3.161	11.211
INFL	**- 16.780**	2.461	- 6.819	**0.002**	- 23.612	- 9.948	- 23.612	- 9.948
REM	1.927	2.256	0.854	0.441	- 4.336	8.191	- 4.336	8.191
W	0.000014	0.000	1.048	0.354	- 0.000	0.000	- 0.000	0.000

From the regression results we see that the variables that are statistically significant in explaining the model are only: GDP, CI and INFL.

The impact of real GDP growth, unlike what was predicted, is positive. The results show that an increase (decrease) in gross domestic product increases (decreases) the number of closed entities operating in Albania. This result can be explained by the reason that GDP growth empowers large businesses, making it harder for small and medium-sized businesses, which make up the majority of businesses in our country, to survive.

The interest rate on loan, as anticipated, has a positive effect on the number of bankruptcies, suggesting that the higher the loan interest rate, the higher the number of closed entities. This is also a signal the credit rates are very high and business entities cannot benefit from the effect of financial leverage.

The inflation rate coefficient is negative and this result suggests that the increase in the inflation rate does not affect the reduction of consumer demand for products. As a result, revenues generated by entities do not decrease, affecting the reduction of closed entities. This result, although seemingly paradoxical, has been evidenced in other empirical studies as well, where it has been identified that during periods of high inflation rate, the bankruptcy rate has been lower.

The results of the regression model show that the percentage of the population in the city of Tirana, the percentage of savings, the average monthly wage, and remittances are not statistically significant in explaining the number of closed entities.

Excluding from the model the above variables that were statistically insignificant, we obtain the final model:

BANKR = - 14.012 + 4.057 * GDP + 7.186 * CI - 16.78 * INFL (3)

5. Conclusions

The role of the private sector in the economic and urban development of a country is very important. The lack of private entities and free trade would limit economic development, negatively affecting employment growth and tax revenues in the state budget, which would then be associated with a limited increase

in private and public investments and, consequently, with a limited increase in the economic level of a country and the welfare of the population. For this reason, the study of factors affecting bankruptcy of entities is of particular importance.

In this paper have been studied macroeconomic factors that affect the number of bankrupt entities in Albania through multiple linear regressions. Due to the lack of a specific database in our country regarding bankrupt entities in accordance with bankruptcy law, we have used the number of closed entities to express the number of bankrupt entities.

The factors included in regression model are GDP (real growth of gross domestic product), POP (percentage of population in Tirana), GS (gross savings to gross domestic product ratio), CI (lending interest rates), INFL (inflation rate), REM (remittances to gross domestic product ratio) and W (average monthly wage).

The results show that the model is statistically significant at the 5% level and the factors included in the study explain about 92.95% of the number of closed entities. The factors that are statistically significant in the analysis are only the real growth of gross domestic product, the lending interest rate and the inflation rate. As argued in the literature, the lending interest rate has a positive effect on bankruptcy, as if it reaches high levels, entities fail to benefit from the effect of the financial leverage, but the interest expense significantly impacts the profitability decrease until the units go bankrupt.

Some contradictory conclusions has been noted regarding the impact GDP growth rate and inflation. Our study shows that increasing GDP growth rates actually increases the number of closed units. This can be explained by the reason that GDP growth empowers large businesses, making it harder for small and medium-sized businesses, which make up the bulk of businesses in our country, to survive. On the other hand, high inflation leads to a reduction in closed units. Both phenomena may also result from business operations in informal economy conditions, large amounts of undeclared money, etc.

This study is an important basis of analysis for policymakers and businesses to understand the macroeconomic factors that drive entities to bankruptcy. The government should further support small and medium businesses to ensure long-term market sustainability and create economic incentives to survive competition with large businesses. Also, more attention needs to be paid to financing sources of businesses and revising interest rates, as bank loans are very expensive. On the other hand, government institutions need to be more transparent in terms of information about bankruptcies, creating a database that can be accessed by all potential users. This creates the opportunity for more in-depth studies and analysis in this area, but it also serves as an insight for new start-up businesses to identify the most risky sectors (based on bankruptcies for each sector).

References

Aleksanyan, L., Huiban, J. P. (2016). "Economic and financial determinants of entity bankruptcy: evidence from the French food industry", *Review of Agricultural, food and environmental studies*.

Banka Botërore: https://www.worldbank.org/

Banka e Shqipërisë: Databaza statistikore. https://www.bankofalbania.org/

Instituti i Statistikave: Databaza statistikore. http://www.instat.gov.al/

Jacobsen, D. H., Kloster, T. B. (2005). "What influences the number of bankruptcies", *Norges Bank, Economic Bulletin,* Vol. 4/2005.

Korol, T. (2017). "Evaluation of the factors influencing business bankruptcy risk in Poland", *e-Finance*, Vol. 13, No. 2.

Ligji Nr. 110, datë 27.10.2016 "Për falimentimin".

Liu, J., Pang, D. (2009). "Business failures and macroeconomic factors in the UK", *Bulletin of Economic Research*, Vol. 61, Issue 1.

Macerinskiene, I., Mendelsonas, T. (2013). "Macroeconomic determinants of corporate insolvency", *KSI transactions on knowledge society*, Vol. 6, No. 3.

Salman, A. K., Von Friedrichs, Y., Shukur, G. (2011). "The determinants of failure of small manufacturing entities: Assessing the macroenonomic factors", *International Business Research* Vol. 4, No. 3.

World Bank: https://www.worldbank.org/

By: PhD Cand. Brunilda Neli, PhD. Eni Numani, Lecturer, University of Tirana, Faculty of Economy, Department of Finance

ECA OPINIONS ON THE COMMISSION'S LEGISLATIVE PROPOSALS FOR FIGHTING FRAUD

Internal control of EU spending has been strengthened significantly in the last ten years. The increasing effectiveness of the European Commission's and the Member States' internal control systems is also illustrated by the year-on-year decrease in the ECA's estimated level of error in payments, which can also be seen as an estimate of the degree to which spending does not comply with the EU's financial rules.

By: Eva Lindström, ECA Member

ECA Journal No.2/2019

The ECA regularly provides Opinions on new proposals for EU legislation. In 2018, as requested by the Parliament and the Council, the ECA published two Opinions in the area of fraud: one on the Commission's proposal relating to the new EU Anti-Fraud Programme and another one on cooperation between OLAF and the European Public Prosecutor's Office (EPPO). In this article Eva Lindström, who as ECA Member was closely involved in preparing these two Opinions, explains what they are about and what the ECA considers to be some of the key issues in the EU's fight against fraud and corruption.

Better internal controls – less errors

Internal control of EU spending has been strengthened significantly in the last ten years. The increasing effectiveness of the European Commission's and the Member States' internal control systems is also illustrated by the year-on-year decrease in the ECA's estimated level of error in payments, which can also be seen as an estimate of the degree to which spending does not comply with the EU's financial rules. For the third year in a row, our audit work in the context of the annual Statement of Assurance (SoA) shows a decreasing level of error in EU spending: for the financial year 2015, the estimated level of error in payments amounted to 3.8 %, in 2016 it was 3.1 % and in 2017 it was 2.4%.

For the 2017 SoA exercise, our auditors examined around 700 transactions. Of these we handed over 13 to the EU Anti-Fraud Office (OLAF) for further investigation due to suspicion of possible fraud. Our special reports 1/2019 on fighting fraud in EU spending and 6/2019 on tackling fraud in EU cohesion expenditure make one thing clear: the fight

against fraud and corruption needs to be strengthened, at both EU and Member State level. This is important for the European project, not least in the light of increasing EU scepticism in a number of countries.

ECA opinion on the next EU Anti-Fraud Programme

In our Opinion No 9/2018, published in November 2018, we commented on the proposal for establishing the next EU Anti-Fraud Programme, for which the proposed programme budget amounted to €181 million for the entire period – 2021-2027. This programme - which is directly administered by the Commission - is the only one dedicated to the protection of the financial interests of the European Union. Its three specific objectives are:

- to prevent and combat fraud, corruption and any other illegal activities affecting the EU's financial interests;
- to support the reporting of irregularities, including fraud;
- to provide tools for information exchanges and support for operational activities in the field of mutual administrative assistance in customs and agricultural matters.

In particular, it supports mutual assistance between the administrative authorities of

the Member States and cooperation between them and the Commission to ensure the correct application of the law on customs and agricultural matters.

The programme would essentially continue its predecessor, the Hercule III programme, while also financing the Anti-Fraud Information System (AFIS) and the Irregularity Information System (IMS). In the opinion, we welcomed the initiative to streamline budgetary management in this way. We also consider that such an approach could contribute to an efficient and effective use of resources in similar areas.

We criticised, however, that the proposal had not been based on a comprehensive impact assessment. Moreover, we questioned the programme's value added and pointed out a risk of overlaps and lack of synergies with other EU actions. Finally, we noted that the monitoring of implementation, the evaluation of results and the effective targeting of funds to actions ensuring value added would be difficult, since the programme's objectives and its performance indicators were not sufficiently clear and specific. In view of the importance given to fighting fraud against the EU budget, the EP increased the programme funding to €321 million.

ECA opinion on EPPO and OLAF investigations

Our other recent opinion - Opinion 8/2018 related to the fight against fraud and corruption, also published in November 2018 - was on the Commission's proposal to amend the OLAF Regulation to adapt the functioning of OLAF to the establishment of the European Public Prosecutor's Office (EPPO).

Box: OLAF and EPPO

Since its establishment in 1999 OLAF, (Office Européen de Lutte Anti-fraud), the EU Anti-Fraud Office,

has been responsible for developing anti-fraud policy and conducting independent administrative

investigations into suspicions of fraud, corruption and illegal activities affecting EU financial interests.

The purpose of these administrative investigations is to recover money incorrectly spent. OLAF cannot carry out prosecutions on suspicion of fraud, it can only make recommendations. Instead, national authorities must act.

The administrative investigations carried out by OLAF and launched on the basis of suspicion of fraud are often complex and sensitive. If there is a reason to suspect fraud, it is important to secure evidence, and should the suspicions turn out to be wrong the procedure must respect the integrity of the individual or organisation involved. Currently an OLAF investigation takes on average between 17 and 18 months. To this must be added the time needed for judicial procedures in national courts. Time in itself is a crucial factor in order to avoid fraudsters disappearing or covering their tracks.

It is hard to estimate how much of EU spending is lost to fraud. In 2017, OLAF opened 215 investigations on suspected fraud cases and finished 197 investigations. As a result, OLAF recommended recovery of €3 billion.

The European Public Prosecutor's Office - the EPPO - is to be operational from late 2020 or early 2021 onwards. It will be responsible for investigating, prosecuting and bringing to judgement criminal offences affecting the EU's financial interests within the meaning of the PIF-directive (Protection d'intérets financiers). The EPPO is being set up under the model of enhanced cooperation between - currently – 22 Member States. Given that the EPPO will be empowered to investigate and prosecute crimes against the EU's financial interests in participating Member States, the establishment of the EPPO significantly changes the legal and institutional setting for fighting fraud against the EU's financial interests.

The aim of the proposal was to facilitate future cooperation between the two bodies in the fight against fraud and to enhance the effectiveness of OLAF's investigative function. The issue of OLAF and its work has been a topic of interest during many years for both the European Parliament, and particularly its Budget and Control Committee, and the Council. It is a complex issue involving not only organisational challenges but also addressing subsidiarity and proportionality from a Member State point of view.

We considered that the proposal reflects well the principles that should govern

cooperation between OLAF and the EPPO, such as close cooperation, exchange of information, complementarity and non-duplication of work. However, we also found certain weaknesses, such as the need to increase the effectiveness of OLAF's investigations, their timeliness and the recovery of funds. These remain major challenges to be addressed.

The proposal includes a limited number of targeted measures, which we welcomed because they should help improve effectiveness. Amongst others, these measures are: clarification as to when national and European law applies during OLAF on-the-spot, checks; access for OLAF to bank account information; strengthened admissibility of evidence collected by OLAF; clarifications in the proposal on OLAF's mandate in Value Added Tax (VAT) matters.

At the same time, we also stated that the proposed changes would not resolve the overall issue of the effectiveness of OLAF's administrative investigations. This is also recognised by the Commission, which plans to propose a more comprehensive modernisation of the OLAF framework at a later stage. However, there is currently neither a time plan for such further reform of OLAF nor a clear identification of which issues would be addressed.

We also stressed the need for further action. In the short term, we proposed that the Commission should address the overall issue of OLAF's effectiveness and reconsider OLAF's role and responsibilities in combating fraud in EU spending. In this regard, OLAF could be given a strategic and oversight role in EU anti-fraud actions. In the medium term, the Commission should evaluate co-operation between OLAF and the EPPO and, where appropriate, propose further legislative actions. Currently, the proposal is still under negotiation between the Council and the European Parliament.

Successful cooperation will be key in the fight against fraud

Member State authorities and EU institutions must give dealing with suspicions of fraud and corruption the highest priority. This is key for maintaining the citizen's trust in the EU. In this respect, the Commission proposal on the EPPO can become a *game changer*, if the EPPO is set up properly with adequate resources. So far, however, not all Member States have chosen to participate in the EPPO. Denmark, Ireland, Hungary, Poland and the UK are not participating. Sweden is expected to join, according to the Swedish Prime Minister's speech in the European Parliament on the 4 April 2019.

For the future, it is important that cooperation between OLAF and the EPPO functions well and increases the effectiveness of OLAF's investigations. When international crime such as fraud knows no borders in the EU but the fight against it does, then there is clearly an unfavourable situation. The possibility to prosecute across borders increases with the creation of the EPPO, and this means there will be greater potential for discouraging fraud and increasing the amount of money recovered.

The mere suspicion that Member States, national authorities or institutions are not treating EU financial interests with the greatest concern is already damaging to the trust of citizens in the EU. As the EU's external auditor, we will continue to be their watchdog and keep track of the effective, efficient and economic use of the EU's finances, and provide an independent assessment of the EU's policies and programmes. In the end, it is all about the taxpayer's money.

By: Eva Lindström, ECA Member

ECA Journal No.2/2019

MORAL LEADERSHIP AS AN ANSWER TO CORRUPTION AND FRAUD

Fraud and corruption can weaken the fundament of this cooperation and erode the faith of citizens in our societies. For example, most EU programmes are managed by the European Commission, together with Member States.

By: Alex Brenninkmeijer, ECA Member

ECA Journal No.2/2019

As a former judge and National Ombudsman in the Netherlands, as an academic and currently as an ECA Member, Alex Brenninkmeijer has dealt extensively with the procedures and decisions of government institutions.

Early in 2019 he published a book on moral leadership, which he considers to be a key element in determining in which direction a person, a business, an institution, or even a society is heading.

In this article, he argues that moral leadership can be an answer to counter corruption and to prevent fraud. And points out some key steps that can help us become moral leaders…

Moral reflection to restrain fraud and corruption

No imagination is required to link fraud and corruption to a lack of integrity and moral leadership. Real life, however, shows us that in many places fraud and corruption can flourish in the absence of moral reflection or restrictions. Former US President Barak Obama, in his speech on the occasion of Nelson Mandela's 100th birthday, argued that so-called 'strongmen' have the potential to threaten our democratic states and the rule of law. Our well-ordered, rule-based and liberal world may well revert to 'an older, more dangerous and more brutal way of doing business.' There is also a risk that those strongmen may 'undermine institutions on which democracy is grounded.' In contrast,

European cooperation is based, by its very nature, on the respect of multi-laterally agreed rules, a balancing of interests within our society and between countries, and cooperation in good faith.

Fraud and corruption can weaken the fundament of this cooperation and erode the faith of citizens in our societies. For example, most EU programmes are managed by the European Commission,

together with Member States. This shared management requires trust and, above all, loyal cooperation. In this system, we at the European Court of Auditors provide assurance to EU citizens that EU money is spent in accordance with the applicable rules and delivers value for money. Because EU spending is not meant to enrich a happy few who try to mask their fraudulent intentions.

Human dignity versus authoritarianism

Democracy and the rule of law are centrepieces of moral leadership. History teaches that important moral leaders such as Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Václav Havel and Nelson Mandela all fought for human dignity as an expression of human rights, as part of combating authoritarian or colonial regimes. The essence of their moral conviction could be the recognition of every human being as equal. People may be different, but they are all humans.

Democracy – 'one man one vote'- and the rule of law, together with equality before the law, are the most fundamental principles in protecting men as humans. Both are directly threatened if our leaders, our judges, our auditors and everybody serving the public administration are not seen to adhere to the principles of integrity and honesty, and instead are perceived to be prone to fraud and corruption. So, the key question is: how can we as individuals support integrity and honesty? How can we identify and show moral leadership?

Thinking, fast and slow

In my analysis of 'the pursuit of moral leadership,' I argue that two aspects are fundamental: thinking slow, if needed, and striking a fair balance between the three fundamental aspects of our daily life: logos, pathos and ethos. In our daily life, we are used to applying many shortcuts in our brain and their use is often very effective, allowing us to act swiftly and on the bases of long-accumulated knowledge and experience. They are the result of our individual learning process and our 'copy-pasting' of that of others. Stopping at a red light is an automatism which supports traffic safety. Many decisions in our daily life are based on these shortcuts. However, Nobel prize winner Daniel Kahneman introduced the difference between 'thinking fast and thinking slow,' indicating two different systems in our thinking. If we enter a 'cognitive minefield,' we should firstly identify the risks linked with this specific situation in our social life. In other words, Kahneman warns that not every decision, not every situation can be dealt with by 'thinking fast.' In some situations we should step back, collect as much relevant information as possible, and we should conduct a more thorough reflection. Moreover, we are rational beings, with feelings, but first and foremost, we should find our orientation according to values. Reading Nelson Mandela's 'Long walk to freedom'.

I was really impressed by the manner in which he balanced logos, pathos and ethos through his actions. But logos, pathos and

ethos are not only key in the toolbox of a rhetor, balancing those three aspects of our own life is key in finding our way towards moral leadership.

Can I explain what I do to outsiders

Imagine that you start working in a public organisation which is tasked with certifying that costs that will be financed by the EU have been incurred for a project agreed with the Commission. This organisation will certainly have a routine for making cost declarations. Thinking fast you just follow 'the tradition' and modus operandi of the organisation. But somehow, you get the feeling that these cost declarations are not properly done and result in overcharging and profits for the receiving party. You feel that it is not just, as money has been gained, and questions arise, such as: 'Whose pockets are being filled?' and 'Is this lawful?'. Similar examples can be found regarding public procurement procedures.

In the case of cost declarations, thinking slow might be helpful: What are the rules? What are the expenses? What is reasonable? What would the outside world think of this cost declaration and the subsequent payments? If a webcam were to follow this transaction, would the outside world be comfortable with it? Indeed, transparency can generate valuable feedback. Feeling confident that 'I can explain my actions to the outside world' is a good start for applying the method of thinking slow.

However, Kahneman warns that we, as human beings, have only limited brain capacity and we risk inserting many biases when processing relevant data and the consequences of our decisions. We always try to mould and fit our view of reality into the shape of our comfort zone. Moreover, it may be risky to discuss a standing practice in your own organisation, or discuss a certain routine which is favourable for another or many in that same organisation. The ancient Greeks referred to this situation as *parrhesia*, which can be translated as being frank and open, speaking truth for the common good, for a just world, also called 'speaking truth to power.'

In my view, speaking truth to power can start early in the morning when I look in the mirror, and ask myself a frank question: 'Why am I doing this?' - and 'Can I explain the answer to this question to the people who are the nearest to me? It is not only important to know what we do and how we do it. The most important question is the 'why.' This 'why' question may lead us out of the cognitive minefield Kahneman mentions in his study on 'Thinking, Fast and Slow.'

Going for the intrinsic justification

Our world is complex and our professional life is part of this complexity. I presume that is why gardening, walking or cycling become so attractive: it might be much simpler than practising our profession. But that is what we are paid for and chose to do. In this complex world, we often find a safe haven in rules, procedures, habits, protocols and budgets. However, these are only a part of what is relevant to making the right decisions.

To be convincing for others we cannot only refer to rules and procedures. There is always a need for a more intrinsic rightness or justification. If I explain what I am doing to my 13-year-old niece, she should think: 'This is right!' And 13-year-old nieces always have a perfect compass for rightness.

Finding this rightness or justification asks for a reflection on the three fundamental aspects of our existence as human beings: we are not only 'rational' but we also have our feelings and convictions. In the world of ratio, 'feelings' are often perceived as 'weak' or 'feminine'. This implies that in our dominant culture there is a hierarchy where ratio and logos sit above pathos. However, psychology tells us that we only think we are rational, but our actions are dictated by emotions. Knowing this, it might be helpful to reflect on our concerns, fears and pride, and that of others involved in the case. If a decision is taken according to rules and procedures that do not feel right, maybe we are entering into the cognitive minefield that Kahneman has identified. If it comes to our convictions – and those of others – a third part of our cognitive existence comes into play: the ethical norms we and others adhere to.

These ethical norms may correspond with rules and regulations that are in force, but are often broader. Not all that fits into the rules is ethically justified. Ethical norms can be fundamental, such as the fundamental rights of every human being as enshrined in international treaties and the EU's Charter of Fundamental Rights. However, many ethical rules are based on the intrinsic convictions within all of us. Setting a good example and inspiring people to act 'justly' is the core of moral leadership.

Thinking slow, moral leadership and fraud and corruption

What is a good example to set? What is 'just?' These are fundamental – I would say existential – questions in our daily, professional and personal lives. The answer to these questions can be found in balancing logos, pathos and ethos . For example, if I get a 'bad feeling' about a certain cost declaration or a certain 'standing practice' in my organisation, I should switch to thinking slow. In doing so I can reflect on the data and the rules, the concerns and the feelings connected with the issue and the ethical principles I and eventually others would like to support. This cognitive exercise demonstrates how moral leadership can be an answer to counter corruption and to prevent fraud. The quintessence of leadership is not 'How should they behave?', but 'How do I behave?'

This contribution is based on the book Alex Brenninkmeijer published in January 2019 in the Netherlands. He analyses moral leadership and applies this analysis to politics, the judiciary, the executive and the media. His book is not about moral leaders as such but about developing moral leadership as a professional and in your personal life.

His central thesis is that everybody can develop moral leadership by switching

from fast to slow thinking and balancing the three fundamental aspects of our cognitive existence: logos, pathos and ethos; the ratio, emotions and ethical principles.

By: Alex Brenninkmeijer, ECA Member

ECA Journal No.2/2019

FLIPPING THE NARRATIVE: FROM FIGHTING CORRUPTION TO BUILDING INTEGRITY

As good as fighting corruption may be, the term itself also often creates a negative connotation: there is something bad that needs to be eradicated, or at least kept as small as possible.

By: Ina de Haan, Netherlands Court of Audit

ECA Journal No.2/2019

As good as fighting corruption may be, the term itself also often creates a negative connotation: there is something bad that needs to be eradicated, or at least kept as small as possible. The public expects external auditors to play an important role in keeping the government clean – but can SAIs deliver?

And do SAIs live up to their own expectations in terms of being a model organisation, leading by example. Ina de Haan, senior auditor at the Algemene Rekenkamer (Netherlands Court of Audit), has been actively contributing to developing a self-assessment tool for SAIs' institutional integrity, named IntoSAINT. She gives her insights into what IntoSAINT is, and a number of impressions from audit institutions which have worked with IntoSAINT.

Corruption in the eye of the citizen: a complicated story

Public trust in government is a fickle commodity. According to the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) public trust has been declining all over the globe. However, there are exceptions, i.e. some countries where it has been growing. Over time there have been huge fluctuations in trust, showing that trust can be lost and regained.

Corruption is a major cause of erosion of trust and no society is free of corruption. Fighting corruption is definitely on the radar of the International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) and other international organisations and it is a growing business for Non-Governmental Organisations (NGOs), donor agencies and consultants.

However, the past 25 years of concerted and mounting efforts to fight corruption have not eradicated the phenomenon. There are many reasons why this is the

case. One reason is that 'grand' corruption is driven by political power and feeds on the existence of complex international constructions used for illicit money transfers. Another reason is that 'petty' corruption is usually deeply rooted in local social norms and circumstances and sometimes even makes perfect sense in a context of fragile states. Whatever the reason, the question is whether 'fighting corruption' is an effective narrative that helps to keep corruption in government at bay and to restore trust in government.

This question is especially relevant when we look at the role of Supreme Audit Institutions (SAIs). The public expects external public auditors to play an important role in keeping the government clean, but can we deliver? Every time we fail to unearth cases of corruption that are brought to light by other entities or the media, we may fail in the eye of citizens. Most SAIs are powerless when it comes to detecting and punishing cases of corruption, be they grand or petty. It does not really fit their role, which is to keep government transparent and accountable. This is a complicated story to get across to the public.

Need for another narrative

To be effective, and to contribute to trust in government, we need another narrative: a narrative of building integrity, of good examples, of inspirational leadership and hope.

This need has been recognised by INTOSAI, and International Standard of Supreme Audit Institutions (ISSAI) 12 gives us guidance on how this can be done: SAIs making a difference to the lives of citizens by strengthening the integrity of government and public sector entities and being a model organisation, leading by example. This is flipping the narrative: from fighting corruption to building integrity.

Raising awareness of integrity

Since its introduction in 2010 **IntoSAINT**, the INTOSAI tool for Self-Assessment of Integrity**,** has been an important driver in this paradigm shift.

IntoSAINT is a two-day structured workshop where a relevant cross-section of SAI staff, facilitated by two external moderators, analyses the strengths and weaknesses of the integrity of the organisation. The result is a report with recommendations from the SAI's own staff to strengthen the institutional integrity policy**.** IntoSAINT is designed to have a double impact, when applied:

- the backbone of the tool is a set of two questionnaires that provides the basis for a thorough integrity risk assessment, complemented by a questionnaire that provides insight into the maturity of integrity controls. This allows the organisation to think in terms of integrity risks and strengthen the internal controls;
- applying the tool through a workshop with employees raises awareness of integrity risks and ethical dilemmas in their work, and, most importantly, employees start to realise that integrity is not only a personal

characteristic, but a responsibility shared by the whole organisation.

Two key IntoSAINT objectives

The aim of rolling-out IntoSAINT in the INTOSAI community is to achieve two objectives.

By the application of IntoSAINT within the SAI, the SAI starts implementing ISSAI 30 and at the same time becomes acquainted with the integrity approach. This makes the SAI ready to lead by example in the second step: implementing the integrity approach in the public sector and its audit work.

IntoSAINT implementation and support are coordinated by a workstream within the INTOSAI Capacity Building Committee.

Since IntoSAINT was launched in 2010, more than 300 auditors from over 80 countries have been trained in this methodology. More than 50 SAIs have since applied the tool to their own organisation, some of which have taken the next step to bring this approach to their public sector.

SAI reactions to the IntoSAINT experience

Several SAIs have shared some impressions of what the IntoSAINT workshop has meant to them and some first results; see the text boxes below.

Integrity within the SAI

SAI of Mexico (ASF)

At *the SAI of Mexico, the IntoSAINT workshop led to the establishment of an Integrity Policy, which comprises a Code of Ethics, a Code of Conduct and a Guideline to Prevent Conflicts of Interests. Additionally, an integrity committee and an official mechanism to deal with integrity breaches were created. An integrity coordinator was appointed as well, who is in charge of looking after the implementation of the Integrity Policy.*

'The most visible impact of IntoSAINT is awareness on integrity matters by the staff.

Once the tool was applied at the SAI of Mexico in 2012 for the very first time, the personnel started thinking on the new approach of integrity fostered by the IntoSAINT methodology. The staff knew about ethical dilemmas faced in their daily work, but this mental exercise had never been conscious. This conscious analysis on integrity issues

and how to act properly is an immediate change in the staff behaviour caused by the IntoSAINT tool.'

SAI of Iraq (FBSA)

In 2012 and 2017, two workshops were held at the FBSA in collaboration with the Netherlands Court of Audit. The purpose was to identify strengths in FBSA work and points that needed support and improvement when carrying out audit tasks in a way that enhances the relation with stakeholders.

FBSA's top management has a clear vision of the importance of applying the tool and implementing the recommendations of the final report concerning the results of the workshops and of the application of the tool.

SAI of Morocco (CdC)

IntoSAINT is valued as a strategic development tool that supports the integrity of the CDC and its staff. It is regarded as a means by which the standards of conduct and proceedings can be generalised among the CDC structures and entities. Debate over integrity matters revealed the necessity of setting up a permanent integrity monitoring system at the level of the Cour des Comptes to successfully meet these objectives. Efforts to implement the recommendations included appointing an ethics commission of six members and entrusting it with the mission of advising the First President on concerns regarding ethics. The commission also has the duty to promote integrity awarenessraising and conduct outreach and training activities for the benefit of the Cour des Comptes magistrates and administrative staff.

Integrity in the public sector

SAI of Iraq (FBSA)

The idea is to benefit from this effective tool for enhancing institutional integrity in the public sector by a preventive approach based on understanding the activity and analysing integrity violation risks, as well as establishing the necessary procedures to manage these risks. In line with the above, FBSA has included a strategic goal in its strategic plan (2018-2022) that focuses on 'Enhancement of Transparency and Integrity Principles' and develops projects, standards and tools to implement this goal and measure progress.

SAI of Hungary (SAO)

Inspired by an EU Twinning project on corruption risk mapping with the Netherlands Court of Audit in 2008, the Hungarian SAI's vision was to develop its Integrity Project:Integrity against Corruption. Since 2009 the SAO has conducted an annual integrity survey among public sector entities, modelled on the questionnaires used in IntoSAINT.

The survey aims to serve as an effective

tool to give feedback to public institutions on their exposure to risks associated with corruption and assess the control measures required to manage corruption risks.

SAI of Morocco (CDC)

A series of seminars will be held at national and sub-national levels on the theme ' Promoting Public Service Integrity.'

Inspire each other

SAI of Hungary (SAO)

The SAO organises regular Intergity Seminars for SAIs all around the word, to familiarize them with the SAO's Integrity Project and the use of the Integrity Survey.

SAI of Morocco (CDC)

We *We had the opportunity to have two staff from the CDC trained in moderating the IntoSAINT tool. These two moderators in their turn facilitated integrity self-assessments for the Supreme Audit Intitutions of Lebanon and Tunisia.*

We are planning to invite partner institutions for cooperation on integrity. The aim of this cooperation is to widen the scope of experience sharing and best practices exchange on promoting integrity among SAIs and hence contribute to the further dissemination and strengthening of IntoSAINT and the integrity approach.

Flip the narrative

Crucial to the success of IntoSAINT is that it provides common ground and a common framework for SAIs in respect of integrity in many different contexts and cultures. This allows them to support each other, to learn from each other's experiences, both in training and lessons-learned meetings and through the valuable experience of being an IntoSAINT moderator in another SAI. Within the European Organisation of Supreme Audit Organisations (EUROSAI) the Taskforce on Audit & Ethics has included this into its working plan.

This is how SAIs can start and actually are starting to flip the narrative: from fighting corruption to building integrity. IntoSAINT helps them to inspire each other with good examples, inspirational leadership and hope, thus making a difference to the lives of citizens by strengthening the integrity of government and public sector entities and being a model organisation leading by example.

By: Ina de Haan, Netherlands Court of Audit

FRAUD AND CORRUPTION IN THE EU: TOP FOUR CASES IN RECENT TIMES

There are many reasons for persistence in the fight against fraud and corruption. They undermine democracy and cost a lot of money – ranging between 179 and 990 billion euros per year for the EU alone

By: Camilla Barlyng, Directorate of the Presidency

ECA Journal No.2/2019

Fraud is obviously not only an issue for governments. Taking four recent cases as examples, Camilla Barlyng, who has studied fraud-related issues and is currently doing a traineeship at the ECA, has been looking into fraud in the private sector in Europe. The selected cases represents different types of fraud and involve various political, financial and business actors from across the continent.

Fraud – not only an issue for governments

There are many reasons for persistence in the fight against fraud and corruption. They undermine democracy and cost a lot of money – ranging between 179 and 990 billion euros per year for the EU alone. But apart from this, and perhaps even worse, fraud erodes public trust. Robust and effective oversight mechanisms are a government's main weapon against fraud, but sometimes, unfortunately, weaknesses in these mechanisms can also be the cause of fraud.

Detecting and properly sanctioning these wrongdoings is not an easy task, as every measure put in place to tackle and prevent fraudulent activities might create new loopholes. To make matters worse, globalisation adds to this complexity, for example because of difficult crossborder litigation.

Fraud is not only an issue for governments and the public sector. It affects a broad range of industries, comes in many shades and can involve many different actors. Below I focused on four different cases, known to the general public for reasons of size, characteristics, political consequences or direct impact on people's lives.

Case 1: Danske Bank and Nordea

According to Transparency International, Denmark is one of the least corrupt countries in the world. It has gained international recognition for its

outstanding governability, healthy economy and high living standards. Surveys show that Danes are among the happiest people in the world, something experts like to attribute to a 'secret' ingredient: trust. For these reasons Denmark is probably not the first country that springs to mind when you think about fraud. Even so, the country has faced a series of money-laundering scandals within its banking system in recent years, suggesting weaknesses in the Danish oversight mechanisms.

Since 2015, two big Scandinavian banks, Danske Bank and Nordea, have been mentioned in connection with national and international investigations into illegal transactions. Allegedly, the banks were involved in different international money laundering schemes that systematically overlooked suspicious payments in specific Danish and Estonian branches.

Knowing your customer was an important issue and a moving target.

Up to this time, some €200 billion in payments had flowed through the non-resident portfolio of Danske Bank's Estonian branch between 2007 and 2015. In the case of Nordea, the Financial Times estimates that around €700 million in suspicious money flowed from Russia and former Soviet states through the bank from 2005 to 2017. In terms of effectively managing the anti-money laundering risks, both banks seem to have made some serious mistakes.

One key problem: who was responsible for external supervision? While Danske Bank is Danish, the suspicious activities occurred in the bank's Estonian branch and that context differs significantly from the Danish one. Thus, it was not clear to either the Danish or the Estonian banking supervision authorities who would or should report the detected inconsistencies to agencies with sanctioning power. The cross-border nature of the case limited cooperation and distorted oversight mechanisms, which blurred the question of final responsibility.

A similar logic applies in the case of Nordea, which does business in Denmark, Sweden and Finland. The challenge posed by cross-border supervision increased when Nordea reorganised from a subsidiary structure into a branch structure, after which it moved its legal headquarters from Sweden to Finland, a member of the European banking union, in 2018. The main problem in these situations is that it only takes money launderers a couple of seconds to complete transactions through banks in multiple countries, while it takes law enforcement years or even decades to unravel the money flow and adjust legislation accordingly.

In reaction to the scandals and the announcement of a general election, Danish lawmakers have recently agreed to strengthen financial crime fighting efforts by granting the Danish financial supervisory authority (FSA) more resources. Danske Bank and Nordea have felt the distrust of investors and

customers. Shares have fallen and customers have left.

Case 2: Operation Marques

In 2014, Portugal was startled by an international scheme of influence peddling, embezzlement, tax evasion, illegal campaign funds and corruption involving actors from all walks of life and sectors of society in mainly Portugal and Brazil. The scheme revolved around public officials, up to the highest level of government, rewarding construction companies with state tender contracts, and around the selling, buying and merging of state/privately-owned telecommunication companies. A big Portuguese financial institution funnelled and laundered money from Portugal and Brazil, which eventually led to the collapse of the bank in question, Banco Espirito Santo (BES). Millions of clients were left penniless and the popular saying: 'follow the money' led investigators to European, Latin American and African countries.

Another important aspect of the scandal was that it occurred in the context of the Portuguese economic crisis. In practice, it is widely recognised that there were major failures in management and supervision of financial institutions, topped with a slow, costly and unpredictable justice system. As a response to the crisis, Portugal's bailout conditions included numerous reforms of the justice system and the central bank of Portugal.

Nevertheless, these measures did not prevent the collapse of several banks in 2014 and 2015, nor did it effectively reduce legal and judicial bottlenecks.

In sum, the economic and societal effects brought about by the scandal have been extensive, especially regarding the financial losses of private stakeholders. The collapse of the BES is estimated to have drained the Portuguese state of more than €5 billion and the cost continues to increase.

Case 3: Cum-Ex Tax Scandal

Are people that take advantage of loopholes in the legal framework criminals or clever individuals that care little about social responsibility? This is one of the main questions that haunt investigators in what has been labelled the biggest tax robbery in European history.

> **Dividend stripping** is a short-term trading practice, employed to gain tax advantages. The investor buys a stock shortly before a dividend has been declared with the intention of selling it immediately after the dividend is paid.

The tax rebates scheme involved private stakeholders, banks, accountancy firms, financial houses and law firms across the European Union and the United States. The aim of the scheme was to mislead governments: 'into thinking a stock had multiple owners on its dividend payday who were each owed a dividend and a tax credit.' Thus, by exploiting an interpretation of the tax code, multiple people were able to claim ownership of the same shares and thereby the right to a tax rebate. A key element in the

fraudulent trading activities was that those involved took advantage of cross-border tax loopholes and shortcomings in the current systems of information exchange and cooperation between EU Member State authorities in the fields of taxation and financial crime. Whereas the German Government had reportedly been aware of the dividend arbitrage trading schemes for years, it only informed other Member States in 2015. Similarly, Danish tax authorities failed to act on numerous warnings that the tax refund procedures were being exploited.

A central problem here is that tax laws have become very complex. In 2016, Correctiv, a German non-profit investigative journalism group, started to gather evidence and unravel the puzzle of this cross-border tax plundering. Since then, governments have launched investigations into the practices of illicit tax refunds and are filing criminal investigations against alleged perpetrators. The problem is that many of these are hiding in third countries outside of the EU. In the meantime, another type of tax dodge, known as dividend stripping (cum-cum) emerged, stripping governments of even more taxpayer's money.

According to experts, for example Jacques de Larosiere, Chairman of the High-Level Group on Financial Supervision in the EU, EU Member States clearly need to step up their game against illicit financial actives through a collective front that facilitates cross-border information sharing and prosecution. While the actors involved, especially banks, have felt reputational damage, politicians have steered free of responsibility. It is estimated that the Cum-Ex scheme alone has swindled Europe's taxpayers of a whopping €55 billion.

Case 4: Dieselgate

In September 2015, the United States Environmental Protection Agency (EPA) found that the German car giant, Volkswagen (VW), had deliberately manipulated diesel emission tests in approximately eleven million cars worldwide, among these 500 000 in the United States. For years VW had been installing an illegal software in its car models to allow the vehicles to perform better in test conditions than they actually did on the road. Without the 'defeat device' the engines emitted nitrogen oxide pollutants up to 40 times above what was legal in the US. By doing so, VW systematically inflated financial gains at the expense of the environment and public health.

As emphasised in the ECA's briefing paper *The EU's Response to the "Dieselgate" Scandal*

(February, 2019), the European Commission's Joint Research Centre (JRC) warned in 2011 about significant inconsistencies between vehicle NOx emissions under test conditions and those observed on the road. Even though the Commission launched investigations into ways to address the issue, the problem remained unsolved, as the testing of cars continued to have several flaws and

loopholes . As regards compensation, the EU's fragmented system of regulation makes it unlikely that consumers in the EU will manage to achieve similar compensation packages to those negotiated for VW's American customers. Fortunately, however, the European Parliament is currently looking into new rules to help consumers join forces to seek compensation against unlawful practices committed by companies, since other car makers were also found to have installed dubious software to adapt to testing conditions.

In 2018, VW agreed to pay more than €1 billion in fines in Germany and in the Netherlands for obtaining unfair economic advantages. The exposure damaged VW's reputation among consumers and investors and the political and economic consequences of the scandal for Germany's flagship manufacturing industry were significant.

Looking Ahead

Fraud also remains a problem in the private sector, as illustrated by the examples above. The selected cases are also interesting as they indicate that the banking and financial industries are likely to be the most affected. After all, fraud is a typical 'white collar' crime. Finally, globalisation plays a role, with deregulation in banking and finance offering countless new possibilities for fraudsters. A recurrent concern is that, while crime does not stop at borders, regulation, auditing and prosecution are limited by borders and by national regulations, rules and administrative arrangements.

Hence, compliance with social, economic and environmental rules and norms continues to be a moving target for all actors in society. Even though, the mechanisms put in place to detect and prevent financial crimes may not be enough, the cases that surfaced show that they are at least working to some extent. Enhanced international cooperation is needed to strengthen the fight against fraud and corruption.

By: Camilla Barlyng, Directorate of the Presidency

Info ALSAI

EVENTS AND ACTIVITIES OF ALSAI DURING JANUARY – APRIL 2019

Meeting of ALSAI Chairman, Mr. Bujar Leskaj with the staff of the institution at the end of his term

On January 8th 2019, the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj, at the end of his seven year term as the head of the institution, organized a meeting with the staff in the hall "Lech Kaczynski".

Mr. Leskaj first thanked the SAI directors and auditors for the work accomplished in these seven years, underlining that *"we have had our constitutional mandate sanctioned in Articles 161-165 of the Albanian Constitution and our international ISSAI standards as a guiding compass, which ensure that you never miss the essential elements of independence and the quality of our audit work."*

Mr. Leskaj made a 7-year summary of the institution, referring to the strategic platform for the development of ALSAI, presented before the Committee on Economy and Finances of the Albanian Parliament on December 14th 2011, in the capacity of the candidate nominated by the President of the Republic for the Chairman position of the SAI and conducted an analysis of eight key objectives, such as: rigorous compliance with international auditing standards; returning attention to the performance audit, in addition to increasing the efficiency of financial audit; synergizing policies and actions with other institutions of control, war and corruption prevention; intensifying consultations with the Economy and Finances Committee on Strategic Approaches of SAI 2012-2018; intensifying cooperation with university and academics of public finances auditing, as well as professional organizations in the field; intensifying the cooperation with international organizations INTOSAI and EUROSAI, with the audit institutions of the EU countries, the countries of the region and in particular with Kosovo's National Audit Office, as well as improving transparency in public relations through a

wide partnership with the media and non-profit organizations fighting corruption.

It can be concluded that all these objectives have been achieved:

- After seven years, the institution has a well-defined vision of where it wants to be in one year, three years or even in the next five years. The new 2018-2022 SAI Development Strategy was prepared, complying with the requirements of the ISSAIs and based on the methodological guidelines published for this purpose by the International Professional Organizations and the INTOSAI Development Initiative (IDI).

- Fight against corruption and abuse of state property as a major goal for improving public governance. For the period January 2012 - October 2018, ALSAI submitted to the Prosecutor's Office 300 criminal reports for 953 civil servants and former state administration officials. The institution during the past 7 years, 2012-2018, addressed a criminal report every week for low, middle and high level officials, ascertained with serious violations, or otherwise 1 report for every 3 audits.

- Over the years 2012-2018, it results that 1095 audits were completed;

- The total economic damage for the period 2012-2018 amounts to €2,689 billion.

- Performance audits are seen as one of the pillars of development and modernization of the SAI, a working philosophy, which considers that auditing is not an end in itself, but primarily a precautionary instrument, correction instrument, and counseling for the institution being audited. During 2017, 15 performance audits were carried out on governmental reforms, important aspects of public finances, public procurement, education system, environmental projects, and public services.

- With regard to the institution's objective (carrying out regular IT audits), an IT Audit Directorate was established during 2015 as part of the Department of Central Government Audit, Public Administration, Financial Management and Internal Audit.

- During 2012-2018 we have tried to create a synergy for good governance, cooperating with other state institutions in the system. In this period, ALSAI has signed 57 cooperation agreements, of which 30 with NGOs, and 17 with homologous institutions or other state institutions and public universities. Collaborations with professors from universities and professional organizations in the field over the years, has maximized their contribution to the SAI’s scientific journal, scientific conferences, training, staff recruitment, participation of civil society experts in the audits of the SAI, peer review to assess the performance, etc.

- During 2012-2018, the Supreme State Audit has signed 17 cooperation agreements with counterpart SAIs: Austria, Poland, Croatia, Slovenia, Turkey, Kosovo, Bulgaria, Czech Republic, Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Kuwait, Hungary, Cyprus, Moldova, Ukraine and Romania, complementing the regional partnership map with almost all

SAIs in the region, where, of course, the first one is with the Kosovo's National Audit Office. These partnership agreements have been materialized in areas such as exchange of information, trainings, joint regional audit activities, etc.

Praising his mission as an agent of the public and Parliament, for using public funds and resources with effectiveness, efficiency and economy, ALSAI in the last seven years, has aimed at strengthening the trust of citizens and the general public, through transparency of its activities, audits and outcomes, as well as the partnerships it has created inside the country and abroad to improve public governance, trying to fight corruption in depth.

Based on the motto of the 9th EUROSAI Congress in the Netherlands, "When is the last time you did something for the first time?" Mr. Leskaj highlighted the 10 innovations of ALSAI during 2012-2018, which were unimaginable before and now have become tangible for everyone:

- ***New ALSAI organic Law***
- ***Performance audits***
- ***IT audits***
- ***Criminal reports***
- ***ALSAI publications***
- ***Scientific journal "Public Audit"***
- ***Open Month***
- ***Annual Scientific Conferences of ALSAI***
- ***Cooperation with NGOs***
- ***The new building and the Museum of the SAI***

Chairman of the ALSAI, Mr. Leskaj informed the auditors about his decision to delegate the powers of the President to the Vice/President of SAI, Mrs. Lindita Milo, starting on 8th of January 2019, after the publication in the Official Gazette of the Republic of Albania, no. 193, of the Decision of the Chairman of ALSAI no. 244, dated 22.12.2018, which delegates the exercise of the duty and responsibilities of the head of the institution during the transitional phase from the end of the constitutional mandate of the Chairman (23rd December 2018) until the appointment of the new Chairman by the Albanian Parliament, to Vice/President of the SAI, Mrs. Lindita Milo (Lati).

Mr. Leskaj wishing success to Mrs. Milo also made a summary of her CV. She has completed her undergraduate studies in Finance-Accounting, holds the scientific title "Professor", her doctoral degree "Doctor" in Accounting (1996) from the University of Tirana and Ph.D. in Economics (2001) from Staffordshire University, UK.

During 2006-2016, Mrs. Milo has been the Chairman of the Albanian Competition Authority; since 1990 she has been a

lecturer at the Accounting Department, Faculty of Economics, University of Tirana. During 2004-2010, Mrs. Milo has been a member of the National Accounting Council, and an External Associate in IEKA since the early years of the establishment of the external auditor profession. She is the author of several texts, monographs, articles and other scientific papers in the field of accounting, competition, auditing, etc.

The ALSAI Chairman concluded his speech.... *"This journey, seven years after, looks now safer and clearer in tasks, targets set and implementation plans. This clarity and security comes first and foremost from your honest and professional work, for which I have to thank you!"*

Based on the performance indicators of a SAI, the experience gained, the trust in the value of the principles we are defending and the mission we carry out, assured by the assistance and support from the Assembly, other public institutions, civil society and citizens, INTOSAI and EUROSAI as well as partner SAIs, we continue our auditing work in the future with full confidence.

The conduction of work analyzes of the Audit Departments and Supporting Structures in ALSAI for the year 2018

On January 24, 2019, in the "Gene Dodaro" hall, at the High State Control, the Department of Methodology, Standards and Quality of Assurance, developed the Analysis Activity for the year 2018, marking the opening of this activity at the Institutional level.

The Department of Methodology, Standards and Audit Quality Assurance in ALSAI conveys and ensures the best coordination and combination of functions for institutional development by establishing a mutual relationship of three elements of capacity building and sustainable progress:

- Standards and Methodologies as the foundation upon which the audit activity is established and developed;
- Professional Training and Education - as an instrument for transmission and sharing of knowledge on Standards and Methodologies;
- Quality Assurance – as an evaluation and monitoring of performance, Standards Implementation and Professional Development Impact.

The Directorate of Methodology and Development and the Directorate of Standards and Security as the functional structure of this Department provide assurance on the application of the requirements set out in ISSAI 40 according to which. *"The SAI should provide an excellent and quality service. As part of quality management. The SAI should establish policies, designed procedures to provide reasonable assurance that it has sufficient resources with competence, skills and commitment to the ethics principles needed to:*

I. Performing work in accordance with relevant standards and applicable legal and regulatory requirements;

II. Allow SAIs to prepare reports that are appropriate for the circumstances.

On this basis, the 2018 Department's activity took place under the analytical view of the elements of a SWOT Analysis, assessing achievements and recognizing our powers, identifying the weaknesses faced during the work, and focusing on the opportunities offered by the development but evaluating at the same time threats and risks.

The analysis through the PMF will serve to contribute on improving SAI capacities, by measuring performance and identifying opportunities to strengthen and monitor SAI performance.

The professional development policy in SAI has assessed the need for sustainable value creation by applying a systematic process of professional and ethical learning by encouraging and supporting a continuous and flexible development environment capable of dealing with different situations, challenges and dangers of time.

The successful implementation of the Professional Staff Development Program for the year 2018, according to the goals set out in the requirements of the Decision of the Chairman of ALSAI no.230, dated 31.12.2017, allowed every auditor in ALSAI to achieve the objectives and realize the basic indicators that promote the strengthening of professional capacities through training.

During 2018, it is a characteristic that the two options are alternately harmonized according to the place of conducting the knowledge consolidation sessions:

- Seminars and trainings developed at the HSC (Hight State Control) institution with local and foreign lecturers;
- Seminars and trainings developed in cooperation with international partners at SAIs and Audit Courts.

By the end of 2018, auditors of ALSAI had provided an average of 29 days of training / auditing, targeting the highest level of this indicator throughout the development of this institution over the years since its creation. Qualifications are oriented towards deep knowledge and implementation of International Auditing Standards and the Framework of International Professional Public Audit Practices, considering them as comparative advantage in enhancing the quality of subsequent engagements.

A major challenge faced by all SAIs is the continuous provision of high quality audits, which influences their reputation and credibility as well as their ability to successfully complete the mandate.

The primary task of the Standards and Quality Assurance Directorate is to conduct hot checks on audit files prior to their approval. Thus, it was possible to review and provide opinions for about 150 audit files, in some cases and twice to verify the reflection of remarks and suggestions on the Final Audit Report and the Draft Decision. It should be noted that in 2018,

in terms of the regulatory framework, full consolidation of the implementation of the Rules of Audit Procedure was required, which should be considered as one of the Strengths, affecting the improvement of audit quality. However, it has been concluded that the full implementation of this Regulation has encountered some difficulties that have been identified during our work practice and will be more detailed in the cold quality audit report of the 2018 audit files.

For a quality control system to be effective, it should be part of the strategy, culture, policies, procedures established for audit activity. Precisely, the basic principle set out in ISSAI 40 - The Quality Control of SAIs is: "*The institution should develop a monitoring process that gives it sufficient assurance that the policies and procedures relating to the quality control system are appropriate, important and operate effectively*".

In addition, audit and audit quality assurance serves the SAI to identify shortcomings and to take effective measures to improve the quality of audit activity as one of the main challenges of future activity.

The results of the audit activity to a considerable extent depend on timely implementation and on the standards of audit procedures set out in the relevant Regulation.

From the standpoint of developing and improving what we have built positively based on our strengths and considering the prospects that the future offers, at the end of the analysis were set the main objectives where the work of the Department of Methodology, Standards and Security Quality for 2019.

On 25 January 2019, the annual analysis of the Central Institutions Audit Department (CIAD) was conducted. This analysis was drafted in the light of the recognition and self-evaluation of the Performance Measurement Framework as well as the SWOT analysis in order to identify the strengths, weaknesses, opportunities and threats affecting the audit work within the Department in particular but also the ALSAI in general. The Performance Measurement Framework is considered as an important tool for managing, measuring, identifying and reporting the performance of its activity in order to further improve the achievement of targeted objectives, as follows:

For the year 2018 CIAD, according to the annual audit plan, approved by the Chairman of ALSAI, had foreseen to perform 29 audits, which were realized 100%. Specifically: in 13 subjects are done audits with object compliance, in 4 entities audits were conducted with mixed financial and compliance objects, 9 subjects are done audits with financial object, 2 subjects are done thematic audits and in 2 cases implementation was carried

out of the recommendations left over during 2017 and the first 4 months of 2018.

Based on the risk and materiality methodology, with these 29 audits, budget funds have been audited in the total amount of about 34,000,000 thousand lek, mainly: funds for "Staff Salaries" are about 13,300,000 thousand lek or 40%; funds for "Goods and Other Services" amount to 11,900,000 thousand lek or 36%; "Investment Funds" occupy about 4,000,000 thousand lek or 12% of the total of the audited funds; etc.

In these audits, in accordance with financial auditing standards and compliance auditing, the financial statements and the compliance of the use of public funds for which they were granted, as appropriate, have been audited, in particular, opinions on financial audits and, in particular, opinion on compliance audits.

It was then noted the identified problems in financial audits and compliance, the recommendations left for the improvement of legal and sub-legal acts, and so on.

The implementation of the recommendations left by the ALSAI and the objectives of 2019 closed the analysis of this Department.

On January 25, 2019, the Department of Assets and Environment Audit conducted the Analysis of the activity of 2018. The analysis was conducted based on the model of the evaluation of the realization of the objectives according to the SWOT analysis for achieving the strategic objectives of the AlSAI 2018-2021 as well as the objectives and indicators of the 2018 annual plan with the aim of increasing the quality and programming as objective and promising objectives of 2019. The period of activity of the Department of Asset and Environmental Audit during 2018 was characterized by quality enhancement and modernization of auditing capacities, overcoming the number of audits at 130%, has also brought a good standardization of audit programs deeply rooted in the two main pillars: first, in the acquisition and implementation of quality standards auditing and second in pursuit especially in identifying new risks during the audit process, synthesis and product of strengthening and modernizing capacities from training, extending ALSAI cooperation with SAIs of European Union countries, and also from the generalization, the exchange and the acquisition of the best experiences within the ALSAI staff itself.

The Department of Asset and Environmental Audit for 2018 conducted a

100% audit plan, and has carried out and ongoing 5 audits for 2019, by performing and evading 25 audits, of which we have: 8 audits in the ZVRPP, 7 audits in ALUIZN, 6 audits in environmental entities from which: (3 audits in the Regional Environmental Directorate, 2 in AKZM and ADZM and 1 audit in the Environmental Inspectorate); 1 audit at AT Property Tirana as well as 2 audits Implementation of recommendations.

The Department has recommended 6 measures for legal improvement, where we point out that only 4 of the General Directorate of Aluizni have been fully reflected, associating them with legal amendments and amendments to the DCM (VKM), whereas we have recommended the ZVRPP which are reflected in the new Law on Cadastre.

Further figures were highlighted regarding the audits carried out as: 510 organizational measures, 53 compensation measures and 70 disciplinary measures, out of which 40 measures of "dismissal", 30 "remand until they were dismissed", have been raised criminal charges for 32 employees of these institutions including their directors, and in 2 cases the material for evaluation by the prosecution was forwarded as criminal indications for criminal charges.

Lastly, the 2019 objectives for this Department were discussed.

The analysis was conducted with the Audit Departments of Public Utilities and Foreign Investments, based on the following directions:

- Annual statistics;
- SWOT analysis (strengths/weaknesses/opportunities/threats);
- Performance Measurement Requirements (PMF) requirements.

Participants in this analysis, in addition to the leaders and auditors of the department, were present Vice-Chairman Mrs. Lindita Milo and the General Director Mrs. Manjola Naço.

The annual analysis started with the introductory remarks of the Director of the Department Mrs. Yllka Pulashi, who continued with the summary of the audit activity, focusing mainly on the annual statistics on completing the annual audit program, their results expressed in recommendations for improvements and legal changes, organizational, administrative and disciplinary measures, measures for the compensation of damage together with their value, the cases and the number of criminal reports. The Department's one-year work analysis was also analyzed by analyzing the elements of the SWOT Analysis (strengths/ weaknesses/ opportunities/ threats) and performance measurement instruments.

Also Mrs. Pulashi also focused on the activity of the Department's auditors in terms of analysis and review of complaints, participation in trainings, quality of audit, the presence of auditors in the written media, audit plan for 2019, and the main objectives to be met for the realization of the audit plan and audit activity for 2019.

The following was the word of the General Director Mrs. Manjola Naço, which among other things emphasized the objectives and challenges we are facing in 2019, in particular in carrying out financial audits and compliance with the relevant manuals and in preparing the working papers according to the respective manuals, documents that are in the consolidation phase.

In her speech, Vice-Chairman Mrs. Lindita Milo emphasized the care we should show in completing the working papers during the audit process as well as meeting the objectives and realizing the audits for 2019 in the spirit of a single team, while respecting the regulation of the Audit Procedures.

Director of the Foreign Investment Directorate, Mr. Xhoxhaj, in his speech, underlined the commitment that every auditor should have in his work, especially the young auditors who should combine the work with the most experienced auditors, being under the supervision of them.

According to the annual audit program for 2018, the Department had the objective to realize and complete 29 audits in total, 20 audits in public companies and 9 audits of projects with foreign funding. At the end of the year it turns out that the number of audited and approved audits is 28 total audits and the field auditing work was completed for three audits. Approved audits belong to these areas: 17 audits in public companies and entities, 5 audits in the field of projects with foreign funding, 3 audits on the implementation of recommendations and 2 thematic audits. Audits conducted during 2018 are mainly compliance audits, legality and regularity, as well as financial audits. Of the audits carried out, 10 are compliance audits, 13 are legality and regularity audits, and 3 are financial and two thematic audits.

For the audits conducted in 2018, 4 criminal charges were sent to the prosecution body, 5 directors or administrators of the companies and 4 criminal indications for criminal charges.

During the year 2018, 8 new auditors were joined to the department, which, besides the trainings attended, were also engaged in audits under the supervision of the most experienced auditors in order to exchange experience, but also to accomplish as much audit achievement as possible.

In conclusion, Mrs. Yllka Pulashi, presented the main objectives of the Department for 2019.

On January 31, 2019, the Directorate of Communication, Publishing and External Relations (DCPER) conducted the annual work analysis for 2018. The analysis of this Directorate was attended by the employees of DCPER, the Vice-Chairman Mrs. Lindita Milo; Secretary General, Mrs.

Luljeta Nano and Director of Internal Audit Directorate in ALSAI, Mr. Artur Hasanbelliu.

A general overview of the work of the Directorate was made by Irena Islami, Director of DCPER. Mrs. Islami originally referred to the implementation of the "AlSAI Strategy 2017-2019" through monitoring the implementation of this strategy, which was implemented by the DCPER in cooperation with the audit departments. The Action Plan highlights the fundamental role of AlSAI to convey more and more clearly the main messages of ALSAI audits and proposals to improve the administration of the State Budget in the traditional media, newspapers and key magazines and focus on the monitoring results of the implementation of the communication strategy for the reporting period according to the objectives.

Mrs. Islami focused on the ALSAI publications for 2018 and the activities related to increasing the transparency of the audit activity. During 2018, ALSAI has carried out 17 publications and the column of ALSAI publications has reached 100 titles.

Figure no.1: Publications of ALSAI during 2012-2018

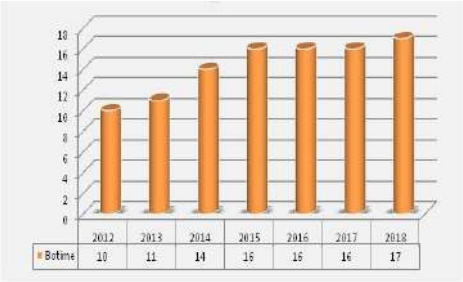

Over the past seven years AlSAI has signed 57 cooperation agreements, of which 30 with NGOs, 17 with homologous institutions and others with state institutions and public universities.

One of the activities that directly influences the increase of transparency has been the organization of the Open Month of Citizens Monthly for the third consecutive year, 25 October-14 December 2018. Launched three years ago as an Open Week for ALSAI, in the last two years has returned to the Open Month tradition for the supported citizens and the ALSAI 2017-2019 Strategic Communication. During the open month, 54 different activities took place.

ALSAI during 2018 has strengthened its cooperation with the Albanian Parliament. With the aim of institutionalizing SAI relations with the Albanian Parliament, the ALSAI Chairman approved with the letter no. 34/39, dated 30.06.2018 "The Guide to institutionalizing ALSAI relations with the Parliament", a document which constitutes a guiding platform for ensuring the continuity of good relations between the two institutions.

For a more effective monitoring of the activity of the constitutional institutions, the Assembly of Albania has adopted in January 2019 the Annual and Periodic Monitoring Manual of these institutions.

During 2018, ALSAI has continued the good tradition of developing Scientific Conferences. The 6th ALSAI Scientific Conference in cooperation with the SAI of Kuwait took place on April 9-11, 2018 in Kuwait. The conference focused on "Risk Based Audit". On December 14, 2018, the AlSAI and the Institute for Democracy and Intermediation (IDIM) organized at the premises of the ALSAI the National Conference on "An anti-corruption National Authority acclaimed and affirmed in the system of governance ".

Later, Mrs. Alma Shehu, focused on one of the main activities of the Directorate of Communication, Publishing and Foreign Relations, organization of activities in cooperation with SAIs and other counterpart institutions, both inside and outside the country.

138 by the auditors of the ALSAI in 2018 participated in 51 activities developed abroad, such as trainings, workshops, conferences, EUROSAI and INTOSAI working groups, internships at the European Court of Auditors and fellowship-s at GAO's General Auditor's Office. Mrs. Shehu also spoke about the twinning project "Strengthening External Audit Capabilities", which was funded by the EU. During the 28 months of implementation of the twinning project, 99 missions were conducted, involving 65 Polish, Croatian, Dutch, Estonian and Portuguese experts with a total number of 1053 days / people. In the meetings, the trainings conducted with the experts and study visits included about 100 SAI leaders and auditors, and for the period from March 2016 to April 2018, 1980 days / people were conducted (trainings, missions, pilot audits, study visits, etc.).

At the end of the discussions, Mrs. Islami made the SWOT analysis and from this analysis were highlighted the strengths, weaknesses, opportunities and threats. Based on this analysis were also determined the challenges for 2019:

The meeting was closed by the Vice-Chairman of ALSAI Mrs. Lindita Milo, who praised the cooperation of ALSAI with the ECA and GAO, relations with the civil society, as well as the consolidation of the audit capacities of the institution through the continuation of cooperation with homologous SAIs and application for new projects with EU, USAID, UNDP, etc.

On 4 February 2019, the Annual Analysis of the Department of Information Technology Audit (DITA) was conducted. This analysis was drafted in the light of the recognition and self-evaluation of the Performance Measurement Framework as well as the SWOT analysis in order to identify the strengths, weaknesses, opportunities and threats affecting the audit work within the Department in particular but also the ALSAI in general. The Performance Measurement Framework is considered as an important tool for managing, measuring, identifying and reporting the performance of the activity itself, in order to further improve

the achievement of the intended objectives.

The IT audit in ALSAI is based on International Standards on Auditing and the Albanian Legislation and Standards.

During 2018, in collaboration with IPA Project Specialists, the IT Audit Directorate consolidated the Active IT Manual in Albanian. Upon approval by the Chairman, this Manual is being used in any IT audit.

For the year 2018 DITA, according to the annual audit plan, approved by the Chairman of ALSAI, had foreseen to carry out 6 audits, which were realized 100%. Specifically: 6 entities have been audited in information technology systems, and in 1 case a thematic audit was carried out, in 4 subjects on the implementation of recommendations given during 2017 and the first 4 months of 2018.

In these audits, 120 findings were found and the respective measures for improving the situation were recommended.

During 2018, the trend of increasing the number of audits and related findings was continued and deepened, as follows:

The results of the audit work were presented in 4 separate presentations during the analysis.

In order to provide support to IT elements in financial audits and compliance audits, the auditors of the Department has participated in 5 audits of other departments.

During the year 2018 in accordance to the strategic objective as well as the assembly's recommendation, the structure of information technology audit in ALSAI, consisting of 8 auditors, underwent a two-stage change:

- Separation from the Department of Foreign Investments Audit and exit as a directory under the direct dependence of the General Director.
- Establishment of the Information Technology Audit Department
- In the end, the objectives of the IT Audit Department were set out and discussed for 2019.

On 4th February 2019, the annual analysis of the Department of State Budget Audit (DSBA) was conducted. This was attended by the Vice-Chairman of ALSAI Mrs. Lindita Milo and the General Director, Mrs. Manjola Naço. The Director of the Department, Mr. Azmi Stringa kept the opening speech presenting the achievements and the main issues identified during the audits conducted during 2018, the recommendations left and the degree of their follow-up.

For 2018, the auditing teams of this department had audits in 24 subjects, out

of which 23 audits according to the annual plan and 1 audit inherited in the process from the previous year plan. According to the nature of the audits, 10 entities have been performed compliance audits of the activity, 4 entities subjected to thematic audits of compliance of the activity, 8 entities have been subject to compliance and regularity audits, and 2 entities have been performed compliance and financial audits activity.

At the end of audits, financial audits, and audits for compliance audits are given, as appropriate, upon auditing the financial statements and compliance of the use of public funds with the implementation of financial auditing standards and compliance auditing. During 2018, the focus was on the conduct of financial audits with the assistance of Polish NIC specialists, as well as within the twinning project funded with IPA 2013 funds. The selected pilot financial audits were the ISSH and the Ministry of Finance and Economy (apparatus). In MFE opinions have resulted to be adverse to either the financial statements or the compliance of the activity with the legal framework; and in the ISSH the opinion has resulted qualified for compliance and refusal of opinion on the financial statements. In total, opinions were given in 12 audits, based on audit evidence and professional judgment of the audit groups by type were given 4 qualified opinions, 8 opposite opinions, 1 refusal of opinion and 1 unqualified opinion. For the year 2018, 519 recommendations for improvement of the situation and the identified problems were left in the audits performed, compared with 409 recommendations given a year earlier. For the improvement of legal and sub-legal acts, 18 recommendations were made, 249 organizational measures, remedial measures of economic damage incurred, ascertained during the audits of 2018, amounting to 2,287,634 thousand lek, 14 administrative measures, 138 disciplinary measures and measures for the elimination of the negative effects caused, ascertained during the audits of 2018, are in the amount of 159,805,535 thousand lek, and 2 criminal indications for criminal charges.

DSBA is responsible for preparing the report "On the implementation of the 2017 state budget", where for the first time the ALSAI's independent opinion was formulated based on international auditing standards. At the conclusion of the audit, it resulted that for some budget items, including the level of deficit and public debt, due to the importance and dissemination of the issues mentioned in this report, there are material (quantitative and qualitative) deviations in terms of drafting, execution, monitoring and reporting not in accordance with applicable legal and sub legal acts. The process of executing the state budget through the treasury system from all links

results in widespread fractures of the implementation of controls and preventive, detective, and corrective measures that would guarantee fiscal discipline of the public sector. The budgeting, reviewing, execution, monitoring and reporting process results to be accommodating and legitimate to fiscal discipline violations by public entities, enabling financial commitments to be made without funds available and the creation of arrears obligations. Overdue liabilities and rising VAT reimbursement stock are not reflected in the consolidated fiscal indicators, the deficit indicator, and the public debt indicator, without giving a fair view of the public financial activity for 2017. The ALSAI has ascertained that many of the measures and improvements of the legal and sub-legal acts designed to prevent the creation of arrears obligations, the elimination of opportunities for non-reporting of expenditures and the receipt of financial commitments without budget funds, in cooperation with the IMF, have resulted in inefficient and not implemented. Administrative measures for the discipline of public financial management, as defined in the law, were disproportionate to the number of violations committed by public entities.

In the following, the meeting was welcomed by the Vice-Chairman of ALSAI Mrs. Lindita Milo, who stressed the importance and contribution of DSBA in fulfilling the mission of ALSAI during 2018 and onwards. General Director, Mrs. Manjola Naço in her speech said that 2018 was a year in which the standard of work has risen sharply and as a consequence this poses a challenge for 2019, putting DSBA ahead of the responsibility to minimally maintain the same work standard and results. To make this possible, we need a maximum engagement of the Department's auditors, each of which contributes to results, rather than relying on the work of a small group of auditors.

Then the annual analysis follows with the presentation by auditors of some of the main audits performed by DSBA during 2018.

During the analysis were also discussed the objectives for 2019, which should be attentive to any auditor of this department.

On February 4, 2019, the Audit Department of Local Self-Government Units conducted an annual work analysis for 2018, referring to the auditing activity of the Department for this period. The analysis was attended by the Vice-Chairman of ALSAI Mrs. Lindita Milo and the General Director, Mrs. Manjola Naço.

The Department's analysis reflected the implementation of the 2018 plan, findings from audits, and targets for 2019. It also reflected that the experience gained and institutional developments have confirmed that the process of modernizing the external public audit institution contributes to an effective governance and is an added value in the system of public institutions.

During 2018, with the Decision of the Chairman of the ALSAI, 32 audits were planned, while 39 audits were approved, thus 7 audits above the annual plan. Where 12 "Financial and Compliance" (combined) audits; 18 audits "On legality and financial regularity"; 6 "Compliance Accountability" audits; 3 Thematic audits.

496 organizational measures and 591 disciplinary and administrative measures were recommended, out of which 187 disciplinary measures for civil servants, 159 measures for employees for which labor relations are regulated by the Labor Code and 245 administrative measures, out of which in 20 subjects were recommended 141 administrative measures under the competence of the PPA, which imposed fines at them amounting to 18,790,000 lek.

Measures with economic damage, as well as for missing revenues or expenditures that do not comply with the principles of economy, efficiency and effectiveness are in the amount of 15,342 million lek, of which 719,239 thousand lek belongs to economic damage and amount 14,077 million lek missing costs and non-compliance with 3-E.

During 2018, in cooperation with the Department of Justice, 8 criminal charges were filed and sent to the prosecutor's office for 36 persons, 8 criminal indications for criminal charges and 1 criminal evaluation for criminal charges.

During the analysis were identified the objectives for the future, which are in line with the objectives of the ALSAI Development Strategy 2018-2022, in line with international standards and with the high expectations of citizens, in strengthening audit capacities and audit methodology, which is a key factor in promoting effective use, efficiency and economy of public funds, for good governance through uncompromising prevention and fight against corruption and abuse of public property management.

ALSAI participates in the developed workshop about "social contribution and transparency of audits in the public sector"

On February 7 and 8, 2019, a workshop was held in Budapest, Hungary, focusing on the role of society in SAI activity and the transparency of audits in the public sector, involving representatives of seven European state audit institutions. The purpose of the project team members was to contribute and make their activity useful to society as much as possible, to share their respective good practices with one another and to develop their capacities in this field in an innovative way. ALSAI participated in the developed workshop on the "Social contribution and transparency of audits in the public sector" as part of the EUROSAI Project International Group.

These professional seminars welcomed the President of SAO, László Domokos and SAI experts held professional presentations on their good practices in social input. Participants and contributors to this panel were the High State Control, where in the case study presented were considered important aspects such as the organization of the open month where citizens are informed about the activity of ALSAI, the contribution of ALSAI auditors with articles on public scrutiny in the daily press, level of implementation of recommendations from engagements, presence in the written and electronic media of ALSAI findings and recommendations, assessment of complaints and requests of citizens, surveys and measurement of public perception on the role of SAI in good governance, international scientific conferences and the absorption of academics and the university world, etc. The case study presented was followed with a lot of interest and multiple questions from panel participants.

This seminar was followed by the proceedings launched in 2017, where the 10th Congress of the European Organization of Supreme Audit Institutions (EUROSAI) adopted the new EUROSAI Strategic Plan 2017-2023. A key element of this plan is to increase the capacity to respond to new challenges and opportunities, and to support the capacity building of audit institutions. Expressing its commitment to the Hungarian Audit Office, the SAO created the social contribution project team to meet this objective, which derives from the international auditing standards (ISSAI 12, ISSAI 20), aiming at the use of various tools, and seeking answers to the question of what objective tools can be used to monitor the social role of public finance audits at exploitation levels.

One of the main objectives of the project is to develop a practical guide for the state auditing institutions of the EUROSAI member countries, based on the uniform international methodology for the social use of state audits (public finances). Therefore, during the two days of the seminar was discussed and worked on the editing of this international guide, compiled by the project team members.

Participants discussed and passed each chapter of this manual, including the required modifications and supplements. Once the editing work is completed, the updated and finalized document will be published. Working together, group members responded to 75 key questions and during the workshop, participants discussed the cases of their state audit institutions.

The handbook drawn up by the project team pays special attention to the good, applicable and efficient practices and

methodologies as well as the indicators that enable their measurement. Furthermore, international guidelines point out different aspects from which a social issue can be addressed. Various good practices emphasize that in the area of social exploitation there is not only a good solution for audit institutions, but a number of options that can be implemented in their daily activities and functions.

ALSAI's Information Technology Auditors hold a meeting with a group of auditors from the National Audit Office of Kosovo

On February 28 and March 1, 2019, a group of Information Technology auditors from the National Audit Office of Kosovo led by Assistant Auditor General Ms. Vlora Spanca and Director of the Department of Performance Audit and Information Technology, Mr. Samir Zymberi, attended a meeting on Information Technology Audits at the premises of the Supreme Audit Institution of Albania. ALSAI was represented at this meeting by a group of auditors under the leadership of the Director of the IT Audit Department, Mr. Kozma Kondakçiu.

Vice-Chairman of the ALSAI and also the General Director, Ms. Lindita Milo, welcomed the meeting and the participants. In her speech, Mrs. Milo emphasized that sharing similar experiences in the field of information technology audit helps auditors build good practices in auditing information technology systems and supports an innovative IT audit approach.

On the first day of the meeting Mrs. Spanca presented the organizational form NAO's IT Audit Department, the work done so far and the composition of staff. In her speech, Mrs. Spanca emphasized that the National Audit Office of Kosovo has done a successful job in recruiting and training IT auditors in order to conduct quality audits based on international standards. Afterwards it was Mr. Samir Zymberi, who presented some Information Technology audits conducted by the NAO and the support of IT auditors in Performance or Regularity audits.

From ALSAI, the Head of the IT Audit Department, Mr. Kozma Kondakçiu introduced the organization of the IT Audit Department in ALSAI, its staff and years of work in IT audits. Mr. Meald Habazaj, auditor, who made a demonstration of the Active IT Audit Manual, a tool aimed at putting into practice the "WGITA - IDI Manual on Supreme Audit Institutions' IT Audit", which assists the auditor with essential information to plan an IT audit, gathering findings and sharing knowledge.

On the second day of the meeting it was Mr. Aldo Kita, Auditor and Head of IT Sector in ALSAI, who presented the audit

experience on the e-Albania platform of the National Agency of Information Society, methods, standards used and key audit findings. Then Mrs. Elsona Papadhima had a presentation on "IT Auditors as Supporters of Performance, Compliance and Financial Audits" with a focus on the use of CAAT techniques, data analysis and visualization methods.

At the conclusion of the two-day meeting, the two sides discussed opportunities to conduct joint audits in the field of Information Technology with mutual benefits.

Both days of the meeting were very interesting, there were exchanged experiences in the implementation of international standards of public auditing and various practices in the field of Information Technology auditing.

This visit served to deepen inter-institutional cooperation, as well as exchange experiences at a practical and technical level in the field of Information Technology Audit.

Questions, suggestions and experience sharing were par of the meeting.

Study visit to the Irish Ministry of Public Reforms and Expenditure under the Public Finance Management Strategy

The Supreme Audit Institution as the highest Public Audit Institution is considered as one of the main pillars of the National Public Financial Management Strategy, which ensures an oversight of the functioning and effectiveness of the public financial management system in Albania.

On February 28 - March 2, 2019, two representatives of the ALSAI, Mrs. Luljeta Nano, Secretary General and Mrs. Albana Gjinopulli, Director of the Department of Methodology and Quality Assurance, participated in the study visit organized in Dublin, Ireland by the Project "Technical Assistance for Capacity Building for PFM Strategy".

The purpose of the visit was to enable the participants to explore good practice in relation to the key priorities of PFM reform to move forward, within a revitalized context, in order to increase the impact of the reform. Ireland has been regarded by the IMF and the EU as a story of success in recovering from a massive financial and fiscal crisis.

In addition to focusing on the key priorities of the PFM reform, this enabled familiarization with some of the factors and optimal approaches to increase the pace of change in the revised implementation of the Strategy. The agenda organized at the Ministry of Public Reforms and Expenditure included presentations and discussions among colleagues in key areas of public finance management, such as: Budget Consolidation Reform, Fiscal Council, Capital Expenditures, with a special focus on importance that oversight of reforms has had and is intended to succeed.

The Public Finance Management Strategy (PFM) 2014 -2020 for Albania, has set as a general objective: to achieve a better balanced and sustainable budget with a reduced public debt ratio through consolidation of financial management and control of audit processes, where budget execution is properly linked to Government policies. The vision of reforming the Public Financial Management system is to guarantee a public finance system that promotes transparency, accountability, fiscal discipline and efficiency in managing and using public resources for improved service delivery and economic development.

Public audit plays an important role in the active oversight of this system. Specifically, the three components of public audit: External Audit (SAI - Supreme Audit Institution), Internal Audit, and the Audit Authority for EU funds create a comprehensive mechanism through which the country's Parliament assures on the degree of accountability shown by government officials to the use of public funds.

The State Supreme Audit Office has an important role to play in the management of Public Finance in the country, by directly contributing to the purpose of this strategy in increasing transparency for Parliament, the financial sector, the business community, international partners and the general public, policies and efforts made to strengthen PFM in the country.

In this regard, safeguarding and strengthening the SAI's independence, conducting audits in full compliance with INTOSAI Standards, and strengthening external public auditing capacities are considered to be a link in the value chain of the good management of public funds.

The reform of the public financial management system could not be considered complete if the public audit component did not provide effective oversight, which would have significant impacts on the economic and financial life of the country.

The Albanian Supreme State Audit Institution (ALSAI) participates in a Workshop on “Fiscal Rules and Independent Fiscal Institutions – The Opportunities to Ensure Fiscal Sustainability”

On March 6, 2019, a Workshop on “Fiscal Rules and Independent Fiscal Institutions – The Opportunities to Ensure Fiscal Sustainability”, was held in Vienna, Austria.

The Roundtable gathered around 55 participants including senior fiscal policy officials from Western Balkan countries as ministers, deputy ministers, general budget directors, SAI representatives and members of independent institutions (Fiscal Councils). It was also attended by representatives of the European Commission, European Fiscal Council, EBRB and EUROSTAT. This workshop, was

also attended by deputy Minister of Finance and Economy Mr. Erjon Luçi and from The Albanian Supreme State Audit Institution attended Mr. Azmi Stringa, Director of the Budget Audit Department and Ms. Valbona Gaxha, Head of Department at the same department.

The workshop was welcomed by Linda Van Gelder, World Bank Country Director for the Western Balkans Region. The objective of the workshop was to exchange experiences, knowledge of a practical approach in designing fiscal rules and empowering their supportive role in public financial management practices. It was also discussed on the operational c

hallenges in the establishment of these independent structures and challenges for maintaining their independence.

ALSAI participates in the third EUROSAI-ASOSAI Joint Conference

The third joint conference of two important organizations of Supreme Audit Institutions (SAI-s): EUROSAI and ASOSAI, was held on March 10-14, 2019 in Jerusalem. This activity was attended by 42 SAI-s from Europe and Asia and gathered around 130 participants. ALSAI was represented in this activity by Mrs. Manjola Naço, General Director and Mrs. Irena Islami, Director of the Directorate of Communication, Publications and Foreign Relations.

The main topic of this conference was addressing emergency issues and situations because we live in a time when such issues often affect our lives, our nations, and our societies. This third EUROSAI - ASOSAI conference joined this tendency and addressed these important sub-themes:

- Emergency situations: preparation for dealing with natyral disasters (earthquakes, fires, tsunamis etc.); the management of the disasters; terrorist attacks; cyber security; etc.
- Issues related to emergencies: addressing the callenges related to emigration; population aging;

pensions; sustainable development, digitalization, Big Data, etc,.

During these plenary sessions and special sessions, these topics were widely addressed by leaders and representatives of SAI-s, as well as by university professors and representatives of civil society. Were of particular importance the topics that addressed Big Data issues, real-time audit of emergency situations, how to increase the contribution of SAI-s to sustainable development, how are prepared different states to cope with natural catastrophes, the role of SAI-s in achieving national objectives, managing emergency situations, addressing to aging populations and managing pensions, managing ethics issues in the digital world, etc.

Very interesting was a particular session related to the handling of cyberattack audit issues, which are related with the prevention, detection and immediate response to these attacks. Cybernetics is currently a very important subject and these attacks are constantly increasing and are therefore subject to new policies being undertaken by different states. There are very few audits in this subject-matter, so SAI-s need to react very quickly and analyze new policies, identify risks, provide solutions and build the necessary human capacities in this new audit area. The speech by Professor Eviatar Matania of Tel Aviv University and School Director on the security studies was very practical and participants followed with interest, asking questions and discussing. Cybernetic-related issues had a hands-on approach during the visit in Israel's "Ben Gurion" airport.

This airport has a very good reputation in the field of security, operations, cyber security and commercial management.

Participants in this conference had the opportunity to visit the largest plant in the world of desalting the seawater, located a few miles from Jerusalem. This plant is the most significant example of the new industry of desalting the seawater. This plant "produces" water for 1.5 million people, fullfilling 20% of drinking water demand in Israel, while also working towards environmental conservation, minimizing the impact on the ecosystem.

ALSAI participates in the Roundtable organized by SIGMA and OECD regarding the increased public impact of the audits.

On the 20th & 21st of March 2019 a Roundtable on "Reporting Practices for Increasing the Impact of Public Audits" was held in Paris. This activity was developed by SIGMA in cooperation with the OECD and the SAI of Montenegro. Participants in this roundtable were candidates, potential candidates and representatives of the European Court of Auditors.

The purpose of this activity was to increase the impact of public audits and to convey the message in a simpler and easier to perceive language for the general public.

The round table brought together the SAIs of Albania, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Northern Macedonia, Serbia and Turkey. The State Supreme Audit Institution in this activity was represented by Mr. Artur Hasanbelliu, Director of Internal Audit, Mr. Gjovalin Preçi, Director of Standards and Quality Assurance Directorate and Mrs. Amantja Patozi, a Specialist in the Office of Communication, Publication and Foreign Relations.

Increasing the reporting effectiveness is a long-lasting and long-term objective for most of the SAIs. They acknowledge that high quality reporting is essential to building trust in the integrity and objectivity of the institution, which derives from sending appropriate reports to the right audience at the right time.

The main objectives of the round table were the establishment of a discussion platform between the SAIs of the Network regarding the challenges they face, the aimed results to archive during their work and audit reports and possible solutions that may be found.

The round table was interactive and based on case presentations. Experts from the European Union (EU) member states briefed the participants on the EU practices. Meanwhile the Network's SAIs shared their current reporting practices and the efforts they have made to increase the impact of the audit work through their reports.The round table also offered participants the opportunity to meet informally, to compare national experiences and discuss specific issues among colleagues.

ALSAI participates in the 20th anniversary celebration of the establishment of the State Audit Office of North Macedonia

The 20th anniversary of the State Audit Office Of North Macedonia was celebrated on march 29, 2019 in Skopje, Macedonia. This activity was attended by representatives of SAI-s of the region and beyond, such as: Kosovo, Montenegro, Bulgaria, Serbia, Germany, Romania, Poland, Turkey, Croatia etc,. It was also attended by the members of the Macedonian Parliament as well as the Deputy Speaker of the Parliament of North Macedonia, Mr.Goran Misovski, sepresentatives of the EU delegation in North Macedonia etc. ALSAI was represented in this activity by Mrs. Lindita Milo, Deputy Chairman of ALSAI and Mrs. Irena Islami, Director of the Directorate of Communication, Publications and Foreign Relations.

The meeting was initially welcomed by the Deputy Speaker of the Parliament of North Macedonia, Mr. Goran Misovski, who congratulated the auditors for this important anniversary. Mr. Misovski highly praised the cooperation that has existed between the Assembly and the State Audit Office. The recent amendments to the law on the functioning of the State Audit Office of North Macedonia aimed at approximating this legislation to that of the countries of European Union. The State Audit Office has professional, independent auditors that work on being a citizen guardian for public money retention.

The deputy Chairman of the State Audit Office of North Macedonia, Mr. Naser Ademi made the 20-year work balance of this institution, pointing out that good work results were achieved by interlacing the work of all auditors generations. The State Audit Office has a primary role - underlined Mr. Ademi - in the financial control system for the responsible spending of public funds in northern Macedonia. Mr. Ademi also highlighted the challenges of the institution in the future, which are set out in the Development Strategy of this Office for the period 2018-2022. The State Audit Office, relying on human resources and the IT strategy, will be focusing on strengthening the institution's independence and integrity, enhancing auditors professional skills and improving the quality of audit work.

Then spoke the Turkish Court of Accounts President (TCA), Mr. Seit Ahmet Bas, who brought the best wishes for the 20th anniversary of the North Macedonia SAI and also conveyed the way the TCA functioned and its relations with the Parliament.

Currently, the State Audit Office of North Macedonia is implementing with the Bulgarian and Croatian SAI in a twinning project dedicated to the relations of SAI with Parliament, Public Procurement audits, Performance Audits etc,. That was the project that it was referred to during his speech by the President of the Bulgarian SAI, Mr. Tzvetan Tzvetkov, praising the cooperation and expertise of the Macedonian auditors.

The activity was also greeted by Mr. Freek Janmaat, from the EU Delegation to North Macedonia, Mr. Besnik Osmani, General Auditor of the National Audit Office of Kosovo, Mrs. Nedilkja Rogosic, Assistant of the General Auditor of Croatia, etc. Discussions and questions also followed Mrs. Liljana Kuzmanovska, Chair of the Finance and Budget Committee in the Parliament of North Macedonia.

At the end, the activity was greeted by the President of the European Court of Auditors, Mr. Klaus-Heiner Lehne, who after congratulating the participants for the 20th anniversary, focused on the

importance of SAI-s independence, but simultaneously highlighted the importance of cooperation with all stakeholders in order to have positive results in our work as external public auditors.

ALSAI participates in the XIIIth meeting of the EUROSAI Information Systems Working Group (ITWG)

The 13th meeting of the Information Systems Working Group (ITWG) of the European Organization of Supreme Audit Institutions was held from 3rd to 5th of April 2019 in Floriana, Malta. The meeting was organized by the National Audit Office of Malta and was attended by: 69 participants from 31 National Audit Institutions as well as representatives from the European Court of Auditors (ECA) and the Governmental Audit Office of the United States (GAO).

In his welcoming speech, the Auditor General of the National Audit Office of Malta, Mr. Charles Deguara, as the host of this meeting, presented a brief overview of the work undertaken by the IT Audit Unit at the Malta institution and the role of ISSAI standards in general and ISSAI 5300 in particular, in providing the all-inclusive framework for conducting IT audits and collaborating on this type of audit with Performance, Financial and Compliance audits.

The meeting was later headed by Mr. Krzysztof Kwiatkowski, Chairman of the Polish Supreme Audit Office, who thanked the organizers for hosting this meeting and expressed appreciation for the achievements of the ITWG under the leadership of the Polish SAI in pursuing the challenges of technological reality, noting among others the progress made in:

- CUBE Portal (E-Government Audit Area);

- Active IT Audit Manual.

This meeting was attended by The Auditor General of the National Audit Office of Estonia, Mr. January Holm, as Estonia is the country that will take over the leadership of this group. In his speech, he thanked the National Audit Office of Malta for the excellent organization and hospitality, and conveyed appreciation for the group's achievements under the leadership of the Polish SAI.

Participants used this meeting to exchange experiences on cyber security, new methods of data analysis, to discuss on the project of the web version of the active IT Audit manual, international portal for sharing knowledge about reports, concept of a platform for collaboration in the framework of parallel audits between individual SAIs, and ISSAI 5800 highlights on the development of joint audits.

The meeting assessed the use of modern IT tools, data analysis and risks in order to better plan and perform their Audits, a review of the IT Self-Assessment Project (ITSA) methodology and audit. IT (ITASA). This was chaired by the SAI of Switzerland and served to familiarize with the status of activities carried out in the SAIs of France, ECA and Northern Macedonia.

The meeting also served to exchange experiences with the aim of developing new directions for group activities aimed at finding answers to the ambitious IT challenges currently the audit process is facing, such as new data analysis methods in the conditions of coping with the increasingly intense phenomenon of information overload, cyber security, etc.

The State Supreme Audit Office was represented in this meeting by the Director of the Information Technology Audit Department, Mr. Kozma Kondakçiu and Head of Sector in the Department of Logistics and Information Technology, Mr. Aldo Kita.

European Union’s SAI Liaison Officers meeting

On April 8 - 10, 2019, in Bucharest, Romania was hosted the European Union’s SAI Liaison Officers meeting. The Albanian Supreme State Audit Institution in this activity was represented by Mr. Enea Caushaj, Mr. Delor Prosi and Mr. Reinis Xhelili.

During the first day of the activity was held the meeting of the liaison officers of SAI Network of candidate and pre-candidate countries of the European Union. After the welcoming speech by the host of this meeting, Mr. Dragos Budulak, Romanian Accounting Officer, was addressed by Drashko Novakovic, Montenegro's SAI,

who was also appointed as moderator of this meeting. The first topic that was put on the collocation was adopting the agenda and then approving the minutes of the meeting held in Malta on May 9, 2018.

Immediately after these formalities began the first session of the meeting that was a report on closed activities of the SAI Network Work Plan. This session was opened by one of the representatives of the Supreme State Audit, Mr. Reinis Xhelili, who made a brief presentation on the activity on "Information Technology - IT Support in Audit Processes and Audit Software" developed in Tirana during the month of November 2018. Representatives of the SAI-s participating in the meeting expressed their gratitude for organizing this activity, some of whom had been able to personally attend the activity held in Tirana.

Following, a review of 4 workshops held annually on Financial Audit was conducted. What was salient was the proposal to add another workshop to this package in 2019, thus bringing to 5 the number of workshops developed this year only for Financial Audit. However, a decision on this point will be taken only after being discussed by all SAI-s of the network and all these institutions to send their comments. Subsequently, a presentation was presented by representatives of SIGMA regarding the topic on "Reporting practice in order to improve impact".

The two other sessions in the agenda of this activity focused on the status of the Network Work Plan activities planned to be developed during 2019 and the review of the activities envisaged to be developed during 2019-2020. Among the activities envisaged to be developed during 2020 is also a premidated activity to be developed in Albania and organized by The Albanian Supreme State Audit Institution. However, the dates set for the development of this activity will be defined in the upcoming months.

Upon completion of this meeting, it opened the way to the main activity development, the European Union's SAI Liaison Officers Meeting. This activity began with a welcoming coctail held shortly after the end of the network meeting of SAI-s of candidate and pre-candidate countries in the EU and lasted for 2 days.

On April 9, the activity was opened with the topic on "Preparing the Contact

Committee Meeting for 2019". The next meeting of the Contact Committee is scheduled to take place in Poland and NIK Polak representative made a summary of the preparations undertaken by his office for the development of this activity.

The second topic of this meeting was on reporting activities conducted by the Contact Committee. Among other presentations during this session, Mr. Drashko Novakovic, representative of the SAI of Montenegro, made a summary of the points discussed in the previous day's meeting, that of liason officers of the network of EU candidate and pre-candidate countries.

On 10 April, the meeting started with a topic on "Preparing the Contact Committee's decision-making" and at the end a briefing was held for discussion of issues that were not scheduled on the agenda or were left out of the discussions of the last two days. After a summary of the discussions and decisions made during the meeting, the third day of work and the entire activity were officially ended.

At the end, the organizers had also planned a visit of delegations to the Palace of Parliament of the Republic of Romania. This building is ranked the second by size in the world, after the Pentagon.

ALSAI Attends Conference on "Latest Approaches on Measuring the Audit Added Value and Challenges", held in Istanbul

On April 18-19, 2019, within the framework of the Conference on "Social Sciences in the context of the latest developments in the world", organized by the International Business Economics and Marketing Society (IBEMS), the Turkish Court of Accounts organized a panel on "the latest approaches on measuring the Audits Added Value and Challenges" in collaboration with Maltepe University in Istanbul.

In this panel, from ALSAI participated: Ms. Valbona Gaxha, Auditor of the State Budget Audit Department and Ms. Miranda Berdo, Auditor of the Performance Audit Department.

The panel began with the opening speech of Mr. Seyit Ahmet BAŞ, President of the Turkish Court of Accounts. The event was attended by Presidents and Vice-Presidents of Supreme Audit Institutions of Serbia, Maldives, Azerbaijan, Poland, Nepal and Afghanistan, auditors from SAIs of Estonia, Croatia, Cyprus, and officials of Turkish public and private audit companies.

The panel was also attended by academics from Maltepe University, the host of this event.

In the panel that brought together all national and international stakeholders in the field of auditing, presentations were

made by representatives of SAIs and international organizations from other countries based on 6 sessions as follows:

Session 1: The Value and Benefits of Supreme Audit Institutions and Their Measurement, (Part I).

Session 2: How to Increase Audit Added Value through Information Systems Auditing?

Session 3: Measuring the Impact of Audit Activities of Public Stakeholders.

Session 4: Audit Added Value from Different Stakeholders' Point of View - Private Sector Perspective.

Session 5: Perception and Awareness about Audit Added Value.

Session 6: The Value and Benefits of Supreme Audit Institutions and Their Measurement (Part II).

Part of the presentation panel in the 6th session was a presentation prepared and presented by Ms. Valbona Gaxha, on the topic "Reorganizing the Albanian Public Sector - What is missing?"

This presentation conceived as a case study based on two performance audits conducted by ALSAI in two different periods, aimed to bring ALSAI's audit added value approach under the concept and theoretical model of public value creation and measurement.

Supreme Audit Institution of Albania organizes the 5th meeting of the EUROSAI Working Group on Audit of Funds Allocated for Disasters and Catastrophes

On April 24-25, 2019, the Supreme Audit Institution of Albania organized the 5th meeting of the EUROSAI Working Group on Audit of Funds Allocated for Disasters and Catastrophes.

The main topic of the activity was "The role and capacities of SAIs in enhancing the security capability of the population in case of disasters".

In the opening speech of the meeting the Vice-Chairman of ALSAI, Mrs. Milo emphasized the importance of fostering professional cooperation among SAIs to effectively and efficiently fulfill the mission of the Supreme Audit Institutions as "overseers" of public money.

She also emphasized the need to intensify work on conducting audits of funds allocated for people-induced disasters, updating and exchanging databases,

exchanging best practices on audits in the field of prevention. Also, she attributed the possibility of making a concrete contribution to addressing the Sustainable Development Goals of this working group. “The key to the success of the collaboration within this working group is the willingness to share knowledge and the desire to work together. A better access to the results of work performed in coordinated or parallel audits and audits performed by SAIs individually and the use of results as a reference source in our daily work is an important factor in conducting audits in accordance with the international standards”.

The Ukrainian Accounts Office runs the secretariat of this working group and the President of this office, Mr. Valeriy Patskan, in his speech emphasized that the audit issues covered by this working group are of particular importance for the societies of our countries, as they affect not only the lives of citizens but also the economies of our countries. This fact is also confirmed by the report of the Special Representative of the UN Secretary General on Disaster Risk Reduction, Mr. Mami Mizoutori, who reports that more than 10,000 people died in 2018 as a result of natural disasters, while another 60 million were injured.

“The populations and economies of our countries are also increasingly facing human-caused disasters, which are also the focus of this working group. Therefore, our common goal should be an effective and fruitful cooperation in conducting audits that minimize and prevent the consequences for the societies of our countries” said Mr. Patskan.

Representatives of Albania, Belarus, Bulgaria, Georgia, Kazakhstan, Moldova, Poland, Romania, Serbia, Slovakia, Turkey and the European Court of Auditors attended this meeting.

On behalf of the Supreme Audit Office, the Director General, Ms. Manjola Naço, held a presentation on "Auditing Disaster Related Issues in Albania - Shortcomings and Challenges". Ms. Naço first made a presentation on how ALSAI works, as well as the management of natural disasters in Albania by the structures of the Albanian state, which are currently under the Ministry of Defense. Ms. Naço focused on the auditing of disaster allocated funds and on the ways of preventing them. The presentation was attended with great interest by the participants.

The following topics were addressed during the two days of the meeting:

- Basel Convention - Problems of implementation at national and international level and ways to solve them;

- Assessment of the efficiency of the implementation of the household waste

management system and the efficiency of using state budget funds in this area;

- The fight against the marketing of banned pesticides;

- Characteristics of transboundary transport of electrical, electronic and used equipment wastes;

- Good practice recommendations for audits performed to prevent and eliminate the effects of floods;

- The Role and Capacity of Ukraine's SAI in Increasing Population Safety in times of disaster;

- EU Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Centers of Excellence: more progress needed;

- Risk of radioactive waste formation after deactivation of the Chernobyl nuclear power plant - problems and consequences.

The meeting was also attended by Vice-Minister of Defense, Mr. Petro Koci, General Director of the General Directorate of Civil Emergencies, Mr. Haki Çako and the Director of Planning in this Directorate, Mr. Maksimiljan Dhima, who made a presentation of the civil emergency system and the measures taken by this directorate in the context of the recommendations issued by ALSAI regarding flood prevention.

In the end, the participants of this event paid a visit to the historical and cultural centers of Tirana.

FINANCIAL CONTROL OF THE PRINCIPALITY OF LIECHTENSTEIN

Mandate

The Financial Control Institution of Liechenstein, as the supreme specialized institution of financial supervision, based on the Financial Control Law supports the Parliament and the Parliamentary Audit Committee to fulfill their constitutional powers in monitoring of public finances management and accounting, as it supports the government in accomplish its supervision function.

Financial Control Institution accomplish its competences impartially and independently based on the Financial Contol Law. It draws up an audit program annually and informs the Government after submitting it to the Parliamentary Audit Committee.

Financial Control competencies include:

- auditing of national accounts;
- auditing of financial management and accounting for:
  - state institutions;
  - data protection agency;
  - Parliament administration structures;
  - Courts, only regarding to administrative financial activity;
  - public enterprises, when this is defined by law;
- auditing the use of government grants (subsidies) and payments, including contracts;
- auditing of public procurement procedures;
- auditing of internal control systems in relation to their efficiency and effectiveness and testing of IT systems in relation to their security, efficiency and functionality.

The Parliamentary Audit Committee and the Government may propose that the Financial Control Institution carry out audits on specific issues. The Financial Control Institution, based on its annual program, decides independently on the acceptance or rejection of these proposals.

Audit Program

The Financial Control Institution drafts the annual audit plan based on risk analysis and materials and submits it to the Parliamentary Audit Committee and informs the Government. The audit

program is the base for the audits carried out by the financial control institution.

Financial Control Activity Reports

In accordance with Article 17 of the Financial Control Institution Law, this institution submits to the Parliament and the Government an annually activity report, informing it of the focus of the audit work, the findings and recommendations, and their implementation.

Memberships

The Financial Control Institution of the Principality of Liechtenstein is member of the Association of Financial Auditors of Switzerland.

In the international context the Financial Control Institution is member of INTOSAI and EUROSAI.

Audit Criteria

In accordance with Article 9 of the Financial Control Institution Law, this institution carries out the auditing activity based on the following criteria:

- regularity;
- legality;
- the economy.
- In the context of Performance Audits, Financial Control is focuses on:
- effective use of funds;
- the favorable relationship between costs and benefits;
- if financial costs have achieved the expected effect.

Internal organization

The internal organization of the Financial Control Institution is defined in the internal regulation of the institution.

Translated by: Silvana Ramadani, Auditor Performance Audit Department

Gouvernement Princier
PRINCIPAUTÉ DE MONACO

SUPREME ACCOUNTS COMMISSION OF THE PRINCIPALITY OF MONACO

Mission

The Commission, the Supreme Audit Institution (SAI) of the Principality of Monaco provides audit control and budgetary and financial management of the State, Municipalities and public institutions.

It may also exercise control over bodies receiving financial assistance from the state or public companies and / or private companies, not listed on a stock exchange, in which the state holds more than half the capital.

The Commission may also be charged by the Prince for any study or information mission within its competence.

The SAI of Monaco is a member of International Organizations of Supreme Audit Institutions (INTOSAI, EUROSAI, and AISCCUF).

The SAI publishes annually in the official journal (*Journal de Monaco*) an activity report setting out its main findings and observations on the accounts and management of the State budget and public entities over the past year, which confirms its status as an independent institution, in particular with regard to the criteria set by international organizations of the Supreme Audit Institutions to which this institution belongs.

Organization and functioning

The Supreme Accounts Commission, which consists of six members, can only make decisions if three of the members attend the meeting.

Members of the Commission have been appointed due to their professionalism and competence in public finance matters for a five-year term by the Prince's Order.

The Prince shall appoint a President and a Vice-President from among the members of the Commission.

Members of the Commission take an oath before the Prince to impartially and independently accomplish the mission entrusted to them.

Background

The Supreme Accounts Commission was established under Article 42 of the December 17, 1962 Monegasque Constitution, revised in 2002, which

provides for "control over the financial management" of public finances.

Prince's order no. 1.707, dated 2 July 2008, defines the powers, conditions of operation and composition of this Commission.

Below we are quoting some articles of this Order:

Article 1

-The Supreme Accounts Commission established under Article 42 of the Constitution, as amended, provides for the control of accounts and the budgetary and financial management of the State, municipalities and public institutions. The Commission may also, at the request of the Prince or on its own initiative, control the financial management of the State:

- institutions receiving financial assistance from the state providing, in whole or in part, the management of a compulsory pension scheme, social security or family benefits;

- Any other body receiving a subsidy from the State or a public company;

- Private law companies, which are not listed on the stock exchange, of which the State owns more than half of the capital.

The Commission may be charged by the Prince for any study or information mission within its competence.

Article 2

The Supreme Accounts Commission, composed of six members, can discuss only when three of them attend the meeting. Members of the Commission have been appointed to this position due to their professionalism and competence in public finance matters and are appointed for a five-year term by the Prince's Order.

The Prince shall appoint a President and a Vice-President from among the members of the Commission. Members of the Commission take an oath before the Prince to impartially and independently accomplish the mission entrusted to them.

Article 3

There is a discrepancy between being a member of the Supreme Accounts Commission and being an official or agent conducting activity on behalf of the State, municipality or a public institution.

Article 4

-The Supreme Accounts Commission, in order to carry out its audits, may request the assistance of experts appointed by the Minister of State upon the proposal of the President of the Supreme Accounts Commission. The experts shall carry out their mission by cooperating with a member of the Commission, as specified in the letter of the President of the Commission, specifying the mission and powers of the expert. Experts are obliged to keep professional secrecy.

Article 5

- The General Secretariat of the Commission is available to the President of the Commission, through the Minister of State, and is placed under the authority

of the President of the Commission to carry out its duties.

The Commission's operating costs are part of the overall state budget, set out in a chapter, which is part of the "Assembly and Constitutional Bodies".

Article 6

-To ensure the control of the accounts and the budgetary and financial management of the State, the Commission carries out annual audits of the accounts of budgetary operations.

The annual report is sent to the President of the Supreme Accounts Commission. After examining the operations of the preceding year, the Commission shall, in accordance with the conditions laid down in Article 10, draw up its report and communicate it to the Minister of State who has one month to submit or transmit any clarification in response to the findings contained in the report in question. Upon receipt of the replies from the Minister of State within the time limit stated above, the Commission shall send the report and the corresponding responses to the Prince. The draft annual account of the budget operations for the financial year is attached to this report. A copy of the documents referred to in the preceding paragraph shall also be sent to the National Council. The closure of the budget accounts for the financial year shall be formalized by the Prince at best one month after the Commission has sent the report.

Article 7

The Commission audits the accounts of Municipalities and public institutions each year, for which it submits reports that may relate to several fiscal years.

These reports are sent by the Commission to the Prince and the National Council, accompanied, where appropriate, by the responses of the Minister of State, and to the Mayor or the Chairman of the Supervisory Board of the public institution, who must present their objections within a month.

Article 8

- Checks undertaken by the Commission pursuant to the second paragraph of Article 1 shall be addressed to the Head of the body to be controlled by the President of the Commission. When the Commission initiates an audit on its own initiative, it shall also notify the Minister of State. The notice shall specify the name of the Member of the Commission responsible for the audit, the years to which the audit refers to and the audit facility(s). The Commission's reports are sent to the Prince, together with any response that the Minister of State and the Head of the audited entity may submit within one month's time.

Article 9

To carry out the checks provided for in this order, members of the Commission may require any administrative document and accounting documents useful for conducting their duties. They may require all officials or agents of the audited

services and bodies to provide them in written form, or orally, with any explanation that may be necessary.

Article 10

The reports referred to in the preceding Articles shall be reviewed and decided upon by the Commission after communication of the draft report to the Minister of State and, where appropriate, the draft of such report shall be sent to the heads of assemblies, entities, communities and autonomous bodies, which may present, within a month, explanations, observations and justifications that they find useful.

Article 11

- In addition to other reports, the Commission submits to the Prince an annual activity report, which sets out in particular, the key findings and findings identified in the audit of the state's budget and financial accounts and management audits, as well as of public entities in the past year. This report is published in the Official Journal (*Journal de Monaco*) and is accompanied, where appropriate, by responses that the Minister of State may have provided within a one-month period.

Translated by: Kris Anastas, Auditor

Performance Audit Department

***Seria : botime KLSH** - 07/2019/109*

Kontrolli i Lartë i Shtetit
Rruga "Abdi Toptani", Nr. 1
Tiranë Tel/Fax 04/228485, Tel.04/251267
Web-site: www.klsh.org.al, E-mail klsh@klsh.org.al